

Delovni zvezki Urada RS za makroekonomske analize in razvoj
ISSN: 1318-1920

Izdajatelj:

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana.

Tel: (+386) 1 478 10 12

Fax: (+386) 1 478 10 70

E-mail: publicistika.umar@gov.si

Mnenja in zaključki, objavljeni v prispevkih v publikaciji Delovni zvezki UMAR, ne odražajo nujno uradnih stališč Urada RS za makroekonomske analize in razvoj.

<http://www.gov.si/umar/public/dz.php>

Odgovorna urednica: Eva ZVER

Prevod povzetka: Tina POTRATO

Lektoriranje povzetka: Dean JESSON

Lektoriranje: Služba za prevajanje in lektoriranje Generalnega sekretariata Vlade RS

Tehnična urednica, prelom: Ema Bertina KOPITAR

Distribucija: Katja FERFOLJA

Tisk: SOLOS, Ljubljana

Naslovnica: Sandi RADOVAN, Studio DVA

Naklada: 200

Ljubljana, 2006

mag. Ana Tršelič Selan

Vzorci trošenja gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji

Delovni zvezek 8 / 2006

Kazalo

Povzetek	9
Summary	10
1 Uvod	11
2 Vzorci trošenja gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji	12
2.1 Pregled domačih študij s tega področja	12
2.2 Izhodišče analize obnašanja slovenskih gospodinjstev	14
2.3 Splošne značilnosti slovenskih gospodinjstev	17
2.3.1 Sestava gospodinjstev glede na različna merila	17
2.3.2 Opremljenosti gospodinjstev s trajnimi dobrinami	21
2.3.3 Razpoložljivi neto dohodek in subjektivna revščina gospodinjstev	22
2.4 Vzorci trošenja slovenskih gospodinjstev glede na razna socialno-ekonomska merila	25
2.4.1 Izdatki gospodinjstev po namenu porabe	26
2.4.2 Vpliv dohodka na potrošnjo gospodinjstev	31
2.4.3 Izobrazba in formalni status zaposlitve nosilca kot dejavnika trošenja	34
2.4.4 Struktura trošenja gospodinjstev glede na starost nosilca	38
2.4.5 Potrošnja glede na število delovno aktivnih članov	40
2.4.6 Potrošnja po tipih gospodinjstev	42
2.5 Mednarodna primerjava vzorcev trošenja gospodinjstev	43
2.5.1 Izhodišče mednarodne primerjave	44
2.5.2 Povprečni izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo	45
2.5.2.1 Izdatki za življenjske potrebščine po namenu porabe	47
2.5.3 Vzorci in raven trošenja gospodinjstev EU glede na različna merila	51
2.5.3.1 Vpliv dohodka na trošenje gospodinjstev	52
2.5.3.2 Število delovno aktivnih članov kot dejavnik potrošnje gospodinjstev	53
2.5.3.3 Struktura trošenja glede na starost nosilca	54
2.5.3.4 Potrošnja po tipih gospodinjstev	55
3 Ekonometrično preverjanje vpliva socialno-ekonomskih spremenljivk na potrošnjo gospodinjstev	57
4 Primerjava anketnih informacij z drugimi viri podatkov	63
4.1 Primerjava strukture izdatkov gospodinjstev	63
4.2 Primerjava demografskih informacij	64
5 Sklep	68
6 Literatura	71
7 Viri	72

Seznam tabel in slik

Tabele

Tabela 1:	Razvrstitev kategorij lastne proizvodnje in dohodka v naravi med izdatke gospodinjstev za končno potrošnjo	16
Tabela 2:	Splošne značilnosti slovenskih gospodinjstev po kvintilnih razredih	18
Tabela 3:	Struktura gospodinjstev glede na velikost (v %)	18
Tabela 4:	Struktura gospodinjstev glede na tip (v %)	18
Tabela 5:	Horizontalna in vertikalna struktura gospodinjstev glede na izobrazbo nosilcev, po kvintilnih razredih (v %)	19
Tabela 6:	Horizontalna in vertikalna struktura gospodinjstev glede na formalni status nosilca, po kvintilnih razredih (v %)	20
Tabela 7:	Horizontalna in vertikalna struktura gospodinjstev glede na starost nosilcev, po kvintilnih razredih (v %)	21
Tabela 8:	Opremljenost gospodinjstev z osebnim avtomobilom, po kvintilnih razredih	22
Tabela 9:	Ekvivalentni neto razpoložljivi dohodek gospodinjstev, po kvintilnih razredih	23
Tabela 10:	Horizontalna struktura ekvivalentnega denarnega dohodka gospodinjstev, po kvintilnih razredih (v %)	23
Tabela 11:	Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo	25
Tabela 12:	Povprečna nagnjenost gospodinjstev k trošenju, po kvintilnih razredih	31
Tabela 13:	Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev, po kvintilnih razredih (v %)	33
Tabela 14:	Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev glede na izobrazbo nosilca (v %)	35
Tabela 15:	Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev glede na formalni status nosilca (v %)	37
Tabela 16:	Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev glede na starost nosilca (v %)	39
Tabela 17:	Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev glede na število delovno aktivnih članov (v %)	41
Tabela 18:	Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev glede na tip gospodinjstva (v %)	42
Tabela 19:	Primerjava strukture izdatkov za končno potrošnjo slovenskih gospodinjstev	46
Tabela 20:	Struktura izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo, Slovenija in EU (v %)	47
Tabela 21:	Ekvivalentni izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo po kvintilnih razredih, Slovenija in EU-15 (v PPS)	52
Tabela 22:	Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo glede na število delovno aktivnih, Slovenija in EU (v PPS)	53
Tabela 23:	Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo glede na starost nosilca, Slovenija in EU (v PPS)	55
Tabela 24:	Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo glede na tip gospodinjstev, Slovenija in EU (v PPS)	56
Tabela 25:	Struktura izdatkov za končno potrošnjo glede na tip gospodinjstev, Slovenija in EU-15 (v %)	56
Tabela 26:	Rezultati ocenjenih enačb izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo	60
Tabela 27:	Struktura gospodinjstev glede na število članov (v %)	65
Tabela 28:	Struktura gospodinjstev glede na velikost njihove stanovanjske površine (v %)	65
Tabela 29:	Struktura prebivalstva, starejšega od 15 let glede na doseženo stopnjo izobrazbe (v %)	66
Tabela 30:	Struktura prebivalstva glede na starost (v %)	66
Tabela 31:	Struktura prebivalstva, starejšega od 15 let glede na zakonski stan (v %)	66
Tabela 32:	Struktura prebivalstva / nosilcev gospodinjstev glede na formalni status (v %)	67

Slike

Slika 1:	Opremljenost gospodinjstev s trajnimi dobrinami (v %)	21
Slika 2:	Porazdelitev gospodinjstev glede na njihov letni razpoložljivi neto dohodek (v %)	24
Slika 3:	Mnenje gospodinjstev o tem, kako shajajo s svojim mesečnim razpoložljivim dohodkom (v %)	25
Slika 4:	Struktura izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo (v %)	26
Slika 5:	Porazdelitev denarnih izdatkov gospodinjstev za hrano (v %)	27
Slika 6:	Porazdelitev izdatkov za življenjske potrebščine in dohodka med gospodinjstvi (v %)	32
Slika 7:	Deleži v strukturi izdatkov gospodinjstev po namenu porabe (v %)	33
Slika 8:	Porazdelitev gospodinjstev in njihovih izdatkov glede na doseženo izobrazbo nosilca (v %)	36
Slika 9:	Porazdelitev gospodinjstev in njihovih izdatkov glede na formalni status nosilca (v %)	37
Slika 10:	Porazdelitev gospodinjstev in njihovih izdatkov glede na starost nosilca (v %)	40
Slika 11:	Porazdelitev gospodinjstev in njihovih izdatkov glede na število delovno aktivnih članov (v %)	41
Slika 12:	Porazdelitev gospodinjstev in njihovih izdatkov glede na tip gospodinjstva (v %)	43
Slika 13:	Povprečni izdatki za končno potrošnjo na gospodinjstvo, Slovenija in EU (v PPS)	45
Slika 14:	Porazdelitev držav EU glede na potrošnjo gospodinjstev po kupni moči in deležem njihovih izdatkov za hrano	48
Slika 15:	Razponi deležev izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo po namenu porabe, EU-25 (v %)	51
Slika 16:	Vzorci trošenja gospodinjstev glede na dohodkovni položaj, Slovenija in EU-15 (v %)	53
Slika 17:	Vzorci trošenja gospodinjstev glede na število delovno aktivnih članov, Slovenija in EU-15 (v %)	54
Slika 18:	Vzorci trošenja gospodinjstev glede na starost nosilca, Slovenija in EU-15 (v %)	55
Slika 19:	Primerjava strukture izdatkov gospodinjstev, APG in nacionalni računi, leto 2000 (v %)	64

Kratice izdatkov gospodinjstev po namenu porabe (klasifikacija COICOP)

cp 01	hrana in brezalkoholne pijače
cp 02	alkoholne pijače in tobak
cp 03	obleka in obutev
cp 04	stanovanje, voda, elektrika, plin in drugo gorivo
cp 05	pohištvo, gospodinjska oprema in storitve
cp 06	zdravje
cp 07	promet
cp 08	komunikacije
cp 09	rekreacija in kultura
cp 10	izobraževanje
cp 11	hoteli, kavarne in restavracije
cp 12	raznovrstni proizvodi in storitve

Kratice držav Evropske unije

A	Avstrija
B	Belgija
CZ	Češka
CY	Ciper
D	Nemčija
DK	Danska
E	Španija
EE	Estonija
GR	Grčija
F	Francija
FIN	Finska
HU	Madžarska
IE	Irska
IT	Italija
L	Luksemburg
LT	Litva
LV	Latvija
MT	Malta
NL	Nizozemska
P	Portugalska
PL	Poljska
S	Švedska
SI	Slovenija
SK	Slovaška
UK	Velika Britanija

Povzetek

Vzorci trošenja se med različnimi skupinami gospodinjstev razlikujejo, nanje pa vplivajo dohodek in druge socialno-ekonomske značilnosti gospodinjstev. Empirične študije med glavne pojasnjevalne spremenljivke ravni ali vzorcev trošenja gospodinjstev uvrščajo njihov dohodek, velikost gospodinjstva, število otrok in delovno aktivnih članov ter starost, izobrazbo in formalni status nosilca, to pa so tudi merila, prek katerih je v delovnem zvezku predstavljeno trošenje slovenskih (in tudi evropskih) gospodinjstev.

Rezultati mikroanalize potrjujejo tezo, da se vzorci trošenja med različnimi skupinami gospodinjstev razlikujejo, še zlasti med najrevnejšimi in najpremožnejšimi. Revnejša gospodinjstva tako svoj dohodek porabijo pretežno za najnujnejše dobrine, kot so hrana in stanovanje, z naraščanjem dohodka pa delež porabe teh dobrin upada, povečujejo pa se izdatki gospodinjstev za oblačila, rekreacijo, avtomobile in ostale luksuzne dobrine. Podobno se vzorci trošenja med gospodinjstvi razlikujejo tudi, če uporabimo druga merila, kot so izobrazba in starost nosilca, tip gospodinjstva ipd.

Potrošniške navade pa se ne razlikujejo le med različnimi skupinami gospodinjstev, ampak tudi med različnimi državami EU, kar je pokazala mednarodna primerjava rezultatov APG. Na to vpliva veliko dejavnikov, ki se med državami in znotraj njih samih precej razlikujejo, pristop novih članic leta 2004 pa je te razlike naredil le še očitnejše. Najvidnejše razlike med vzorci trošenja gospodinjstev starih in novih članic EU lahko strnem v štiri točke: (1) gospodinjstva novih članic porabijo v povprečju precej več za najosnovnejše dobrine, kot sta hrana in stanovanje; (2) gospodinjstva stare petnajsterice porabijo nasprotno relativno veliko več za bolj luksuzne dobrine, kot so rekreacija in kultura, restavracije in hoteli, nakup vozil, obleka ter pohišstvo; (3) vzorec trošenja slovenskih gospodinjstev je bolj podoben zahodno- kot vzhodnoevropskemu; (4) od obeh skupin primerjanih držav izstopamo po nizkem deležu izdatkov za stanovanje in zdravje.

Veljavnost teoretičnih predpostavk o vplivu dohodka in drugih socialno-demografskih spremenljivk na izdatke gospodinjstev mi je uspelo potrditi tudi s preprostimi ekonometričnimi enačbami. Vpliv dohodka na raven celotnih izdatkov gospodinjstev je v skladu s teorijo pozitiven, prav tako izdatki (na ekvivalentnega odraslega) po pričakovanjih padajo z naraščanjem števila članov gospodinjstev, vendar pa je padec ublažen s prisotnostjo otrok. V skladu s pričakovanji porabijo starejša gospodinjstva v povprečju manj sredstev za življenjske potrebščine kot gospodinjstva srednjih let, podobno pa tudi gospodinjstva z neizobraženim nosilcem manj v primerjavi s tistimi s srednje izobraženim nosilcem.

Ključne besede: gospodinjstva, potrošnja, anketa o porabi gospodinjstev, vzorci trošenja gospodinjstev, ekonometrično modeliranje, dohodek, izobrazba, starost, formalni status zaposlitve, tip gospodinjstva, mednarodna primerjava, Evropska unija, Slovenija.

Summary

Consumption patterns vary across the different categories of households. They are determined by income and other socio-economic factors. The main explanatory variables of the household consumption levels and patterns used in empirical studies include household income, household size, the number of children and active members in a household, and the education and employment status of the household head. These are also the criteria used in this Working Paper to analyse the consumption of Slovenian (and European) households.

The results of a microanalysis confirm the thesis that consumption patterns vary across different categories of households, notably between the poorest and the richest ones. Poorer households mostly spend their income on basic goods, such as food and accommodation, while higher household incomes correlate with lower proportions of these goods in household spending and higher expenditures on clothing, recreation, cars and other luxury goods. Similar differences in consumption patterns are found among households when other criteria are applied, e.g. education level and age of the household head, type of household, etc.

Results of the international comparison of HBS data show that consumption habits of households do not only differ across different categories of households but also among different EU countries. This is due to a number of factors that vary considerably both nationally and internationally. Moreover, the EU enlargement in 2004 further deepened these disparities. The main differences between household consumption patterns of the old and the new EU member states can be summarised in the following four main traits: (1) households in the new member states generally spend more on basic goods such as food and housing; (2) conversely, households in the fifteen old EU countries spend much more on luxuries such as recreation and culture, restaurants and hotels, purchase of vehicles, and clothing and footwear; (3) the consumption pattern of Slovenian households is closer to that of Western European than to that of Eastern European countries; (4) Slovenia stands out in comparison with both of the compared groups in terms of its expenditure proportions on housing and health.

The validity of theoretical assumptions about the effect of income and other socio-demographic determinants on household expenditure is also confirmed by simple econometric equations. In accordance with theory, the effect of income on the level of total household expenditure is positive. The expenditure (per adult equivalent) similarly drops in correlation with the rising number of household members, as expected, but the drop is mitigated by the presence of children. In accordance with expectations, older households on average spend less on consumer goods than middle-aged households, as do households with a low-skilled household head compared with households whose head has attained secondary education.

Key words: households, consumption, Household Budget Survey, household consumption patterns, econometric modelling, income, education, age, formal employment status, type of household, international comparison, European Union, Slovenia.

1 Uvod

Predmet delovnega zvezka je analiza vzorcev trošenja gospodinjstev na podlagi podatkov APG, ki je zame izziv tako z vidika potrošnice posameznice, ki se želi uvrstiti in najti med opredeljenimi skupinami gospodinjstev, kakor z vidika makroekonomske, ki spremlja agregatno potrošnjo gospodinjstev.

Obnašanje gospodinjstev je zanimivo na agregatni in na mikroravni. Samo spremljanje življenjske ravni prebivalstva na makroravni je postalo z razvojem vse bolj pomanjkljivo, zato se je raziskovanje problematike preusmerilo na mikroraven, kjer se izhaja iz življenjske ravni posameznika oziroma gospodinjstva kot osnovne enote, v katero je posameznik vključen. Z mikroraziskavami obnašanja gospodinjstev lahko izvedemo stratifikacijo populacije glede na različna merila, za tovrstne raziskovalne namene pa je najustreznejša podatkovna osnova prav APG, saj na ravni gospodinjstev vključuje dovolj razdelane izdatke gospodinjstev za končno potrošnjo, dohodkovne vire in socialno-ekonomske značilnosti članov gospodinjstev.

Namen delovnega zvezka je: (1) predstaviti nekatere splošne značilnosti slovenskih gospodinjstev, (2) analizirati vzorce trošenja slovenskih gospodinjstev glede na različna socialno-ekonomska merila, (3) primerjati njihove vzorce trošenja z vzorci preostalih evropskih gospodinjstev, (4) s pomočjo preprostih ekonometričnih enačb ugotoviti vpliv dohodka ter drugih spremenljivk na potrošnjo gospodinjstev in (4) oceniti kakovost informacij APG v Sloveniji.

Delovni zvezek je, razen prvega in zadnjega poglavja, ki sta namenjeni uvodnim oz. sklepnim mislim, razdeljen na tri temeljna vsebinska poglavja:

- Drugo poglavje prikazuje analizo vzorcev trošenja slovenskih gospodinjstev glede na razna socialno-ekonomska merila in mednarodno primerjavo vzorcev trošenja gospodinjstev v EU.
- Tretje poglavje ponuja preprosto ekonometrično preverjanje odvisnosti med potrošnjo, dohodkom in drugimi socialno-demografskimi značilnostmi gospodinjstev.
- Četrto poglavje preverja kakovost same APG, in sicer prek primerjave anketnih podatkov z drugimi statističnimi viri.

Zajetje podatkov v delovnem zvezku temelji na anketi o porabi gospodinjstev in podatkih Eurostatove zbirke podatkov New Cronos, ekonometrično modeliranje v prispevku pa je zasnovano v programskem paketu E-views. Pri proučevanju vzorcev trošenja se, ker je domače strokovne literature s tega področja sorazmerno malo, sklicujem zlasti na članke tujih avtorjev.

2 Vzorci trošenja gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji

Drugo poglavje ponuja analizo vzorcev trošenja gospodinjstev glede na različna socialno-ekonomska merila in je v osnovi razdeljeno na dve vsebinski podpoglavji. Prvega tvori analiza obnašanja slovenskih gospodinjstev, drugega pa mednarodna primerjava vzorcev trošenja gospodinjstev v EU. V nadaljevanju je uvodoma predstavljen pregled domačih študij s področja potrošnje slovenskih gospodinjstev in namen ter opis analize. Sledi kratka predstavitev nekaterih splošnih značilnosti slovenskih gospodinjstev in njihova razvrstitev v dohodkovne ali kako drugače opredeljene razrede, osrednji del poglavja pa je posvečen analizi in medsebojni primerjavi vzorcev trošenja slovenskih gospodinjstev glede na razna socialno-ekonomska merila ter mednarodni primerjavi rezultatov APG.

Pri statistični analizi, katere rezultati¹ so v točkah 2.3 do 2.4.6 predstavljeni v tabelarni, grafični ali tekstovni obliki, se zavedam, da bi bilo zelo koristno, da bi bile poleg rezultatov predstavljene tudi najpomembnejše statistične mere zanesljivosti teh (ocena statistične napake oziroma koeficient variacije). Ker pa bi to zahtevalo ogromno dodatnega prostora, s čimer bi preseгла za delovni zvezek dovoljeni okvir, navedeno ne more biti predmet tega prispevka. Edini grobi pokazatelj verodostojnosti oziroma zanesljivosti mojih izračunov je velikost opazovane skupine gospodinjstev (število ali delež gospodinjstev v posamezni celici tabele).

2.1 Pregled domačih študij s tega področja

V svetovnem merilu obstaja ogromno študij s področja potrošnje gospodinjstev tako na mikro- in makroravni, namen tega podpoglavja pa je predstaviti zlasti domače študije, ki temeljijo na proučevanju vzorcev trošenja slovenskih gospodinjstev. Že kar takoj velja poudariti, da je domače strokovne literature s tega področja sorazmerno malo, zato sem morala pri proučevanju vzorcev trošenja uporabiti predvsem članke tujih avtorjev². Ker je spremljanje vzorcev trošenja pri nas še relativno dokaj neraziskano področje, za Slovenijo dajem kratek pregled tistih študij, katerih namen je bil proučevanje potrošniškega obnašanja gospodinjstev in onih, katerih osnovni namen je bil drug, a so avtorji pri tem črpali podatke iz Ankete o porabi gospodinjstev.

Študij, ki so črpale podatke iz APG, je v Sloveniji kar nekaj³, vendar niso niti približno zasnovane tako, kakor je predmet tega delovnega zvezka. Večina jih temelji na analizi dohodkovne strukture gospodinjstev in neenakosti med njimi, če pa so avtorji poleg dohodka že proučevali trošenje gospodinjstev, pa niso upoštevali načel »izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo« in »neto razpoložljivega dohodka«, kar je predmet te raziskave in kakor ju opredeljuje ESR ter za namene APG priporoča tudi Eurostat. V nadaljevanju na kratko kronološko povzemam zasnovo omenjenih raziskav, njihove rezultate pa bom, če bo to mogoče, primerjala s svojimi v sklopu naslednjih tematskih podpoglavij.

Domače strokovne literature s področja vzorcev trošenja gospodinjstev je sorazmerno malo...

... kar nekaj pa je študij, ki so podatke črpale iz APG...

¹ Ker gre za rezultate na osnovi ankete in ne celotne populacije, so vsa števila dejansko ocene.

² Kot podlaga za predstavitev študij vzorcev trošenja gospodinjstev mi je tako služila predvsem naslednja strokovna literatura: Fareed, Riggs (1982), Hong, Kim (2000), Koelln et al (1995), Lee (2001), Lee, Huh (2004), Lino (2002), Paulin (1995), Puente (2005), Walden (2002) in Weagley (2004). Rezultate in dognanja omenjenih študij povzemam v sklopu tematskih podpoglavij 2.4.2 do 2.4.6.

³ Največ prispevkov na podlagi podatkov APG sta v zadnjih desetih letih objavila Stanovnik in Stropnikova, ki se med drugim raziskovalno ukvarjata z revščino, dohodkovno neenakostjo in porazdelitvijo dohodkov.

Ambrožič Počkar in Počkar (1988) sta med prvimi⁴ primerjala merjenje življenjske ravni v Sloveniji in v takratnih državah članicah Evropske skupnosti⁵ oziroma proučevala možnosti primerjalne analize porabe v gospodinjstvih (na koncu sedemdesetih oziroma na začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja). Kot izhodišče za proučevanje jima je služila metodologija standardizirane raziskave o družinskih proračunih Eurostata, ki je po svoji vsestranskosti in celovitosti presegala metodologijo takratnih slovenskih APG in obenem ponudila večje možnosti za raziskave tega področja. Osnovni cilj njune študije je bil ugotoviti, koliko se postopki takratnih raziskav omenjenega področja pri nas razlikujejo od postopkov takih raziskav v Evropski skupnosti in v koliko so možne primerjave⁶ med njihovimi rezultati (Ambrožič Počkar in Počkar, 1988, str. 1–3).

Stanovnik (1993) je na podlagi podatkov APG za leta 1978, 1983 in 1988 analiziral socialno-ekonomski položaj slovenskih gospodinjstev, predvsem v luči dohodkovnega⁷ položaja in dohodkovne ogroženosti posameznih tipov gospodinjstev, ugotavljal pa je tudi, kateri tipi gospodinjstev ležijo pod mejo revščine in za koliko bi se morali povečati dohodki gospodinjstev danega tipa, da bi le-ta dosegla mejo revščine.

Leta 2000 je Stanovnik skupaj s Cirmanovo objavil preliminarne rezultate analize socialno-ekonomske in dohodkovne strukture prebivalstva v obdobju 1983–1998, leto kasneje pa sta raziskavo nadgradila s popolnejšimi podatki zadnje triletno APG 1998⁸. Obe analizi sta posvečeni predvsem ugotavljanju trendnih sprememb v gibanju in strukturi dohodka gospodinjstev, dohodkovni razpršenosti in neenakosti, spremembam v porazdelitvi ter odvisnosti doseženega dohodka prebivalstva od njihove izobrazbe in starosti, pri čemer kot merilo razvrščanja gospodinjstev v razrede nastopa po standardni OECD lestvici opredeljen ekvivalentni dohodek⁹ gospodinjstev (Cirman, Stanovnik, 2001 str. 14–15).

Da bi ovrednotila kakovost anketnih podatkov sta nekaj primerjav podatkov iz APG z drugimi statističnimi viri v posebni raziskavi opravila Rodica in Stanovnik (2001). Anketno strukturo dohodka gospodinjstev sta primerjala s strukturo dohodka zavezancev za dohodnino, demografsko primerjavo starostne strukture članov gospodinjstev kot jo kaže APG, pa sta primerjala s starostno strukturo, dobljeno iz registra prebivalstva. Slednja primerjava je pokazala odlično ujemanje, medtem ko je primerjava dohodkovnih virov (ob prilagoditvi obeh virov podatkov) prav tako pokazala podobno dinamiko glede števila prejemnikov posameznih dohodkovnih virov, dokaj skladna pa je bila tudi struktura in dinamika neto dohodka (ibid., str. 31–38).

Tudi sama (Tršelič, 2001) sem se na podlagi APG enkrat že lotila analize obnašanja gospodinjstev v Sloveniji, in sicer za obdobje 1997–2000. Študija je zajemala tako

... večina jih temelji na analizi socialno-ekonomske in dohodkovne strukture gospodinjstev

⁴ Še pred tem se je teme trošenja gospodinjstev na mikroravni pri nas lotil Šumi Janez (1980), ki je v svoji raziskavi potrošnike razvrstil v potrošniške kategorije in slednje za Slovenijo tudi detajlno prikazal.

⁵ Veliki Britaniji, ZR Nemčiji, Franciji, Italiji, Belgiji, na Nizozemskem, Irskem, Danskem, v Grčiji in Španiji.

⁶ Primerjava obeh metodologij je pokazala, da so bile v tistem času najbolj zapletene primerjave s področja stanovanjske problematike, večje možnosti so obstajale pri primerjavi strukture porabe v gospodinjstvih (slabše na področju storitev) in demografskih statistik, še najlažje pa se je med državami primerjalo fizični obseg porabe določenih dobrin in razpoložljivost trajnih potrošnih dobrin. Avtorja sta zaključila, da bi bila prizadevanja za povečanje primerljivosti podatkov o porabi gospodinjstev v Sloveniji s stanjem v takratni Evropski skupnosti povezana z mnogimi težavami, določene splošnejše primerjave pa so bile po njenem mogoče že na podlagi obstoječih podatkov.

⁷ Pod pojmom dohodka je zajel le razpoložljiva denarna sredstva, ne pa tudi vrednosti lastne proizvodnje in bonitet.

⁸ Vključevala je APG za leta 1997, 1998 in 1999.

⁹ Kot dohodek je opredeljen razpoložljivi denarni dohodek tj. dohodek po plačani dohodnini in socialnih prispevkih, ki ne vključuje vrednosti lastne proizvodnje gospodinjstev in prejetih prejemkov v naravi.

predstavitev grobih rezultatov večletnih APG kot poglobljeno analizo individualnih podatkov gospodinjstev za obdobje 1998–2000. Uvodoma sem po merilu dohodka opredelila nekatere splošne značilnosti gospodinjstev in njihovo opremljenost s trajnimi dobrinami, večina prispevka pa je bila posvečena podrobni analizi strukture razpoložljivih sredstev in predvsem izdatkov gospodinjstev¹⁰, in sicer po kvartilnih razredih in nekaterih drugih socialno-ekonomskih značilnostih. Dobljene rezultate pa sem primerjala še na mednarodni ravni, in sicer z rezultati takratnih članic in kandidatke za članstvo v EU.

Stanovnik in Stropnikova (2002) sta v okviru projekta Mednarodne organizacije dela sodelovala v raziskavi revščine in socialne izključenosti v tranzicijskih državah srednje in vzhodne Evrope. Njuna študija temelji na statistični analizi podatkov APG in primerja stanje revščine in dohodkovne neenakosti (ter ocenjuje vpliv sprememb na področju socialnih prejemkov nanju) v poznih devetdesetih letih (1997–1999) s stanjem v prvi polovici prejšnjega desetletja (1993). Analizirala sta tudi sestavo slovenskih gospodinjstev, in sicer socialno-ekonomski položaj njihovih članov ter strukturo in pomen dohodkovnih virov.

Stropnikova je istega leta na podlagi podatkov zbirne APG 1998 proučevala socialni in materialni položaj gospodinjstev spodnjega srednjega razreda in rezultate primerjala s položajem povprečnega slovenskega gospodinjstva. Uvodoma je predstavila sestavo gospodinjstev in nekatere socialno-ekonomske značilnosti njihovih nosilcev, temu pa je sledila analiza materialnega položaja gospodinjstev, ki je zajemala tako dohodkovno¹¹ kot izdatkovno¹² plat. Predmet analize je bila tudi subjektivno ocenjena stopnja revščine in stanovanjske značilnosti gospodinjstev vključno z opremljenostjo s trajnimi potrošnimi dobrinami, kar je skupaj v grobem odražalo socialno-ekonomski položaj srednjega spodnjega razreda in kakovost življenja teh gospodinjstev. Avtorica je v raziskavi obravnavala tudi socialno stratifikacijo slovenske družbe po letu 1983, raziskovalno poročilo pa je zaključila s predlogi ukrepov za izboljšanje položaja spodnjega srednjega razreda (Stropnik, 2002, str. 1–2).

Kuzmin (2002) se je s pomočjo podatkov APG lotil ugotavljanja sprememb v strukturi osebne potrošnje gospodinjstev v letih 1995–2000 in ocenjevanja multiplikativnih učinkov (s pomočjo input-output analize za leto 1997), ki jih generirajo te spremembe z vidika povečevanja oziroma zmanjševanja proizvodnje. Iskal je tudi vzroke za razkorak med anketnimi razpoložljivimi¹³ in porabljenimi sredstvi od vključno leta 1997 dalje, kot prvi pa je javno opozoril še na en metodološki problem slovenske APG oziroma na nekonsistentnost med podatki APG in nacionalnih računov pri nas – na pripisane najemnine. Podobno kot Stanovnik (1993) je avtor podatke APG, kjer je bilo to možno, preverjal s podatki uradnih statističnih registrov.

2.2 Izhodišče analize obnašanja slovenskih gospodinjstev

Poudarek te točke je na predstavitvi namena in cilja proučevanja vzorcev trošenja gospodinjstev ter na opisu podatkov in metod dela ter od tod izhajajočih omejitvev same analize. Proučevanja slovenskih gospodinjstev sem se lotila prek štirih

¹⁰ Takrat tako kot drugi avtorji nisem v celoti upoštevala Eurostatovega načela izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo in razpoložljivega dohodka.

¹¹ Velja opomba 9.

¹² Upoštevani le denarni izdatki za potrošnjo, brez vrednosti lastne proizvodnje in bonitet.

¹³ Za razliko od drugih avtorjev je med razpoložljiva sredstva vključil tudi vrednost lastne proizvodnje gospodinjstev in bonitete (ibid., str. 6)

vsebinskih sklopov, in sicer (1) uvodnega pregleda nekaterih splošnih značilnosti slovenskih gospodinjstev in (2) njihove opremljenosti s trajnimi dobrinami, največji del študije pa je posvečen (3) analizi ravni in strukture potrošnje gospodinjstev po kvintilnih razredih ter (4) primerjavi vzorcev trošenja gospodinjstev glede na njihove socialno-ekonomske značilnosti.

Moj osnovni namen je proučiti vzorce trošenja rezidenčnih¹⁴ gospodinjstev v danem časovnem trenutku in ugotoviti vpliv dohodka in drugih spremenljivk nanje. Moj prvotni namen je bil ugotoviti tudi morebitne spremembe v trošenju slovenskih gospodinjstev v času (1993–2000), vendar pa se zaradi tehničnih težav pri pridobivanju podatkov APG 1993 te analize žal nisem mogla lotiti, mi pa ostaja izziv za moje prihodnje delo. Cilj poglavja je tako le predstaviti trošenje¹⁵ gospodinjstev glede na različna socialno-ekonomska merila, ter obenem dokazati, da se vzorci trošenja med različnimi skupinami gospodinjstev razlikujejo, potrditev tez in vzroke za to pa bom poiskala v primerljivih študijah tujih avtorjev.

Analiza vzorcev trošenja gospodinjstev po kvintilnih razredih in nekaterih socialno-ekonomskih značilnostih se nanaša na leto 2000¹⁶, temelji pa na podatkih triletno APG za obdobje 1999–2001. Vzorci APG treh zaporednih let so združeni, podatki pa preračunani na srednje leto (2000), ki je uporabljeno kot referenčno leto. V anketo je bilo v omenjenih treh letih skupaj vključenih 3.806 gospodinjstev, vse denarne vrednosti pa so zaradi možnosti primerjave triletnih podatkov preračunane na sredino leta 2000.

Analiza temelji na povprečnih vrednostih vseh v anketo vključenih gospodinjstev oziroma na povprečnih vrednostih posameznih skupin gospodinjstev, ki so oblikovane glede na njihov dohodek ali druge socialno-ekonomske značilnosti¹⁷. Ker ima APG kompleksen vzorčni načrt morajo vse analize sloneti na uteženih podatkih. Pri računanju povprečja vrednostnih spremenljivk se uporablja uteži po naslednji formuli:

$$\frac{\sum_{i=1}^j w_i y_i}{\sum_{i=1}^j w_i}$$

kjer je w_i utež gospodinjstva, y_i vrednost spremenljivke, j pa število gospodinjstev v skupini za katero računamo povprečje.

Gospodinjstva sem v dohodkovne (kvintilne) razrede razporedila glede na njihov neuteženi ekvivalentni razpoložljivi dohodek, in sicer po referenčni¹⁸ osebi gospodinjstva. Pri tem ena enota v vzorcu ne predstavlja enega gospodinjstva ampak uteženo vrednost gospodinjstva¹⁹. Povprečne vrednosti po razredih so izračunane tako, da

**Razporeditev
gospodinjstev v
razrede glede na
njihov
dohodek...**

¹⁴ APG se izvaja po nacionalnem konceptu, kar pomeni, da vključuje nakupe rezidenčnih gospodinjstev na domačem in tujem trgu.

¹⁵ Izdatki gospodinjstev bodo prikazani le na ravni 12 glavnih skupin po namenu porabe: 01-Hrana in brezalkoholne pijače, 02-Alkoholne pijače in tobak, 03-Obleka in obutev, 04-Stanovanje, voda, električna, plin in drugo gorivo, 05-Pohištvo, gospodinjstva oprema in storitve, 06-Zdravje, 07-Promet, 08-Komunikacije, 09-Rekreacija in kultura, 10-Izobraževanje, 11-Hoteli, kavarne in restavracije, 12-Raznovrstni proizvodi in storitve.

¹⁶ Rezultate bom kljub temu interpretirala v sedanjiku.

¹⁷ Izobrazbo, formalni status, starost nosilca in tip gospodinjstva.

¹⁸ To je oseba, ki je prejela najvišji dohodek v gospodinjstvu, kljub temu, da v anketi mogoče ni bila opredeljena kot nosilec gospodinjstva.

¹⁹ Znotraj razreda ali skupine tako ne štejemo enot, ampak seštevamo uteži; če pripada npr. gospodinjstvu utež=0,876 to pomeni, da to gospodinjstvo predstavlja 0,876 gospodinjstev v vzorcu.

je število s katerim se deli spremenljivko enako uteženemu številu gospodinjstev v tem razredu oziroma skupini.

Vsi izdatki gospodinjstev in njihov razpoložljiv dohodek so preračunani na gospodinjstvo in na ekvivalentnega odraslega člana. Pri računanju ekvivalentnih izdatkov in razpoložljivega dohodka gospodinjstva sem uporabila modificirano OECD lestvico, po kateri se prvemu odraslemu članu gospodinjstva pripiše vrednost 1, vsakemu naslednjemu 0,5, otrokom mlajšim od 14 let pa 0,3. Zanj sem se odločila iz dveh razlogov: (1) ker je danes običajno v uporabi v razvitih državah in (2) ker jo uporabljata tako SURS kot Eurostat.

Izraz kvintilni razred pomeni 20 % vseh gospodinjstev, pri čemer so gospodinjstva v razrede razvrščena glede na njihov ekvivalentno razpoložljiv dohodek. Prvi kvintilni razred tako vsebuje 20 % gospodinjstev, in sicer tistih, ki imajo najmanjši ekvivalentni razpoložljivi dohodek, peti kvintilni razred pa zajema 20 % gospodinjstev, ki imajo najvišji ekvivalentni razpoložljivi dohodek.

Tabela 1: Razvrstitev kategorij lastne proizvodnje in dohodka v naravi med potrošne izdatke gospodinjstev

	Kategorije nedenarnih izdatkov gospodinjstev	COICOP skupine izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo
Lastna proizvodnja	Hrana	Hrana (01.1)
	Pijača	Alkoholne pijače in tobak (02)
	Gorivo	Elektrika, plin in drugo gorivo (04.5)
Dohodek v naravi oziroma bonitete	Elektrika	Elektrika, plin in drugo gorivo (04.5)
	Hladna voda	Druge storitve v zvezi s stanovanjem (04.4)
	Zemeljski plin	Elektrika, plin in drugo gorivo (04.5)
	Telefon	Komunikacije (08)
	Mobilni telefon	Komunikacije (08)
	RTV naročnina	Kulturne storitve (09.42)
	Kabelska TV	Kulturne storitve (09.42)
	Registracija vozila	Delovanje osebne prometne opreme (07.2)
	Dodatno avtomobilsko zavarovanje	Zavarovanje povezano s prometom (12.44)
	Vrednost bonov za prehrano	Prehrana (11.1)
	Vrednost brezplačnih obrokov-gospodinjstvo	Prehrana (11.1)

Vir: Zbira APG 2000, SURS in HBS in the EU, Methodology and Recommendations..., 2003, Priloga.

... tip gospodinjstva...

Glede na tip so gospodinjstva razporejena (tako kot priporočila Eurostat) v 6 večjih skupin, in sicer na: (1) samska in (2) enostarševska gospodinjstva ter gospodinjstva (3) dveh odraslih oseb, (4) dveh odraslih oseb z otroki, (5) treh (ali več) odraslih in (6) treh (ali več) odraslih z otroki. Razmejitev med odraslo osebo in otrokom sem opredelila s starostjo 13 let²⁰.

... starost nosilca...

Glede na starost nosilca sem gospodinjstva (tako kot Eurostat) razporedila v 4 skupine: (1) gospodinjstva z nosilcem starim do 30 let, (2) gospodinjstva z nosilcem starim med 30 in 44 let, (3) gospodinjstva z nosilcem starim med 45 in 59 let in (4) tista z nosilcem starejšim od 60 let.

²⁰ To starost sem vzela kot referenčno, ker je uporabljena tudi pri modificirani OECD ekvivalentni lestvici.

V nadaljevanju predstavljena mikroanaliza obnašanja gospodinjstev, za razliko od drugih slovenskih raziskav, ki so doslej obravnavale to tematiko, kolikor je le možno, upošteva koncept izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo in koncept neto razpoložljivega dohodka. Z drugimi besedami to pomeni, da je tako med izdatke kot dohodek gospodinjstev poleg denarnega dela (izdatkov oziroma dohodka) vključen tudi nedenarni del izdatkov gospodinjstev, kamor spadajo dohodek v naravi, vrednost lastne proizvodnje in pripisana najemnina. Vse tri kategorije nedenarnih izdatkov je treba upoštevati pri dohodku in izdatkih gospodinjstvih, pri nas pa to ni v celoti mogoče, saj SURS z APG sicer spremlja pripisane najemnine gospodinjstev, vendar jih ne objavlja. Žal tako ta postavka v študiji ni upoštevana, kar je velika omejitev pričujoče analize²¹ (kot je v svoji raziskavi ugotovil tudi že Kuzmin (2002)), ostali dve nedenarni kategoriji pa sta (med izdatke sta razvrščeni v skladu s COICOP klasifikacijo kot je prikazano v tabeli 1).

2.3 Splošne značilnosti slovenskih gospodinjstev

V tem podpoglavju so prikazane nekatere splošne značilnosti slovenskih gospodinjstev, in sicer z več različnih vidikov, kot so velikost in tip gospodinjstev, dosežena izobrazba, formalni status in starost nosilca ter stanovanjske značilnosti in opremljenost s trajnimi dobrinami. Na koncu točke sta še zgoščen vpogled v dohodkovni položaj gospodinjstev in subjektivna ocena revščine, saj potem v jedru analize ne bo več priložnosti govoriti toliko o dohodku gospodinjstev, temveč le še o njihovi potrošnji.

2.3.1 Sestava gospodinjstev glede na različna merila

Povprečno slovensko gospodinjstvo po podatkih zbirne APG 2000 živi v 82,7 m² velikem stanovanju. 83,7 % gospodinjstev je lastnikov stanovanja, 7,3 % najemnikov, 9,0 % gospodinjstev pa živi pri starših ali sorodnikih, gospodinjstvo šteje natanko 3 člane (od tega 0,4 otrok mlajših od 14 let) in ima v povprečju 1,2 avtomobila.

Pregled po kvintilnih razredih kaže, da gospodinjstva prvega kvintilnega razreda štejejo najmanj članov in imajo v povprečju tudi najmanj otrok in delovno aktivnih, največ pa članov starejših od 64 let. To je pričakovano, saj so to pretežno²² gospodinjstva, katerih nosilci so upokojenci (tudi vdovci) ali ki prejemajo tako nizke dohodke (so celo brezposelni, študentje ali nezmožni za delo), da si težko ustvarijo pogoje za družinsko življenje. Po pričakovanjih živijo v najmanjših stanovanjih in imajo najmanj osebnih avtomobilov. Nasprotno sliko srečamo pri gospodinjstvih najvišjega kvintilnega razreda (glej tabeli 2 in 8).

Glede na velikost sem gospodinjstva razporedila v sedem razredov (tabela 3) in izkazalo se je, da je največ gospodinjstev štiričlanskih (dobra četrtina, v njih pa živi kar 33,6 % vse populacije), tem pa sledijo dvo- in tričlanska. Večjih gospodinjstev (s petimi in več člani) je skupaj le 12,0 %, v njih pa prebiva 22,0 % celotne populacije²³.

²¹ Pripisane najemnine niso zanemarljive, saj predstavljajo na makroravni več kot 10 % celotnih izdatkov gospodinjstev na domačem trgu, pri mikroanalizah pa njihovo neupoštevanje na ravni posameznih gospodinjstev povzroči izkrivljeno dojemanje njihove dejanske življenjske ravni. S tem sta okrnjeni raven in struktura trošenja gospodinjstev, ki živijo v lastnih stanovanjih (v Sloveniji je takšnih velika večina), zlasti v primerjavi z gospodinjstvi, ki živijo v najetih stanovanjih (življenjski standard, merjen bodisi z izdatki ali dohodkom je na ta način v primeru gospodinjstev, ki živijo v lastnih stanovanjih, podcenjen).

²² Takšnih gospodinjstev znotraj prvega kvintilnega razreda je 69,9 %.

²³ Dobljeni rezultati se odlično ujemajo s popisnimi podatki za leto 2002, glej podpoglavje 4.2.

*Analiza
upošteva,
kolikor je le
možno, koncept
izdatkov
gospodinjstev za
končno
potrošnjo in
koncept neto
razpoložljivega
dohodka*

*Nasprotja med
najrevnejšimi in
najpremožnejšimi
gospodinjstvi*

Tabela 2: Splošne značilnosti slovenskih gospodinjstev, po kvintilnih razredih

	1	2	3	4	5	Povprečje
Velikost gospodinjstva	2,4	3,1	3,2	3,2	3,0	3,0
Delež gospodinjstev z otroki do 13 let (v %)	18,1	34,8	33,7	29,4	27,4	28,7
Število otrok do 13 let	0,3	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
Število delovno aktivnih	0,5	1,2	1,4	1,6	1,7	1,3
Število starejših od 64 let	0,6	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4
Površina stanovanja (v m ²)	67,2	77,2	83,8	87,6	97,6	82,7
Stanovanjsko razmerje, struktura (v %)						
Lastnik	78,9	82,4	85,4	86,1	85,8	83,7
Živi pri starših, sorodnikih	10,1	10,0	7,2	7,9	9,5	9,0
Najemnik	11,0	7,6	7,4	6,0	4,7	7,3
od tega v:						
- profitnem stanovanju	0,7	0,9	1,7	1,0	0,7	1,0
- službenem	0,5	1,1	1,3	1,2	1,4	1,1
- neprofitnem	8,3	4,9	3,8	3,6	2,6	4,6
- socialnem	1,5	0,7	0,6	0,1	0,0	0,6

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Glede na število delovno aktivnih članov v Sloveniji prevladujejo gospodinjstva z dvema aktivnima članoma (teh je 37,1 %), z 29,7-odstotnim deležem jim sledijo gospodinjstva brez aktivnih članov in tista z enim (24,2 %), najmanj pa je takšnih, kjer so trije ali več (8,9 %).

Tabela 3: Struktura gospodinjstev glede na velikost (v %)

Velikost gospodinjstva	Delež gospodinjstev (v %)	Delež vseh članov (v %)
1	16,6	5,6
2	24,2	16,2
3	21,9	22,0
4	25,1	33,6
5	8,0	13,4
6	2,9	5,9
7+	1,1	2,7

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Gospodinjstva v Sloveniji glede na tip...

V Sloveniji je v obdobju 1999–2001 po podatkih APG 16,6 % samskih in 0,9 % enostarševskih gospodinjstev (tabela 4). Takšnih, kjer živita skupaj dve odrasli osebi brez otrok²⁴ je 23,5 %, preostalih 59 % pa je večjih gospodinjstev. Gospodinjstev z otroki je skupaj 28,6 %, kar nas v evropskem prostoru uvršča na samo dno lestvice, saj imata nižji odstotek le še Nemčija in Danska. Na tem mestu pa moram takoj opozoriti, da ne vem, kakšno starostno mejo med otrokom in odraslo osebo so uporabili v drugih EU državah. Eurostat je namreč na podlagi slovenske APG 1999 objavil podatek, da je pri nas gospodinjstev z otroki 46,3 %. To je precej več kot sem sama izračunala, kar najverjetneje pomeni, da je bila v tem primeru uporabljena drugačna starostna razmejitev med otrokom in odraslim (najverjetneje 18 let, saj je ta podatek precej podoben tistemu, ki sem ga v raziskavi za leto 1999 dobila sama (41,0 %), ko sem za otroke uporabila starostno mejo do 18 let (več glej Tršelič, 2001)).

Tabela 4: Struktura gospodinjstev glede na tip (v %)

Tip gospodinjstva	Delež gospodinjstev (v %)	Delež vseh članov (v %)
Samsko	16,6	5,6
Enostarševsko	0,9	0,7
Dve odrasli osebi	23,5	15,8
Dve odrasli osebi z otroki	15,1	18,6
Tri in več odraslih oseb	31,2	38,4
Tri in več odraslih oseb z otroki	12,6	20,8

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Če opazujemo doseženo izobrazbo nosilcev gospodinjstev (tabela 5) ima v povprečju največ njih končano osnovno oziroma nižjo ali srednjo poklicno šolo (48,3 %), sledijo jim tisti s srednješolsko izobrazbo (31,0 %) in končano višjo, višješolsko in visoko strokovno šolo (8,3 %), na repu pa sta oba ekstrema, nosilci z univerzitetno in podiplomsko izobrazbo (5,6 %) in tisti, ki so brez končane OŠ (6,7 %)²⁵. Stanje izobrazbe nosilcev po kvintilnih razredih je pričakovano in potrjuje, da je izobrazba eden pomembnejših dejavnikov, ki določajo dohodek gospodinjstev. V prvih treh spodnjih kvintilnih razredih namreč prevladujejo gospodinjstva z nosilci s končano osnovno ter nižjo in srednjo poklicno šolo (delež pada od prvega proti tretjemu razredu, in sicer od 67,6 % do 52,1 %), v najvišjem kvintilnem razredu pa je že več kot 20 % takšnih z univerzitetno in podiplomsko izobrazbo (v prvem npr. le 0,4 %, glej tabelo 5, stolpec A).

Tabela 5: Horizontalna in vertikalna struktura gospodinjstev glede na izobrazbo nosilcev, po kvintilnih razredih (v %)

Struktura (v %)	1		2		3		4		5		Povprečje
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	
Brez OŠ	18,1	54,0	6,4	19,0	6,2	18,4	2,2	6,7	0,6	1,9	6,7
OŠ, nižja in srednja poklicna	67,6	28,0	62,8	26,0	52,1	21,6	39,7	16,4	19,4	8,0	48,3
Srednja splošna in strokovna	12,7	8,2	26,8	17,3	35,6	22,9	42,8	27,5	37,4	24,1	31,0
Višja, višješolska in visoka strokovna	1,2	3,0	3,0	7,2	5,2	12,5	11,3	27,2	20,8	50,1	8,3
Univerzitetna in podiplomska	0,4	1,3	1,0	3,5	0,9	3,3	4,0	14,1	21,9	77,8	5,6
Skupaj	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0		100,0

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: A – podatki se nanašajo na strukturo gospodinjstev znotraj kvintilnega razreda, B – podatki se nanašajo na strukturo vseh gospodinjstev.

V stolpcu B tabele 5 je prikazano kako so gospodinjstva razporejena po posameznih kvintilnih razredih glede na doseženo stopnjo izobrazbe nosilcev. Gospodinjstva čigar nosilci so brez izobrazbe ali z nedokončano osnovno šolo so (po podatkih zbirne APG 2000) v največji meri (54,0 % njih) locirana v najnižjem kvintilnem razredu. Najenakomerneje so po vseh razredih razporejena gospodinjstva, katerih nosilci so končali OŠ, nižjo in srednjo poklicno ali srednjo šolo. Gospodinjstva, katerih nosilci

*...izobrazbo
nosilca...*

²⁴ Med temi je 47,2 % gospodinjstev, kjer je vsaj eden od članov starejši od 64 let (znotraj te skupine pa sta v 55,8 % primerov oba člana starejša od 64 let).

²⁵ Podatki zadnjega popisa prebivalstva pri nas iz leta 2002 kažejo zelo podobno izobrazbeno strukturo prebivalstva starejšega od 15 let (glej točko 4.2).

so končali višjo, višješolsko in visoko strokovno šolo, še posebej pa tista z univerzitetno in podiplomsko izobraženim nosilcem, pa so locirana pretežno v zgornjem, petem kvintilnem razredu (pripadajoča deleža znašata 50,1 % in 77,8 %).

Glede na formalni status zaposlitve nosilcev (vertikalna struktura gospodinjstev, tabela 6, stolpec A) je v Sloveniji v povprečju največji delež teh zaposlenih (48,6 %), sledijo jim upokojeanci z 38,1-odstotnim deležem, omembe vredne deleže pa dosegajo le še samozaposleni (6,4 %) ter brezposelni (4,6 %). V prvem kvintilnem razredu je med nosilci gospodinjstev največ upokojeancev (55,8 %), v vseh preostalih kvintilnih razredih pa prevladujejo zaposleni s 47,2 %, 52,8 %, 57,5 % in 64,3 %. V najnižjem kvintilnem razredu je po pričakovanjih nadpovprečen tudi delež brezposelnih (12,8-odstoten).

Tabela 6: Horizontalna in vertikalna struktura gospodinjstev glede na formalni status nosilca, po kvintilnih razredih (v %)

Struktura (v %)	1		2		3		4		5		Povprečje
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	
Zaposlen	21,1	8,7	47,2	19,4	52,8	21,7	57,5	23,7	64,3	26,5	48,6
Samozaposlen	5,5	17,1	6,3	19,7	6,7	21,0	6,8	21,2	6,7	21,0	6,4
Brezposlen	12,8	55,8	4,2	18,4	2,4	10,6	2,3	9,9	1,2	5,3	4,6
Upokojen	55,8	29,3	39,8	20,9	35,9	18,8	31,8	16,7	27,4	14,4	38,1
Drugo*	4,8	42,0	2,5	21,4	2,1	18,6	1,7	14,5	0,4	3,5	2,3
Skupaj	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0		100,0

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: A – podatki se nanašajo na strukturo gospodinjstev znotraj kvintilnega razreda, B – podatki se nanašajo na strukturo vseh gospodinjstev,

* - učenci, dijaki in študenti, gospodinja in nezmožni za delo.

... formalni status nosilca...

Tabela 6 nam prikazuje tudi horizontalno strukturo gospodinjstev (pove v kateri kvintilni razred sodijo gospodinjstva, če jih razvrstimo po formalnem statusu zaposlitve nosilca, stolpec B). Največ gospodinjstev z brezposelnim nosilcem (55,8 % vseh njih) se tako uvršča v najnižji kvintilni razred, najmanj pa v najvišjega (le 5,3 %). Prav tako je v najnižjem razredu velika večina gospodinjstev (nad 40 %) katerih nosilci so bodisi gospodinja, osebe nezmožne za delo, učenci, dijaki ali študenti. Gospodinjstva z upokojenim nosilcem so dokaj enakomerno porazdeljena v vseh dohodkovnih razredih, kljub temu pa jih je še vedno največ v najnižjem razredu (29,3 %), delež pa nato pada vse do najvišjega razreda, kjer jih je 14,4 %. Najenakomernejšo porazdelitev po posameznih kvintilnih razredih srečamo pri samozaposlenih, medtem ko največ gospodinjstev z zaposlenim nosilcem po pričakovanjih najdemo v najvišjem kvintilnem razredu.

...starost nosilca...

Po merilu starosti nosilca (tabela 7) je najmanj najmlajših gospodinjstev (le 6,5 %), ostale tri starostne skupine gospodinjstev pa so dokaj enakomerno zastopane z okrog 30-odstotnim deležem. V prvem kvintilnem razredu po pričakovanjih prevladujejo gospodinjstva z nosilci starejšimi od 60 let (51,6 %), pa tudi sicer je največ takšnih gospodinjstev (32,6 % vseh) prav v spodnjem kvintilnem razredu. V drugem, tretjem in četrtem kvintilnem razredu prevladujejo gospodinjstva z nosilci v starosti med 30 in 44 let, v najvišjem pa tista, katerih nosilci so stari med 45 in 59 let.

Upoštevajoč horizontalno strukturo gospodinjstev je najbolj enakomerno porazdelitev čez vse razrede opaziti pri srednjih dveh starostnih skupinah gospodinjstev (z nosilci v starosti med 30 in 59 let). Deleži gospodinjstev z najstarejšimi nosilci postopoma

Tabela 7: Horizontalna in vertikalna struktura gospodinjstev glede na starost nosilcev, po kvintilnih razredih (v %)

Struktura (v %)	1		2		3		4		5		Povprečje
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	
Do 30 let	5,4	16,6	7,6	23,1	5,8	17,6	7,1	21,7	6,9	21,1	6,5
Od 30 do 45 let	22,1	13,8	35,4	22,1	36,1	22,6	34,4	21,5	31,9	20,0	32,0
Od 45 do 59	20,8	14,0	26,9	18,1	29,5	19,8	33,1	22,3	38,4	25,8	29,8
Nad 60 let	51,6	32,6	30,1	19,0	28,6	18,0	25,4	16,0	22,7	14,4	31,7
Skupaj	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0		100,0

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: A – podatki se nanašajo na strukturo gospodinjstev znotraj kvintilnega razreda, B – podatki se nanašajo na strukturo vseh gospodinjstev.

upadajo od spodnjega do najvišjega kvintilnega razreda (z 32,6 % proti 14,4 %), medtem ko so gospodinjstva z najmlajšimi nosilci v starosti do 30 let najbolj zastopana v drugem kvintilnem razredu, najmanj pa jih je v spodnjem (le 16,6 %).

2.3.2 Opremljenost gospodinjstev s trajnimi dobrinami

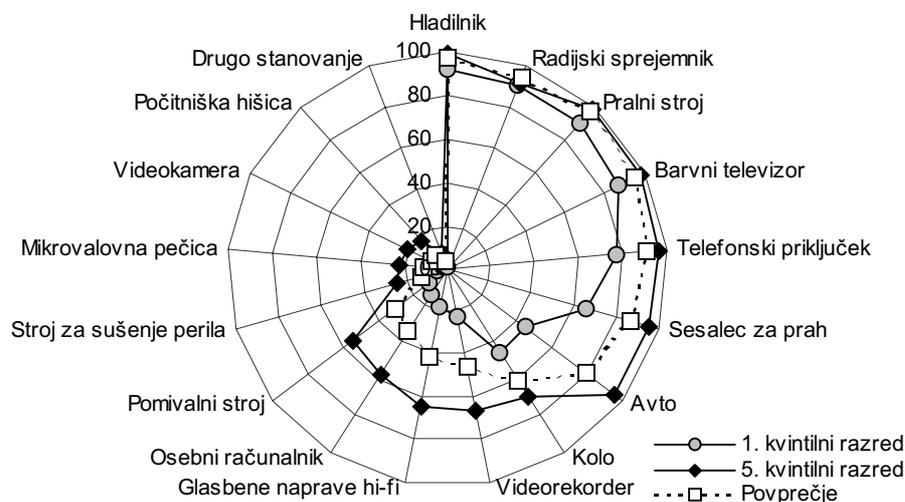
Z nekaterimi trajnimi dobrinami razpolaga skorajda vsako gospodinjstvo v Sloveniji, saj so postale del vsakodnevnega življenjskega standarda že pred desetletji. Največ gospodinjstev (več kot 90%) v vseh kvintilnih razredih je opremljenih z radijskim sprejemnikom, hladilnikom in pralnim strojem, sledijo jim barvni televizor, telefonski priključek in zamrzovalna skrinja. Več razlik po razredih pa najdemo že pri sesalniku za prah, saj je to dobrina, s katero razpolaga 95,4 % gospodinjstev najvišjega in 65,8 % najnižjega kvintilnega razreda (slika 1).

Dobrine, ki na začetku 21. stoletja v Sloveniji predstavljajo ločnico med premožnejšimi gospodinjstvi in med tistimi bolj revnimi, so predvsem videokamera, pomivalni stroj, osebni računalnik, stroj za sušenje perila in mikrovalovna pečica, pa tudi osebni avtomobil. Z videokamero se tako istoveti natančno 1,5 % gospodinjstev prvega kvintilnega razreda, medtem ko jo srečamo v več kot 20 % gospodinjstev najvišjega

Z nekaterimi trajnimi dobrinami razpolaga skorajda vsako gospodinjstvo...

...spet druge pa predstavljajo ločnico med premožnejšimi in revnejšimi

Slika 1: Opremljenost gospodinjstev s trajnimi dobrinami (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

kvintilnega razreda. Podobna razmerja najdemo pri stroju za sušenje perila in mikrovalovni pečici, ki sta doma v okrog 5 % gospodinjstev najnižjega razreda in pri dobrih 20 % najpremožnejših, pomivalni stroj in osebni računalnik pa dosemeta še nekoliko višje deleže in sicer pri najrevnejših 10,2 % oziroma 13,5 %, pri najbogatejših pa se deleža gibljeta na ravni 54,4 % oziroma 56,9 %.

Zanimiv je tudi vpogled v posedovanje počitniške hišice oziroma drugega stanovanja (čeprav to nista trajni dobrini, ampak nepremičnini), kjer deleži monotono naraščajo od prvega do zadnjega kvintilnega razreda. Ugodje počitniške hišice uživa 3,1 % najrevnejših gospodinjstev in kar 17,7 % tistih, ki sodijo v najpremožnejši, pri lastništvu drugega stanovanja pa je razmerje v korist najpremožnejših še večje, in sicer znašata deleža gospodinjstev, ki razpolagajo z drugim stanovanjem 0,8 % in 7,8 %.

Tabela 8: Opremljenost gospodinjstev z osebnim avtomobilom, po kvintilnih razredih

Deleži gospodinjstev (v %)	1	2	3	4	5	Povprečje
Gospodinjstva, ki imajo avtomobil	45,3	77,5	85,8	90,9	95,4	79,0
– imajo 1 osebni avtomobil	36,3	53,3	54,3	50,9	44,0	47,8
– imajo 2 osebna avtomobila	7,3	21,3	25,7	31,2	41,1	25,3
– imajo 3 osebne avtomobile	1,4	2,4	4,7	7,5	8,5	4,9
– imajo 4 ali več	0,3	0,5	1,1	1,3	1,7	1,0
Število avtomobilov na gospodinjstvo	0,6	1,1	1,2	1,4	1,6	1,2

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Osebni avtomobil kot eno najznačilnejših trajnih dobrin, ki Slovencem velikokrat predstavlja pravi statusni simbol, ima v prvem kvintilnem razredu v povprečju slabih 45,3 % gospodinjstev, v zadnjem pa kar 95,4 %²⁶. Razlike med gospodinjstvi prvega in zadnjega kvintilnega razreda so še očitnejše, če med njimi primerjamo povprečno število avtomobilov na gospodinjstvo. V prvem ima velika večina gospodinjstev samo en avtomobil, v zadnjem pa dobrih 51 % gospodinjstev vsaj dva (10,2 % celo tri ali več, tabela 8).

2.3.3 Razpoložljivi neto dohodek in subjektivna revščina gospodinjstev

Povprečno slovensko gospodinjstvo ima v opazovanem obdobju na voljo letni ekvivalentni dohodek v višini 1.560.073 SIT. Največji delež v njegovi strukturi predstavlja denarni dohodek (93,2 %), sledita pa mu vrednost lastne proizvodnje s 4,6 % in dohodek v naravi z 2,2-odstotnim deležem. Vertikalna struktura razpoložljivega dohodka po kvintilnih razredih kaže rahla odstopanja od povprečja; pri gospodinjstvih petega kvintilnega razreda ima npr. denarni dohodek nekoliko višji delež (96,4 %), pri ostalih treh pa nižjega (tabela 9). Nasprotno si z lastno proizvodnjo najbolj pomagajo prav gospodinjstva v najnižjem razredu, saj je ta predstavljal kar 8,3 % njihovega ekvivalentnega razpoložljivega dohodka, kar je bistveno več kot pri ostalih skupinah gospodinjstev.

Pri horizontalnem prerezu razpoložljivega dohodka gospodinjstev (stolpec B tabele 9) je opaziti, da 40 % slabše situiranih gospodinjstev razpolaga s 24,1 % vsega

²⁶ Višjo opremljenost v gospodinjstvih petega kvintilnega razreda zasledimo le še pri hladilniku, barvnem TV, pralnem stroju in telefonskem priključku.

Tabela 9: Ekvivalentni neto razpoložljivi dohodek gospodinjstev, po kvintilnih razredih

Struktura (v %)	1		2		3		4		5		Povprečje
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	
Denarni dohodek	88,9	9,0	91,2	14,3	91,6	18,0	92,7	22,4	96,4	36,3	93,2
Vrednost lastne proizvodnje	2,9	12,2	2,9	19,2	2,7	22,2	2,4	24,5	1,4	21,9	2,2
Dohodek v naravi	8,3	17,1	5,9	19,0	5,7	22,8	4,9	24,1	2,2	17,0	4,6
Razpoložljivi dohodek na ekvivalent odraslega	734.273 SIT		1.143.402 SIT		1.429.577 SIT		1.757.443 SIT		2.734.988 SIT		1.560.073 SIT

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: A – podatki se nanašajo na strukturo gospodinjstev znotraj kvintilnega razreda, B – podatki se nanašajo na strukturo vseh gospodinjstev.

razpoložljivega dohodka, 40 % bolje situiranih pa kar s 57,6 %. Največji delež denarnega dohodka (36,3 %) domov skupaj prinese 20 % najbolje situiranih gospodinjstev, najmanj (kar štirikrat manj) pa 20 % najrevnejših gospodinjstev. Ostali dve kategoriji razpoložljivega dohodka sta bolj enakomerno razporejeni med vsa gospodinjstva, kljub temu pa se tako z lastno proizvodnjo kot z dohodkom v naravi najbolj okoriščajo gospodinjstva četrtega kvintilnega razreda (v masi vsega dohodka razpoložajo s 24,5 % oziroma 24,1 % celote).

Tabela 10: Vertikalna struktura ekvivalentnega denarnega dohodka gospodinjstev, po kvintilnih razredih (v %)

	1	2	3	4	5	Povprečje
Dohodek iz delovnega razmerja	24,4	44,5	52,0	59,1	59,3	52,7
Dohodek iz honorarnega dela	2,4	2,5	1,3	1,9	2,7	2,2
Dohodek iz samozaposlitve	4,3	5,6	5,5	5,2	6,1	5,6
Socialni prejemki	63,0	41,0	35,9	29,3	21,2	32,2
Družinski prejemki	3,8	4,7	2,8	1,7	1,0	2,3
Dohodek iz lastnine	0,1	0,2	0,3	0,2	0,7	0,4
Dohodek od prodaje	0,5	0,9	1,4	1,9	7,4	3,6
Drugi prejemki	0,0	0,1	0,2	0,2	1,2	0,5
Denarna darila in transferi med gospodinjstvi	1,4	0,7	0,6	0,5	0,4	0,6
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

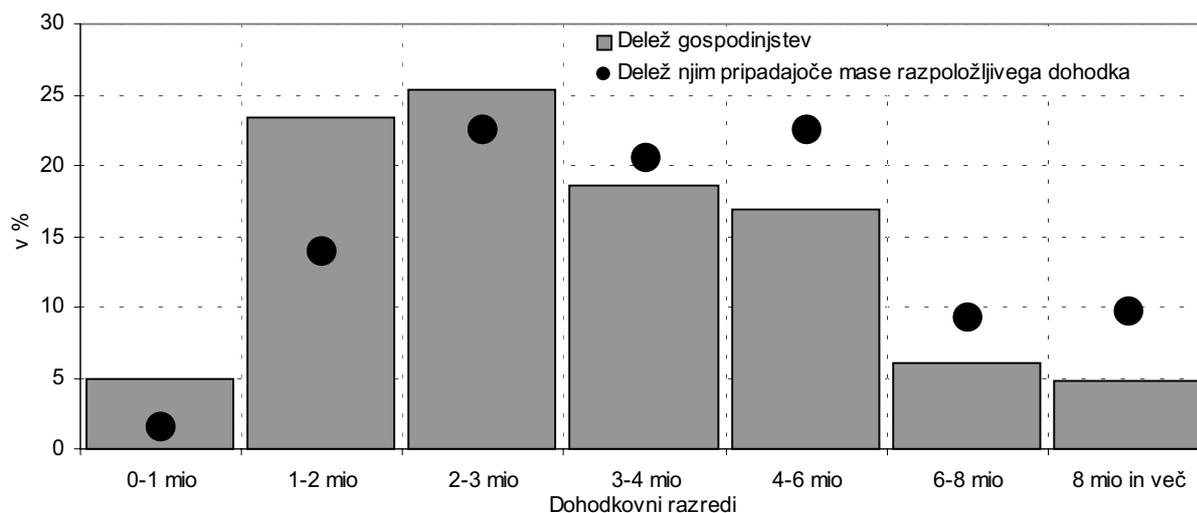
V strukturi ekvivalentnega denarnega dohodka gospodinjstev največji delež zavzema dohodek iz delovnega razmerja (52,7 %; tabela 10), sledijo pa mu socialni prejemki z 32,2-odstotnim deležem (znotraj katerih prevladujejo pokojnine) in dohodek iz samozaposlitve (5,6 %), kar je pričakovan vrstni red glede na razporeditev gospodinjstev po formalnem statusu nosilca (tabela 6). Največjo težo v strukturi denarnega dohodka gospodinjstev prvega kvintilnega razreda²⁷ imajo socialni prejemki (63,0 %), povsod drugod pa dohodek iz delovnega razmerja.

Porazdelitev gospodinjstev glede na njihov letno razpoložljivi neto dohodek (slika 2) je asimetrična v desno. V modusnem razredu, z mejami od dveh do treh milijonov

*Porazdelitev
gospodinjstev
glede na njihov
dohodek je
asimetrična v
desno*

²⁷ Socialne prejemke prejema kar 82,3 % gospodinjstev prvega kvintilnega razreda, dohodek iz delovnega razmerja pa le 28,8 % njih. Delež gospodinjstev, ki prejemajo dohodek iz delovnega razmerja po razredih strmo narašča, tako da že 62,0 % gospodinjstev drugega kvintilnega razreda prejema tovrstni dohodek, v petem pa primerljiv delež znaša 82,1 %.

Slika 2: Porazdelitev gospodinjstev glede na njihov letni razpoložljivi neto dohodek (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

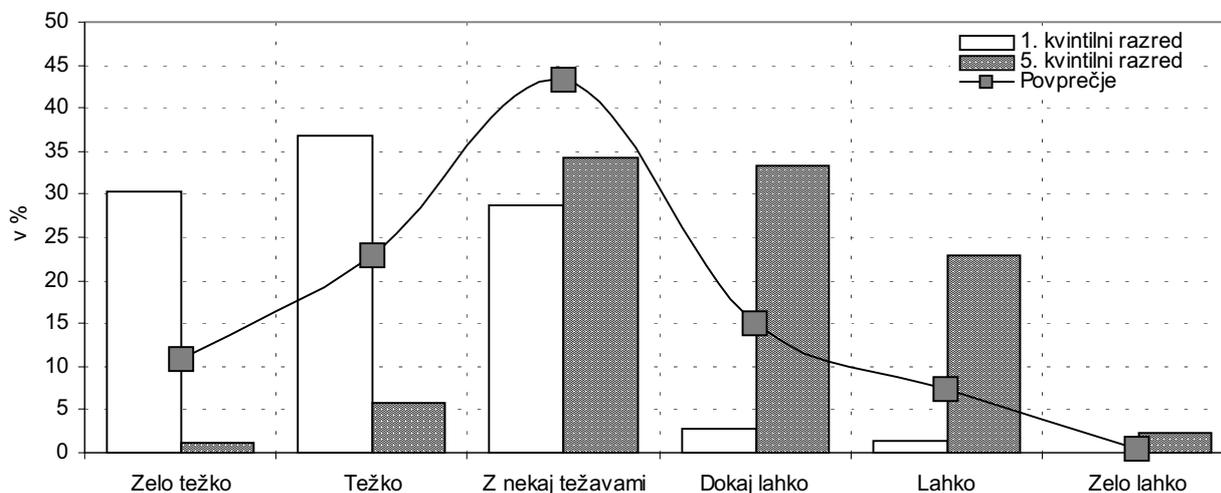
SIT, je 25,3 % gospodinjstev (skupaj razpolagajo z 22,5 % mase vsega dohodka), v prvih treh razredih skupaj pa kar 53,6 % (njim pripadajoč delež v masi vseh sredstev pa znaša 38,0 %).

Veliko in obenem pričakovano nasprotje srečamo pri obeh ekstremnih razredih; v razredu do 1 mio. SIT letnega dohodka je 5,0 % gospodinjstev, ki imajo v masi vsega dohodka le 1,5-odstotno udeležbo, nasprotno pa je v zgornji razred s spodnjo mejo 8 mio. letnega dohodka uvrščen približno enak odstotek gospodinjstev (4,8 %), razpolagajo pa kar z 9,7 % vsega razpoložljivega dohodka.

Merjenje subjektivne revščine gospodinjstev

S pomočjo APG merimo tudi subjektivno revščino gospodinjstev in sicer prek njihovih odgovorov na vprašanje o tem, kako shajajo s svojim razpoložljivim dohodkom. Porazdelitev gospodinjstev je glede na zastavljeno vprašanje povsem normalna, saj se največ gospodinjstev (43,3 %) nahaja v položaju, ko z nekaj težavami prebrodijo tekoči mesec, takšnih, ki imajo pri tem veliko težav je 10,8 %, zelo lahko s svojim dohodkom pa v povprečju shaja le 0,5 % vseh gospodinjstev. Kot je razvidno iz slike 3, so v najtežjem položaju gospodinjstva prvega kvartilnega razreda, saj jih je

Slika 3: Mnenje gospodinjstev o tem, kako shajajo s svojim mesečnim razpoložljivim dohodkom (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

več kot tretjina (36,8 %) izjavila, da se težko prebijajo iz meseca v mesec, naslednjih 30,4 % pa celo zelo težko. Nekoliko manjši delež jih ima pri tem nekaj težav (28,6 %), nato pa deleži strmo padajo, saj nobeno gospodinjstvo spodnjega razreda ni izjavilo, da zelo lahko shaja s svojim dohodkom, lahko pa le 1,5 % njih. Povsem nasprotno (in nadpovprečno dobro) situacijo srečamo pri gospodinjstvih najvišjega dohodkovnega razreda, saj jih ima le 1,1 % velike težave pri preživljanju svoje družine, dokaj lahko, lahko ali celo zelo lahko pa se iz meseca v mesec prebija kar 58,7 %.

2.4 Vzorci trošenja slovenskih gospodinjstev glede na različna socialno-ekonomska merila

Predmet te točke je analiza vzorcev trošenja gospodinjstev v Sloveniji. Uvodoma so predstavljeni izdatki gospodinjstev po namenu porabe, temu pa sledi prikaz vzorcev trošenja gospodinjstev glede na različna socialno-ekonomska merila. Na tem mestu je treba opozoriti, da sem se statistične analize vzorcev trošenja (v podpoglavjih 2.4.2 do 2.4.6) lotila parcialno in vsakokrat z drugim merilom: (1) z dohodkom, (2) z izobrazbo nosilca, (3) s formalnim statusom zaposlitve nosilca, (4) s starostjo nosilca, (5) s številom delovno aktivnih članov oziroma (6) s tipom gospodinjstev, pri tem pa vsakokrat zanemarila vpliv vseh preostalih socialno-ekonomskih značilnosti gospodinjstev. Tako sem npr. proučevala vzorce trošenja gospodinjstev samo glede na izobrazbo njihovih nosilcev, pri tem pa nisem izločila vpliva dohodka in drugih značilnosti gospodinjstev na njihovo potrošniško obnašanje. Zavedam se, da se pri oblikovanju ravni celotne potrošnje gospodinjstev s prepletanjem značilnosti gospodinjstev in potrošnih prvin gradi vzorec njihovega trošenja, in da je potrošnja funkcija dohodka kot tudi nekaterih povsem merljivih demografskih in drugih dejavnikov gospodinjstev²⁸, ki določajo njihov okus in želje. Iz parcialnosti izvira omejitev statistične analize vzorcev trošenja gospodinjstev, zato je potrebna previdnost pri razlagi njenih rezultatov, to pomankljivost pa sem delno nadoknadila v tretjem

*Omejitev
analize – njena
parcialnost*

Tabela 11: Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo

Izdatki gospodinjstev (v SIT)	Na ekvivalentnega odraslega	Na gospodinjstvo	% gospodinjstev, ki so imela izdatke
01 Hrana in brezalkoholna pijača	356.557	667.022	100,0
02 Alkoholna pijača in tobak	42.484	79.901	70,3
03 Obleka in obutev	128.613	249.599	91,5
04 Stanovanje, elektrika, voda, plin in drugo gorivo	184.156	331.305	100,0
05 Pohištvo, gospodinjska oprema in storitve za gospodinjstvo	113.564	209.738	96,2
06 Zdravje	28.927	50.686	59,1
07 Promet	247.218	493.790	89,7
08 Komunikacije	51.287	96.140	94,8
09 Rekreacija in kultura	140.260	262.693	99,4
10 Izobraževanje	12.192	25.017	18,4
11 Hoteli, kavarne in restavracije	115.697	225.428	75,6
12 Raznovrstne dobrine in storitve	163.034	307.920	99,9
Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo	1.583.991	2.999.239	100,0

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

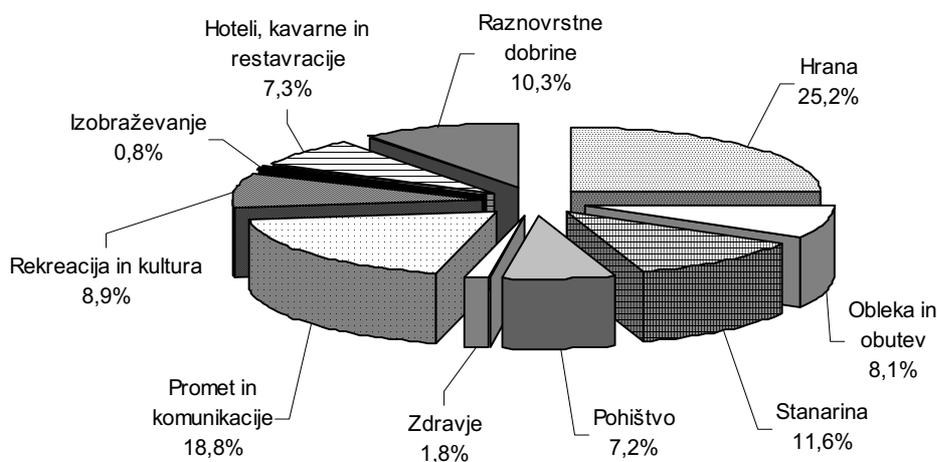
²⁸ Kot so izobrazba, delovne izkušnje, zakonski stan, starost, spol in rasa nosilca, velikost, struktura in tip gospodinjstva, obnašanja drugih gospodinjstev, stanovanjski status, geografska lokacija, velikost mesta, etnično ozadje ipd.

Nekatere vrste izdatkov imajo vsa gospodinjstva, spet druge pa le del njih

poglavju, kjer sem z ekonometričnim modeliranjem preverjala sočasen vpliv vseh pojasnjevalnih spremenljivk na trošenje gospodinjstev.

Povprečno gospodinjstvo po podatkih APG za končno potrošnjo namenja 2.999.239 SIT letno (249.937 SIT mesečno) oz. 1.583.991 SIT na ekvivalentnega odraslega (ali 131.999 SIT mesečno), od tega največ za najosnovnejše dobrine kot so hrana, promet in stanovanje (glej tabelo 20). Med dobrine, ki jih slovenska gospodinjstva najpogosteje porabljajo sodijo hrana, stanovanjske in raznovrstne dobrine, saj so jih v obdobju vodenja dnevnika prijavila vsa, veliko redkeje pa Slovenci segamo v svoj žep zaradi izdatkov za zdravje (59,1 % vseh gospodinjstev) in zlasti za izobraževanje (le 18,4 %, tabela 11).

Slika 4: Struktura izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

V povprečju gospodinjstva največ izdatkov namenjajo za hrano (25,2 %), promet in komunikacije (18,8 %) ter stanovanje²⁹ (11,6 %). Temu sledijo izdatki za raznovrstne dobrine (z 10,3-odstotnim deležem) ter rekreacijo in kulturo (8,9 %), najmanjši delež pa odpade na zdravje in izobraževanje (le 1,8 % in 0,8 %), saj sta to področji, kjer imajo gospodinjstva majhno udeležbo v dejanski potrošnji in se glavnina tovrstnih izdatkov tako pri nas kot drugod v EU financira prek sektorja države (slika 4).

2.4.1 Izdatki gospodinjstev po namenu porabe

Izdatki za hrano

Delež izdatkov za hrano je eden od kazalcev življenjskega standarda gospodinjstev

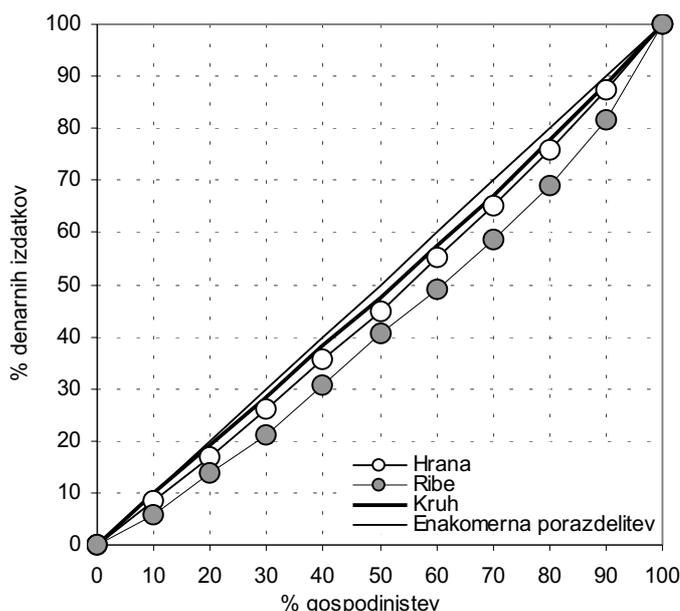
Delež izdatkov, ki jih gospodinjstva namenjajo za hrano³⁰, je pomemben kazalec življenjskega standarda, saj npr. revna gospodinjstva namenjajo največji del svojih dohodkov prav za hrano. Hrana predstavlja relativno največji delež v izdatkih za življenjske potrebščine gospodinjstvom najnižjega kvartilnega razreda (33,1 %), v gospodinjstvih najvišjega pa le 19,2 %. Razlike med njimi so tudi v vrstah porabljene hrane; tako gospodinjstva najvišjega kvartilnega razreda zaužijejo v povprečju več

²⁹ Delež bi bil najverjetneje precej večji, če bi bili v slovenski APG zajeti tudi izdatki za pripisane najemnine, ki v povprečju znašajo okrog 10 % vseh izdatkov za življenjske potrebščine. Žal jih SURS ne objavlja in so izvzeti iz strukture izdatkov kot tudi razpoložljivega dohodka gospodinjstev.

³⁰ Zajeti skupaj skupini (cp 01) hrana in brezalkoholne pijače ter (cp 02) alkoholne pijače in tobak.

rib in mesa, gospodinjstva najnižjega kvartilnega razreda pa več kruha in maščob (pri zelenjavi, mlečnih izdelkih, brezalkoholnih pijačah, sladkorju in tudi pri sadju so razlike v strukturi porabe majhne; Poročilo o človekovem razvoju Slovenija, 2003, str. 26). Razlike med obema skupinama gospodinjstev so še večje, če primerjamo absolutne zneske, ki jih ta namenjajo za porabo hrane. Gospodinjstva petega kvartilnega razreda dajejo zanj namreč 2,4-krat³¹ več sredstev kot gospodinjstva prvega. Na podlagi tega sklepam, da neenakost med gospodinjstvi obstaja tudi pri potrošnji najosnovnejše dobrine, hrane (kar je razvidno tudi iz Lorenzovega grafikona na sliki 5): najmanjša je pri kruhu, največja pa pri ribah.

Slika 5: Porazdelitev denarnih izdatkov gospodinjstev za hrano (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Za hrano relativno nadpovprečno veliko, in več od ostalih skupin gospodinjstev, poleg najrevnejših porabijo še gospodinjstva, katerih nosilci so brez izobrazbe (39,7 %) ali so neaktivni³², starejši od 60 let (31,1 %) ter samska gospodinjstva (28,1 %) in tista brez delovno aktivnih članov (31,4 %). Nasprotno dosegajo izdatki za hrano veliko nižje proračunske deleže pri najpremožnejših gospodinjstvih (19,2 %), gospodinjstvih, kjer je nosilec vsaj univerzitetno izobražen (17,2 %), zaposlen (21,7 %) ali mlajši od 30 let (19,8 %), ter v gospodinjstvih z dvema aktivnima (22,0 %) oziroma dvema odraslima in otroci (20,4 %).

Izdatki za obleko in obutev

Za obleko in obutev porabi povprečno slovensko gospodinjstvo letno 128.613 SIT na ekvivalentnega odraslega, med posameznimi skupinami pa obstajajo velike razlike. Obleka je namreč ena tistih dobrin, ki jo obenem lahko uvrstimo med najnujnejše, lahko pa se zanjo zapravi tudi mnogo več, kot je nujno potrebno. Tako so gospodinjstva prvega kvartilnega razreda zanj odštela le 56.972 SIT na ekvivalentnega odraslega, gospodinjstva petega pa kar 4,2-krat več oziroma 240.461 SIT (še večje razlike so pri delitvi gospodinjstev po izobrazbi, saj so tista z nosilcem

³¹ Če primerjamo izdatke na gospodinjstvo, pri izdatkih na ekvivalentnega odraslega pa je razmerje manjše in znaša 1,4.

³² Z brezposelnim nosilcem 27,2 %, z upokojenim 30,1 %, z učenci, študenti, gospodinjami ali nezmožnimi za delo pa celo 36,0 %.

brez izobrazbe porabila za obleko 5,8-krat manj sredstev kot gospodinjstva z univerzitetno izobraženim nosilcem (kar 311.784 SIT).

Relativno nadpovprečno veliko (povprečje 8,1 %) in več kot ostali za obleko in obutev porabijo najpremožnejša (9,9 %) in najmlajša gospodinjstva ter tista z dvema delovno aktivnima članoma (9,7 %), gospodinjstva dveh odraslih oseb z otroki (10,0 %) in tista, katerih nosilci so najbolj izobraženi (12,5 %) oziroma zaposleni (9,3 %). Nasprotno relativno najmanj za obleko porabijo najrevnejša (5,7 %), najstarejša (6,4 %) in samska gospodinjstva (6,8 %), gospodinjstva brez delovno aktivnih članov (6,1 %) in tista z neaktivnimi³³ ali povsem neizobraženimi nosilci (5,0 %).

Izdatki za stanovanje³⁴

Za stanovanje, ki spada med najosnovnejše in najnujnejše potrošne dobrine, povprečno slovensko gospodinjstvo porabi 184.156 SIT na ekvivalentnega odraslega. Razponi med povprečjem in posameznimi skupinami zato niso tako veliki kot npr. pri obleki, prometu, izobraževanju in hotelih. Gospodinjstva prvega kvartilnega razreda zanj porabijo 161.060 SIT, gospodinjstva petega razreda pa 222.338 SIT.

Relativno nadpovprečno veliko breme (povprečje 11,6 %) izdatki za stanovanje predstavljajo gospodinjstvom prvega dohodkovnega kvintila (16,0 %), samskim (15,7 %) in najstarejšim gospodinjstvom (14,3 %) ter gospodinjstvom brez delovno aktivnih članov (15,3 %) in tistim, katerih nosilci so brez izobrazbe (15,7 %) ali so neaktivni (upokojenci 13,8 %, brezposelni 13,1 %). Nasprotno relativno najmanj in nadpovprečno malo za stanovanje porabijo najpremožnejši (9,1 %), gospodinjstva z nosilcem, ki je samozaposlen (9,5 %), v srednjih letih (10,6 %) oziroma z univerzitetno izobrazbo (8,4 %) ter družine z otroki (8,8 %).

Izdatki za pohištvo

Za pohištvo povprečno gospodinjstvo pri nas porabi 113.564 SIT na ekvivalentnega odraslega, največje razpone pa srečamo pri gospodinjstvih z najslabše in najboljše izobraženimi nosilci. Slednja za pohištvo porabijo 224.423 SIT na ekvivalenta letno, gospodinjstva z nosilcem brez izobrazbe pa le 37 % tega zneska.

Relativno nadpovprečno veliko (povprečje 7,2 %) za pohištvo porabijo družine z otroki (8,4 %), najpremožnejša (7,5 %) in najmlajša gospodinjstva (7,8 %), gospodinjstva brez delovno aktivnih članov (7,7 %) ter tista, katerih nosilci so najbolj izobraženi (9,0 %) oziroma upokojeni (7,6 %). Nasprotno relativno precej manj za pohištvo porabijo enostarševska (5,1 %), najstarejša (6,4 %) in samska gospodinjstva (6,8 %), gospodinjstva tretjega kvartilnega razreda (6,4 %) in tista s tremi delovno aktivnimi (5,9 %).

Izdatki za zdravje

Izdatki za zdravje sodijo med najmanjše postavke proračuna povprečnega slovenskega gospodinjstva, saj zanje porabi le 28.927 SIT na ekvivalentnega odraslega. Absolutno največ izdatkov za zdravje iz lastnega žepa imajo najpremožnejša (46.166 SIT na ekvivalentnega odraslega) in najstarejša gospodinjstva (36.867 SIT), najmanj pa tista, katerih nosilci so študentje, dijaki, gospodinje ali za delo nezmožni (10.581 SIT).

³³ Od 5,6 % kolikor porabijo študenti, dijaki in gospodinje do 7,5 % kolikor brezposelni.

³⁴ Ne vključujejo pripisanih najemnin gospodinjstev.

Relativno veliko (povprečje 1,8 %) in več kot ostale skupine gospodinjstev za zdravje porabijo najstarejša (2,7 %), upokojenska (2,6 %) in samska gospodinjstva (2,4 %), gospodinjstva tretjega kvintilnega razreda (2,0 %) ter gospodinjstva katerih nosilci so med bolj izobraženimi (2,1 %). Nasprotno relativno najmanj za zdravje porabijo družine z otroki (1,3 %), najrevnejša (1,6 %) in najmlajša gospodinjstva ter tista z nosilcem, ki je brezposeln (1,1 %) oziroma študent, dijak ali gospodinja (0,8 %).

Izdatki za promet

Izdatki gospodinjstev za promet so po pomembnosti v Sloveniji na drugem mestu, takoj za hrano. Povprečno gospodinjstvo zanj porabi 247.218 SIT letno na ekvivalentnega odraslega, najmanj gospodinjstva z nosilcem brez izobrazbe (75.754 SIT), največ pa gospodinjstva najvišjega kvintilnega razreda (489.109 SIT). Podobno kot obleko tudi prometne izdatke lahko delimo na nujno potrebne kot na takšne, ki spadajo v zelo luksuzne, na splošno pa naraščajo z dohodkom, izobrazbo in velikostjo gospodinjstva.

V povprečju relativno veliko (povprečje 15,6 %) za promet porabijo gospodinjstva s tremi delovno aktivnimi (23,1 %), najpremožnejša (20,1 %), najmlajša³⁵ (18,3 %), najbolj izobražena (17,3 %) in velika³⁶ gospodinjstva. Nasprotno v strukturi izdatkov veliko nižje deleže beležijo gospodinjstva z nosilcem brez izobrazbe (7,0 %), samska gospodinjstva (9,3 %) in gospodinjstva prvega kvintilnega razreda (9,8 %) ter gospodinjstva brez delovno aktivnih (10,6 %) in z nosilcem starejšim od 60 let (11,1 %).

Izdatki za komunikacije

Za komunikacije povprečno slovensko gospodinjstvo porabi 51.287 SIT na ekvivalentnega odraslega, absolutno najmanj gospodinjstva prvega kvintilnega razreda (35.649 SIT), največ pa gospodinjstva z univerzitetno izobraženim nosilcem (77.492 SIT).

Relativno največji delež (povprečje 3,2 %) izdatkov za komunikacije imajo enostarševska (5,3 %), najmlajša in brezposelna (3,8 %) ter najrevnejša gospodinjstva (3,5 %) ter tista z enim delovno aktivnim članom (3,1 %). Nasprotno relativno najmanj za komunikacije porabijo najpremožnejša in najstarejša gospodinjstva ter družine z otroki (3,0 %) in gospodinjstva brez delovno aktivnih članov (2,9 %).

Izdatki za rekreacijo in kulturo

Izdatki za rekreacijo in kulturo spadajo med bolj prestižne dobrine in naraščajo linearno z dohodkom in izobrazbo gospodinjstva. Zanje povprečno slovensko gospodinjstvo nameni 140.260 SIT na ekvivalentnega odraslega, med posameznimi skupinami pa obstajajo kar precejšnje razlike, predvsem pri izobrazbeni delitvi gospodinjstev. Tako so gospodinjstva z nosilcem brez izobrazbe porabila za rekreacijo in kulturo le 64.833 SIT na ekvivalentnega odraslega, gospodinjstva z univerzitetno izobraženim nosilcem pa kar 3,4-krat več oziroma 291.058 SIT.

Relativno nadpovprečno veliko (povprečje 8,9 %) in več kot ostale skupine gospodinjstev za rekreacijo in kulturo porabijo najpremožnejša (10,2 %) in najbolj izobražena gospodinjstva (11,6 %), družine z otroki (9,7 %) in gospodinjstva z

³⁵ Enako tudi gospodinjstva z nosilcem v starosti od 45 do 59 let.

³⁶ Gospodinjstva z dvema odraslima in otroki 16,9 %, treh ali več odraslih pa 18,2 %.

nosilcem, ki je zaposlen (9,3 %) ali v srednjih letih (9,3 %). Nasprotno relativno najmanj za preživljanje prostega časa zapravijo najrevnejša (7,3 %) in najmlajša gospodinjstva (8,4 %) ter tista z brezposelnim (8,0 %) ali popolnoma neizobraženim nosilcem (6,0 %).

Izdatki za izobraževanje

Izdatki za izobraževanje predstavljajo najmanjši delež v strukturi izdatkov gospodinjstev za življenjske potrebščine (0,8 %) in naraščajo z doseženo izobrazbo in prisotnostjo otrok, padajo pa s starostjo nosilca. Pri njih je opaziti največjo neenakost v porazdelitvi med gospodinjstvi. Povprečno gospodinjstvo za izobraževanje porabi 12.192 SIT na ekvivalentnega odraslega, absolutno najmanj gospodinjstva z nosilcem brez izobrazbe (1.863 SIT), največ pa tista z univerzitetno izobraženim nosilcem (34.254 SIT).

Nadpovprečno veliko za izobraževanje porabijo predvsem najmlajša (1,6 %), najbolj izobražena (1,4 %) in najpremožnejša gospodinjstva (1,0 %), družine z otroki (največje breme so enostarševskim družinam, ki porabijo za izobraževanje kar 3,9 % vseh izdatkov) ter gospodinjstva z dvema delovno aktivnima članoma oziroma zaposlenim nosilcem (1,2 %). Nasprotno relativno najmanj za izobraževanje namenjajo najstarejša (0,1 %), najrevnejša (0,3 %) in samska gospodinjstva (0,4 %), gospodinjstva z upokojenim (0,1 %) ali neizobraženim nosilcem (0,2 %) ter gospodinjstva brez delovno aktivnih članov (0,1 %).

Izdatki za hotele in restavracije

Izdatki za hotele in restavracije sodijo med prestižnejše, saj strmo naraščajo z dohodkom, odražajo pa podobno kot izdatki za izobraževanje tudi veliko neenakost med različnimi skupinami gospodinjstev. Povprečno gospodinjstvo za hotele in restavracije tako porabi 115.697 SIT letno na ekvivalentnega odraslega, gospodinjstva spodnjega kvintilnega razreda le 37 % tega povprečja, gospodinjstva petega pa 4,5-krat več od gospodinjstev prve dohodkovne skupine (194.434 SIT).

Relativno veliko (povprečje 7,3 %) za hotele in restavracije porabijo najpremožnejša (8,0 %) in velika gospodinjstva brez otrok (8,1 %), gospodinjstva z dvema delovno aktivnima (7,7 %) ter tista, katerih nosilci so bili zaposleni (9,1 %), v srednjih letih (8,7 %) ali srednje izobraženi (7,8 %). Nasprotno relativno najmanj za tovrstne dobrine namenjajo najrevnejša in najmanj izobražena (4,3 %) ter najstarejša (4,4 %), upokojenska (4,8 %) in enostarševska gospodinjstva (5,1 %) ter tista brez delovno aktivnih (4,3 %).

Izdatki za raznovrstne dobrine

Med izdatke za raznovrstne dobrine sodijo tako izdatki za osebno nego in osebne predmete, kot tudi izdatki za socialno varstvo, zavarovanje in finančne ter druge storitve. Naraščajo sorazmerno z dohodkom in še očitneje z doseženo izobrazbo nosilca gospodinjstva. Gospodinjstva z nosilci brez izobrazbe porabijo zanje letno 99.252 SIT na ekvivalentnega odraslega oziroma 9,2 % svojega proračuna, nasprotno pa tista z univerzitetno izobraženim nosilcem dobrih 2,6-krat več sredstev, kar predstavlja 10,9 % njihove končne potrošnje. Po preostalih merilih razvrstitve gospodinjstev (starost in status nosilca, tip gospodinjstva in število delovno aktivnih članov) je porazdelitev izdatkov med gospodinjstvi enakomernejša, v povprečju pa so ta zanje odštela 163.034 SIT oz. 10,3 % svojega proračuna.

2.4.2 Vpliv dohodka na potrošnjo gospodinjstev

Vse empirične (večinoma ekonometrične) študije³⁷, med glavne pojasnjevalne spremenljivke ravni ali vzorcev trošenja gospodinjstev uvrščajo njihov dohodek. Paulin (1995) je v svoji študiji prišel do zaključka, da je prav dohodek, poleg starosti referenčne osebe in velikosti gospodinjstva, v najtesnejši povezavi z izdatki gospodinjstev. Koelln et al. (1995), ki je proučeval vzorce trošenja starejših gospodinjstev glede na višino dohodka, je ugotovil, da dohodek pomembno vpliva na vse skupine izdatkov, in da obstajajo pomembne razlike v obnašanju gospodinjstev glede na višino dohodka³⁸. Abdel-Ghany in Sharpe (1997) ter pozneje še Lee (2001) so prav tako uspeli dokazati, da ima dohodek, poleg tipa gospodinjstva in izobrazbene ravni odločilno vlogo pri določanju vzorcev trošenja starejših gospodinjstev v ZDA in Koreji (njegov vpliv naj bi bil statistično značilen in pozitiven za vse skupine izdatkov). Lino (2002) je dalje v raziskavi o izdatkih gospodinjstev za otroke prav tako potrdil pozitivno povezavo med ravnijo dohodka in potrošnje, naslednji, ki je uspel potrditi odnos med dohodkom in potrošnimi izdatki pa je bil Walden (2002); za večino skupin izdatkov pozitiven (hrana zunaj doma, stanovanje, gospodinjstva oprema in storitve, rekreacija in kultura, izobraževanje ipd.), pri nekaterih izdatkih pa je dokazal negativno povezanost z dohodkom (hrana doma, alkohol in tobak, promet, zdravje³⁹ in osebna nega). Weagley (2004) je pri iskanju spremenljivk, ki najbolj bistveno vplivajo na potrošnjo dobrin ugodja med najpomembnejše prav tako uvrstil dohodek gospodinjstev, Lee in Huh (2004) pa sta pozitiven vpliva dohodka na raven potrošnje pozneje še enkrat potrdili.

V skladu s teorijo⁴⁰ in izsledki različnih empiričnih študij se tudi na primeru Slovenije zrcali pozitivna povezanost med ravnijo izdatkov gospodinjstev in njihovim dohodkom (tabela 12). Absolutno največ na ekvivalentnega odraslega tako porabi 20 % najpremožnejših gospodinjstev, najmanj pa 20 % najslabše preskrbljenih (po merilu neto razpoložljivega dohodka).

Vse študije med glavne spremenljivke ravni in vzorcev trošenja gospodinjstev uvrščajo njihov dohodek...

...njegov vpliv na potrošnjo naj bi bil pozitiven...

...kar se kaže tudi na primeru Slovenije

Tabela 12: Povprečna nagnjenost gospodinjstev k trošenju, po kvintilnih razredih

	Na ekvivalentnega odraslega			Na gospodinjstvo		
	Razpoložljivi dohodek (SIT)	Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo (SIT)	Nagnjenost k potrošnji (%)	Razpoložljivi dohodek (SIT)	Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo (SIT)	Nagnjenost k potrošnji (%)
1	734.273	1.005.303	136,9	997.447	1.362.829	136,6
2	1.143.402	1.308.517	114,4	1.948.969	2.228.951	114,4
3	1.429.577	1.469.607	102,8	2.743.354	2.862.739	104,4
4	1.757.443	1.702.373	96,9	3.632.730	3.589.523	98,8
5	2.734.988	2.433.635	89,0	5.717.144	4.951.783	86,6

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

³⁷ Koelln et al (1995), Paulin (1995), Abdel-Ghany, Sharpe (1997), Hong, Kim (2000), Lino (2001), Lee, Huh (2004), Lee (2001), Walden (2002), Weagley (2004).

³⁸ Revnejša starejša gospodinjstva namenjajo za najosnovnejše dobrine večino svojih proračunov in ne uspejo privarčevati praktično ničesar (preživeti si pomagajo s prihranki, tujo pomočjo ali zadolževanjem), spet druga starejša gospodinjstva pa živijo relativno dobro in kljub potrošnim izdatkom še varčujejo.

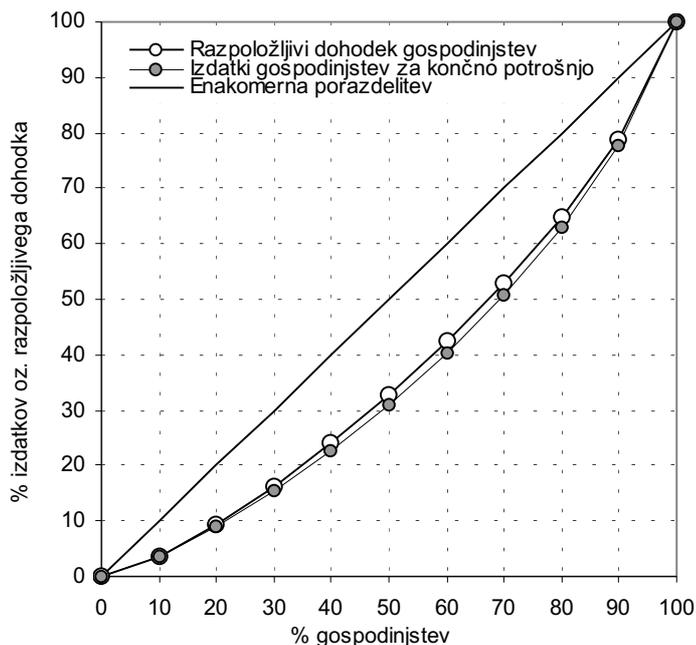
³⁹ Nasprotno je pozitiven odnos med dohodkom in izdatki gospodinjstev za zdravje (ti naj bi bili normalna dobrina, po katerih se povpraševanje povečuje z večanjem dohodka) uspelo potrditi več drugim avtorjem: Acton (1976), Feldstein (1993), Binstock (1993), Hong in Kim (2000).

⁴⁰ Z večanjem tekočega dohodka se večja tudi raven tekoče potrošnje, kar je ugotovil že Keynes v svoji Splošni teoriji, kjer je odvisnost, ko se s povečanjem dohodka poveča tudi potrošnja, vendar ne za enak temveč za manjši znesek, poimenoval »temeljni psihološki zakon vsake sodobne družbe«.

Izračunana nagnjenost k trošenju je izjemno visoka in upada od najrevnejših do najpremožnejših gospodinjstev

Povprečna nagnjenost gospodinjstev k trošenju, izračunana kot razmerje med celotnimi izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo in celotnim neto razpoložljivim dohodkom znaša 0,997, kar pomeni, da porabi povprečno gospodinjstvo za življenjske potrebščine 99,7 % svojega dohodka⁴¹, preostalih 0,3 % pa privarčuje oziroma naloži v nepremičnine ali druge investicijske dobrine. Po kvintilnih razredih je stanje pričakovano in sicer nagnjenost k trošenju od najnižjega do najvišjega upada (tabela 12). Gospodinjstva petega kvintilnega razreda porabijo 86,6 % svojega razpoložljivega dohodka, najrevnejših 20 % gospodinjstev pa porabi precej več, kot imajo na voljo.

Slika 6: Porazdelitev izdatkov za življenjske potrebščine in dohodka med gospodinjstvi (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Porazdelitev izdatkov in dohodka med gospodinjstvi je neenakomerna

Lorenzova krivulja in primerjava absolutnih zneskov, ki jih gospodinjstva namenjajo za potrošnjo kažeta na neenakomerno porazdelitev izdatkov med gospodinjstvi. Gospodinjstva najvišjega kvintilnega razreda porabijo letno okrog 2,4-krat več sredstev kot najrevnejša gospodinjstva⁴², potrošnja slednjih pa dosega le 63,5 % porabe povprečnega slovenskega gospodinjstva. Iz Lorenzove krivulje je razvidno, da porabi najrevnejših 10 % gospodinjstev 3,6 % mase vseh izdatkov, najbogatejših 10 % pa kar 22,1 %. Spodnja polovica (50 % revnejših) gospodinjstev porabi skupaj 30,9 % izdatkov, zgornja pa kar 69,1 %. Podobno in le rahlo enakomernjšo razporeditev je opaziti tudi pri dohodku gospodinjstev (slika 6).

Revnejša gospodinjstva porabijo svoj dohodek pretežno za najnujnejše dobrine...

Struktura izdatkov gospodinjstev za življenjske potrebščine po namenu⁴³ kaže, da revnejša gospodinjstva svoj dohodek porabijo pretežno za najnujnejše dobrine, kot so hrana in stanovanje, v višjih kvintilnih razredih pa delež porabe teh dobrin upada (tabela 13), povečujejo pa se izdatki gospodinjstev za oblačila, rekreacijo, avtomobile in ostale luksuzne dobrine. Izdatki gospodinjstev spodnjega kvintilnega razreda za hrano in stanovanje tako znašajo kar 49,1 % njihovega proračuna, medtem ko

⁴¹ Izračunana nagnjenost k potrošnji je visoka, vzroke pa gre najverjetneje iskati tako v podcenjenosti dohodka gospodinjstev, ki je stalnica vseh APG, kot tudi v anketnem neupoštevanju njihove zadolženosti (razpoložljivi dohodek ne vključuje odobrenih posojil gospodinjstvom).

⁴² Če primerjamo zneske na ekvivalentnega odraslega, sicer pa je (primerjava potrošnje na gospodinjstvo) razmerje še veliko višje (3,6).

⁴³ Kot je poudarjeno že v izhodišču analize so iz analize izvzete pripisane najemnine.

Tabela 13: Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev, po kvintilnih razredih (v %)

Struktura (v %)	1		2		3		4		5	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
01 Hrana in brezalkoholne pijače	29,8	16,8	25,4	18,6	24,3	20,1	22,3	21,3	17,0	23,2
02 Alkoholna pijača in tobak	3,3	15,6	2,8	17,1	3,0	20,6	2,8	22,5	2,1	24,2
03 Obleka in obutev	5,7	8,9	7,3	14,9	7,2	16,4	8,5	22,4	9,9	37,4
04 Stanovanje, električna, voda, plin	16,0	17,5	13,2	18,7	11,9	19,0	11,2	20,6	9,1	24,2
05 Pohištvo, gospodinjstva oprema	7,5	13,3	7,1	16,3	6,4	16,6	6,9	20,7	7,7	33,1
06 Zdravje	1,6	11,3	1,8	15,9	2,0	20,2	1,8	20,7	1,9	31,9
07 Promet	9,8	7,9	12,1	12,8	14,9	17,7	15,9	21,9	20,1	39,6
08 Komunikacije	3,5	13,9	3,4	17,4	3,3	19,0	3,1	20,7	3,0	29,0
09 Rekreativna in kultura	7,3	10,4	7,9	14,8	8,3	17,3	9,1	22,0	10,2	35,5
10 Izobraževanje	0,3	5,4	0,9	18,9	0,7	17,6	0,7	19,7	1,0	38,4
11 Hoteli, kavarne in restavracije	4,3	7,4	7,8	17,7	7,2	18,3	7,8	23,0	8,0	33,6
12 Raznovrstne dobrine in storitve	10,8	13,4	10,4	16,7	10,8	19,4	9,9	20,7	10,0	29,8
Skupaj	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0	

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

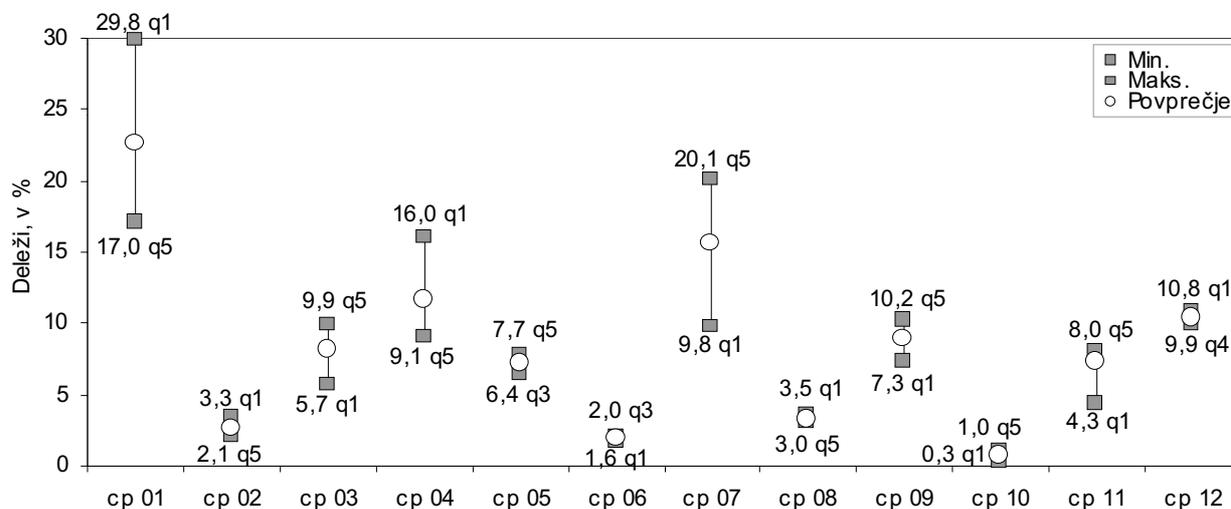
Opomba: A – podatki se nanašajo na strukturo gospodinjstev znotraj kvintilnega razreda, B – podatki se nanašajo na strukturo vseh gospodinjstev.

najpremožnejših 20 % gospodinjstev za tovrstne dobrine nameni le 28,2 % sredstev. Nasprotno sliko najdemo, če primerjamo skupni delež porabe bolj luksuznih dobrin, kot so obleka, nakup vozil, rekreacija in kultura ter hoteli in kavarne; najpremožnejši porabijo zanje kar 48,2 % svojega proračuna, najrevnejši pa le 27,1 %.

Na neenakost v ravni porabe med gospodinjstvi dajeta slutiti tudi horizontalni prerez izdatkov in primerjava absolutnih izdatkov na ekvivalentnega odraslega. Prerez izdatkov kaže, da gospodinjstva najvišjega kvintilnega razreda v vseh dvanajstih skupinah potrošnih dobrin porabijo več kot 23 % mase vseh izdatkov, pri rekreaciji in kulturi ter obleki in obutvi ta delež celo presega 35 %, pri izobraževanju in prometu pa se že zelo približa 40 %. Tudi primerjava absolutnih izdatkov na ekvivalentnega odraslega opozarja, da porabijo najpremožnejša gospodinjstva za vse kategorije

... na razlike med potrošnja revnih in bogatih pa opozarjata tudi prerez izdatkov in primerjava absolutnih izdatkov

Slika 7: Deleži v strukturi izdatkov gospodinjstev po namenu porabe (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: q1 – kvintilni razred 1, q5 – kvintilni razred 5. Legenda kratic izdatkov gospodinjstev po namenu porabe na str. 8.

potrošnje veliko več kot gospodinjstva z najnižjim dohodkom. Največje razlike je opaziti pri izobraževanju, saj dajejo gospodinjstva najvišjega kvartilnega razreda kar 7-krat več sredstev zanj kot gospodinjstva z najnižjim dohodkom (sledijo področja prometa (razmerje 5,0), hoteli in restavracije (4,5) ter obleka in obutev (4,2)), najbolj izenačeno porabo obeh skupin gospodinjstev pa srečamo pri hrani (1,4) in stanovanju (1,4).

Na sliki 7 so predstavljeni maksimalni razponi v strukturnih deležih porabe gospodinjstev različnih kvartilnih razredov. Največje razlike in odstopanje od povprečja so kot že rečeno opazna pri izdatkih za hrano in brezalkoholne pijače, promet ter hotele in kavarne; prvo v breme najrevnejših, preostali dve odstopanji pa v korist najpremožnejših 20 % gospodinjstev.

2.4.3 Izobrazba in formalni status zaposlitve nosilca kot dejavnika trošenja

Izobrazba in formalni status zaposlitve nosilca sta pomembna dejavnika vzorcev trošenja gospodinjstva kot so v svojih študijah ugotovili mnogi avtorji⁴⁴.

Izobrazba in vzorci trošenja gospodinjstev

Izobrazba je dejavnik, ki vpliva neposredno na višino dohodka gospodinjstev in posredno tudi na raven in vzorec njihovega trošenja. Povezava med ravnijo vseh skupin izdatkov, z izjemo alkoholnih pijač in tobaka, in višjimi stopnjami dosežene izobrazbe nosilca gospodinjstva naj bi bila pozitivna, kar je Walden (2002) pripisal ozaveščenosti⁴⁵ bolj izobraženih gospodinjstev. Pred njim je že Lee (2001), ki je analizirala vzorce trošenja starejših gospodinjstev, prišla do sklepa, da je izobrazba, poleg dohodka in tipa gospodinjstva, ena najpomembnejših spremenljivk, ki opredeljuje vzorce trošenja starejših gospodinjstev. Bolj izobraženi starostniki naj bi po njenih rezultatih več izdatkov namenili za hrano zunaj doma, zdravje, obleko in promet. Weagley (2004) in njegov predhodnik Paulin (1995) pa sta dokazala obstoj statistično značilne in pozitivne povezave med višjo izobrazbo nosilca in izdatki gospodinjstev za rekreacijo in kulturo, zdravje, ugodje in osebno nego. Do podobnih sklepov sta neodvisno prišli tudi Lee in Huh (2004), ki sta potrdili, da bolj izobražena gospodinjstva v Južni Koreji namenjajo opazno večji delež svojih izdatkov za hrano izven doma, gospodinjske aparate, zdravje, rekreacijo, promet in komunikacije ter osebno nego. Hong in Kim (2000), ki sta se na primeru ZDA ekonometrično lotili preverjanja odnosa med izdatki za zdravje iz lastnega žepa in različnimi neodvisnimi spremenljivkami, pa sta med drugim prišli do sklepa, da porabijo bolj izobražena gospodinjstva več za zdravje, kar sta utemeljili z njihovo večjo zavednostjo o zdravju kot vrednoti in pomenu preventive na tem področju.

Če primerjamo absolutne zneske, ki jih slovenska gospodinjstva po podatkih zbirne APG 2000 namenjajo za končno potrošnjo, potem ti enakomerno naraščajo z višjo doseženo stopnjo izobrazbe nosilca gospodinjstva; največ na ekvivalentnega odraslega porabijo gospodinjstva z univerzitetno izobraženim nosilcem (2.499.149 SIT letno), najmanj pa gospodinjstva z nosilci brez kakršnekoli izobrazbe (1.077.735 SIT). Nagnjenost k potrošnji se med posameznimi skupinami gospodinjstev razlikuje, in sicer imajo najnižjo gospodinjstva z najbolj izobraženim nosilcem (0,87), najvišjo pa gospodinjstva s srednjo izobrazbo (1,05; glej sliko 8).

Izobrazba vpliva neposredno na dohodek gospodinjstev, posredno pa tudi na njihovo potrošnjo

Izdatki gospodinjstev naraščajo z višjo doseženo izobrazbo nosilca...

⁴⁴ Feldstein (1993), Paulin (1995), Hong, Kim (2000), Lee (2001), Walden (2002), Lee, Huh (2004) in Weagley (2004).

⁴⁵ O potencialnih posledicah uživanja tovrstnih opojnih substanc.

Na primeru Slovenije lahko potrdimo tudi nekatere ugotovitve iz prej navedenih študij, saj je opaziti pozitivno povezavo med naraščanjem izobrazbe nosilca in izdatki gospodinjstev za obleko, zdravje, promet, rekreacijo in kulturo, izobraževanje, hotele in kavarne ter raznovrstne dobrine. Z višjo izobrazbo nosilca pa padajo deleži osnovnih izdatkov gospodinjstev (hrana, stanovanje, alkohol in tobak).

Tabela 14: Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev glede na izobrazbo nosilca (v %)

Struktura (v %)	Brez OŠ		OŠ, nižja in srednja poklicna		Srednja: splošna in strokovna		Višja, višje šolska in visoka strokovna		Univerzitetna in podiplomska	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Delež gospodinjstev, v %	6,7		48,3		31,0		8,3		5,6	
01 Hrana, brezalkoholne pijače	34,9	7,1	26,1	46,8	20,0	31,3	17,8	8,7	15,5	6,1
02 Alkoholna pijača in tobak	4,8	8,2	3,2	48,6	2,4	30,8	1,7	6,8	1,7	5,6
03 Obleka in obutev	5,0	2,8	6,5	32,6	8,6	37,4	10,0	13,6	12,5	13,7
04 Stanovanje, elektr., voda, plin	15,7	6,1	12,9	44,8	10,8	32,5	10,7	10,1	8,4	6,4
05 Pohištvo, gosp. oprema	7,7	4,9	7,0	39,5	6,9	33,8	6,9	10,6	9,0	11,1
06 Zdravje	1,9	4,8	1,6	35,1	1,9	36,9	2,2	13,3	2,0	9,9
07 Promet	7,0	2,1	14,0	36,2	17,9	40,3	16,4	11,6	17,3	9,9
08 Komunikacije	3,3	4,7	3,3	41,4	3,1	33,6	3,5	11,8	3,1	8,5
09 Rekreacija in kultura	6,0	3,1	7,1	32,6	9,7	38,4	11,5	14,3	11,6	11,7
10 Izobraževanje	0,2	1,0	0,5	28,7	0,8	37,3	1,2	17,1	1,4	15,8
11 Hoteli, kavarne, restavracije	4,3	2,7	7,3	40,3	7,8	37,4	7,2	10,8	7,2	8,8
12 Raznovrstne dobrine in storitve	9,2	4,1	10,4	40,7	10,2	34,7	10,9	11,6	10,3	8,9
Skupaj	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0	

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

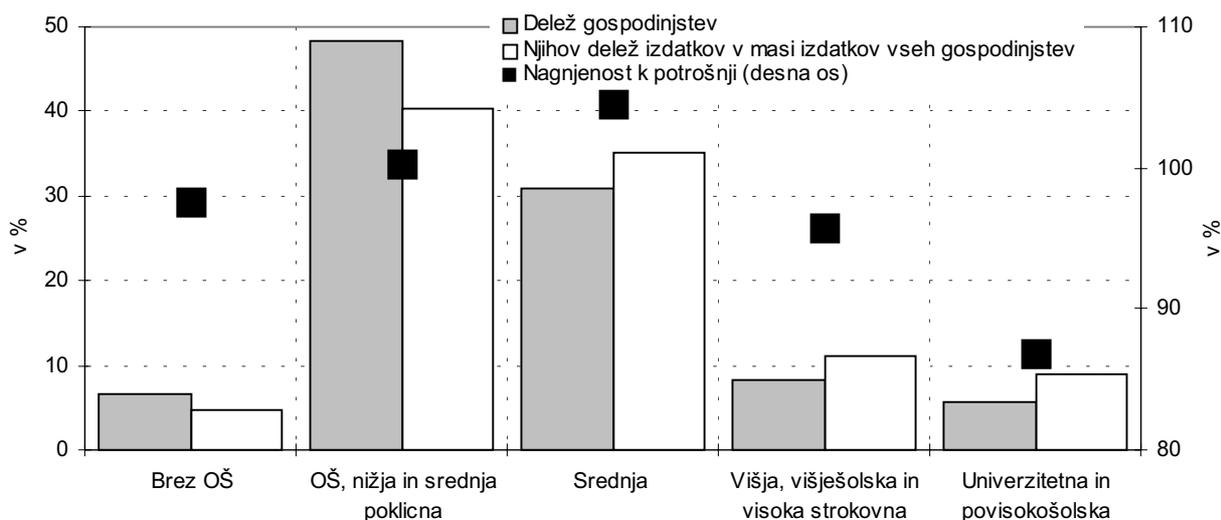
Opomba: A – podatki se nanašajo na strukturo gospodinjstev znotraj kvartilnega razreda, B – podatki se nanašajo na strukturo vseh gospodinjstev.

Primerjava vertikalne strukture trošenja glede na izobrazbo nosilca (tabela 14) kaže pri izdatkih za hrano na eni in luksuzne dobrine na drugi strani, velike razlike med gospodinjstvi. Za hrano porabijo gospodinjstva, katerih nosilci so brez izobrazbe, več kot tretjino vseh svojih izdatkov, nasprotno pa namenjajo gospodinjstva, katerih nosilci imajo doseženo vsaj univerzitetno izobrazbo, zanjo le dobrih 15 % proračuna. Nasprotno sliko dobimo, če pogledamo koliko obe skupini gospodinjstev namenita za nekatere luksuzne dobrine⁴⁶; najmanj izobražena gospodinjstva porabijo zanje 13,8 % izdatkov, najbolj izobražena pa več kot 20 %.

Na še večje razlike naletimo, če primerjamo horizontalno strukturo trošenja omenjenih skupin dobrin. V masi vseh izdatkov za prestižnejše dobrine namreč porabijo gospodinjstva z nosilcem brez izobrazbe (katerih je 6,7 %) vsega 6,8 %, najbolj izobražena gospodinjstva (ki jih je po podatkih APG 5,6 %) pa kar 36,3 %. Tudi primerjava absolutnih izdatkov na ekvivalentnega odraslega pokaže, da porabijo najbolj izobražena gospodinjstva za vse skupine dobrin, razen za alkohol in tobak, v povprečju več kot gospodinjstva z najmanj izobraženim nosilcem. Največje razlike je opaziti pri izobraževanju, saj porabijo gospodinjstva z univerzitetno izobraženim nosilcem kar 18-krat več sredstev zanj kot gospodinjstva s povsem neizobraženim

⁴⁶ Rekreacija in kultura, izobraževanje in kavarne ter hoteli.

Slika 8: Porazdelitev gospodinjstev in njihovih izdatkov glede na doseženo izobrazbo nosilca (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

nosilec⁴⁷, temu pa sledijo področja obleke in obutve (razmerje 5,8), prometa (5,7) ter rekreacije in kulture (4,5). Najbolj izenačeno porabo obeh skupin gospodinjstev srečamo pri najosnovnejših dobrinah; hrani in stanovanju (razmerje 1,0 in 1,2).

Neenakosti pa smo priča tudi, če primerjamo velikost posameznih skupin gospodinjstev in njihovo udeležbo v masi vseh izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo (slika 8). Tako je v Sloveniji npr. le 5,6 % gospodinjstev z univerzitetno izobraženim nosilcem, ki skupaj potrošijo 8,9 % vseh izdatkov, nasprotno pa je takih s končano osnovno šolo ali nižjo oziroma srednjo poklicno šolo 48,3 %, njim pripadajoč delež v celotnih izdatkih pa znaša 40,0 %.

Formalni status zaposlitve in vzorci trošenja gospodinjstev

Proučevanja vpliva formalnega statusa nosilca gospodinjstev na njihovo trošenje sta se lotila predvsem Paulin (1995) in Puente (2005). Slednji je na primeru držav EU-25 pokazal, da gospodinjstva z delovno aktivnim nosilcem porabijo veliko več od tistih z brezposelnim. Paulin je z ekonometričnim modelom uspel dokazati, da formalni status zaposlitve statistično značilno vpliva na vzorce trošenja gospodinjstev. Po njegovih dognanjih naj bi upokojska gospodinjstva, enake starosti in s povsem enakim dohodkom in ostalimi značilnostmi kot npr. gospodinjstva z zaposlenim nosilcem, porabljala svoj dohodek drugače. Prav tako naj bi se vzorec trošenja razlikoval med njimi in gospodinjstvi z brezposelnim nosilcem.

Pri nas v skladu s Puentovimi rezultati absolutno najmanj na ekvivalentnega odraslega porabijo gospodinjstva z neaktivnimi nosilci (med njimi brezposelni 1.275.213 SIT in upokojski 1.407.665 SIT letno), največ pa gospodinjstva z zaposlenim in samozaposlenim nosilcem (1.723.311 oziroma 1.913.710 SIT). Slednja porabijo absolutno več kot gospodinjstva z neaktivnimi nosilci tudi v skoraj vseh dvanajstih skupinah potrošnih dobrin; povsod⁴⁸ pa prednjačijo gospodinjstva s samozaposlenim nosilcem.

⁴⁷ Le redka med njimi (4,1 %) so v času vodenja dnevnikov imela izdatke za izobraževanje iz lastnega žepa, delež pa narašča z doseženo izobrazbo nosilca.

⁴⁸ Razen pri izobraževanju, kjer imajo višjo absolutno raven potrošnje gospodinjstva z zaposlenim nosilcem in pri zdravju, kjer največ porabijo gospodinjstva z upokojskim nosilcem.

... vzorci trošenja pa se razlikujejo tudi glede na formalni status nosilca

Tabela 15: Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev glede na formalni status nosilca (v %)

Struktura (v %)	Zaposlen		Samozaposlen		Brezposeln		Upokojenec		Drugo*	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Delež gospodinjstev, v %	48,6		6,4		4,6		38,1		2,3	
01 Hrana, brezalkoholne pijače	19,3	45,3	21,2	7,3	23,4	3,8	27,2	41,0	31,2	2,5
02 Alkoholna pijača in tobak	2,4	46,8	2,6	7,6	3,8	5,3	2,9	37,0	4,8	3,3
03 Obleka in obutev	9,3	60,3	9,1	8,7	7,5	3,4	6,3	26,4	5,6	1,3
04 Stanovanje, električna, voda	10,4	47,2	9,5	6,3	13,1	4,1	13,8	40,3	12,6	2,0
05 Pohištvo, gospodinjstva oprema	6,9	50,7	7,4	8,1	7,4	3,8	7,6	35,9	6,0	1,5
06 Zdravje	1,5	42,5	1,2	5,2	1,1	2,3	2,6	49,1	0,8	0,8
07 Promet	17,4	58,8	18,8	9,4	15,9	3,8	12,3	26,8	10,7	1,3
08 Komunikacije	3,2	52,8	3,4	8,0	3,8	4,3	3,1	32,4	4,3	2,4
09 Rekreacija in kultura	9,3	55,2	8,6	7,6	8,0	3,3	8,4	32,3	7,5	1,5
10 Izobraževanje	1,2	81,8	0,8	7,7	0,8	3,7	0,1	5,9	0,4	0,9
11 Hoteli, kavarne, restavracije	9,1	65,7	7,1	7,6	5,5	2,8	4,8	22,2	7,1	1,8
12 Raznovrstne dobrine in storitve	10,2	52,1	10,2	7,7	9,6	3,4	10,7	35,1	9,3	1,7
Skupaj	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0	

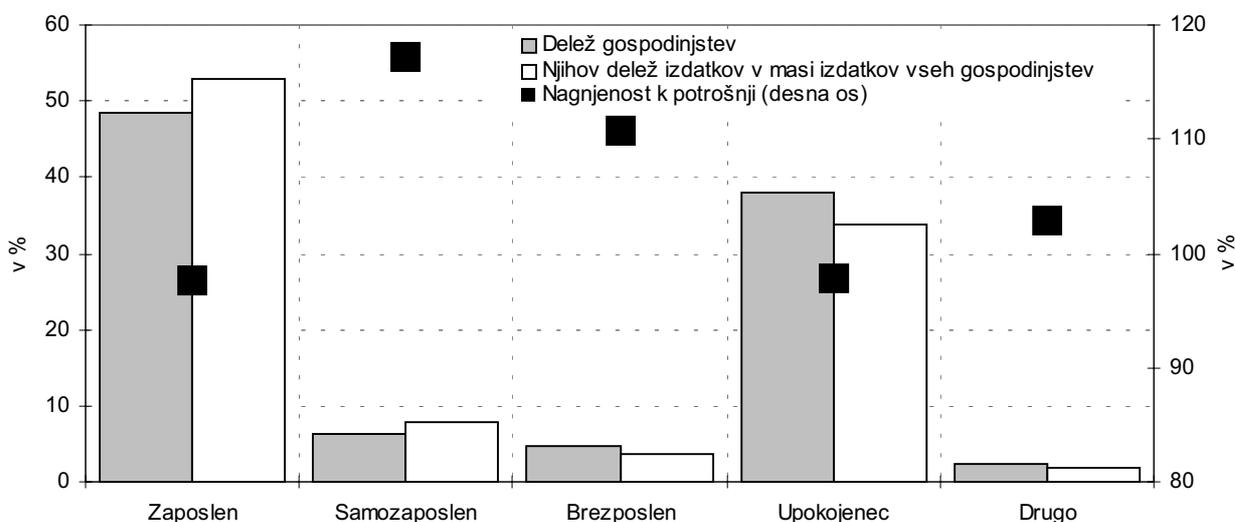
Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opombe: A – podatki se nanašajo na strukturo gospodinjstev znotraj kvintilnega razreda, B – podatki se nanašajo na strukturo vseh gospodinjstev,

* - učenci, dijaki in študenti, gospodinjice in nezmožni za delo.

Če primerjamo vertikalno strukturo trošenja gospodinjstev glede na formalni status zaposlitve nosilca v Sloveniji (tabela 15), opazimo med različnimi skupinami gospodinjstev razlike. Gospodinjstva, katerih nosilci so brezposelni ali dijaki, študentje, gospodinjice in osebe nezmožne za delo⁴⁹, so v najslabšem položaju (če primerjamo deleže najosnovnejših izdatkov), saj namenjajo za hrano in stanovanje več kot tretjino svojih sredstev (36,5 % in 43,8 %). Za hrano namenjajo sorazmerno veliko tudi gospodinjstva z upokojenim nosilcem (27,2 %), medtem ko tista z zaposlenim nosilcem le 19,3 % svojega proračuna. Za zdravje sorazmerno največ sredstev

Slika 9: Porazdelitev gospodinjstev in njihovih izdatkov glede na formalni status nosilca (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

⁴⁹ Obeh je sicer relativno malo (prvih 4,6 %, drugih pa le 2,3 %), zato so rezultati manj zanesljivi.

prav tako porabijo upokojska gospodinjstva, kar so uspeli pokazati tudi Koelln et al. (1995), Lee (2001) in Hong ter Kim (2000), za bolj razkošne dobrine, kot so izobraževanje, obleka, hoteli, restavracije in kavarne ter rekreacija in kultura pa gospodinjstva z zaposlenim nosilcem. To je tudi pričakovano, saj so v veliko boljšem dohodkovnem položaju kot npr. gospodinjstva z brezposelnim nosilcem, poleg tega pa so to običajno gospodinjstva, ki imajo otroke, zato so posledično višji tudi njihovi deleži izdatkov za izobraževanje in obleko (glej tudi Lino, 2002).

Neenakost med posameznimi skupinami gospodinjstev, merjena s porazdelitvijo njih in njihovih izdatkov, je po merilu formalnega statusa nosilca nekoliko manjša kot drugod. Tako je npr. v Sloveniji po podatkih APG gospodinjstev, katerih nosilci so zaposleni 48,6 %, skupaj pa porabijo 52,8 % vseh izdatkov, upokojskih gospodinjstev pa je 38,1 %, v masi vseh izdatkov pa znaša njihov delež 33,9 % izdatkov (pri vseh preostalih skupinah gospodinjstev so razlike še manjše, slika 9). Nagnjenost gospodinjstev k potrošnji je pri vseh skupinah gospodinjstev⁵⁰, razen pri zaposlenih in upokojencih⁵¹ (0,98), večja od 1.

2.4.4 Struktura trošenja gospodinjstev glede na starost nosilca

Analiziranja vzorcev trošenja gospodinjstev glede na starost nosilcev se loteva veliko raziskovalcev⁵², saj je staranje prebivalstva pojav, ki že nekaj časa spremlja vso zahodno družbo. To ima in bo imelo v prihodnje še večje posledice na različnih področjih družbenega življenja, zato je posebna pozornost usmerjena proučevanju vzorcev trošenja starejše populacije. S staranjem se namreč ne niža le raven izdatkov, ampak se spremeni tudi vzorec trošenja gospodinjstev (Consumers in Europe, 2001, str. 161).

Temeljna ugotovitev večine raziskovalcev te tematike je, da se raven in vzorci trošenja razlikujejo med mlajšimi in starejšimi⁵³ gospodinjstvi. Z ravniho potrošnje so se ukvarjali Danziger (1982–83 v Koelln et al., 1995) ter Fareed in Riggs (1982). Prvi je ugotovil, da starejša gospodinjstva porabljajo manj kot mlajša in da je njihova povprečna nagnjenost k trošenju nižja, Fareed in Riggs pa sta v svoji študiji nasprotno pokazala, da je povprečna (in mejna) nagnjenost k potrošnji iz dohodka po obdavčitvi skorajda enaka tako za mlajša (od 65 let) kot starejša gospodinjstva (od 65 let). Drugi avtorji so se osredotočali bolj na vzorce trošenja in med njimi je Borzilleri (1978, v Lee 2001) kot prvi potrdil, da starejša gospodinjstva namenjajo proporcionalno večji delež svojih potrošnih izdatkov za hrano, pohištvo, gospodinska opravila, gorivo in zdravje, manjši delež kot druga gospodinjstva pa za promet, gospodinske aparate, knjige, rekreacijo in izobraževanje. Več avtorjev⁵⁴ je pozneje podobno dokazalo, da porabijo gospodinjstva z nosilcem, starejšim od 65 let, sorazmerno manj kot drugi za hrano zunaj doma, obleko, rekreacijo, pohištvo, izobraževanje, nakup vozil, več pa za hrano doma, zdravje in dobrodelne prispevke. Zitter (1988; v Lee 2001) je ugotovil, da predstavljajo izdatki za najosnovnejše dobrine (hrano, promet, stanovanje in zdravje) več kot 80 % izdatkov starejših

S staranjem se niža raven izdatkov, spremeni pa se tudi vzorec trošenja gospodinjstev...

⁵⁰ Najvišjo beležijo gospodinjstva s samozaposlenim nosilcem (1,17).

⁵¹ Za več o nagnjenosti k trošenju starejših glej Koelln et al (1995) in Fareed, Riggs (1982).

⁵² Med drugim Fareed, Riggs (1982), Koelln et al (1995), Hong, Kim (2000), Lee (2001), Walden (2002), Lee, Huh (2004), Puente (2005) itd.

⁵³ V dveh novejših študijah so Abdel-Ghany in Sharpe (1997) ter Lee (2001) populacijo starejših razdelili celo na dve subpopulaciji ('mlajši' stari - 65 do 74 let) in 'starejši' stari - 75 let in več) in zaznali razlike v njihovih vzorcih trošenja, zato naj bi družba ločeno obravnavala njihove potrebe.

⁵⁴ Blisard, Blaylock (1994), Chung, Magrabi (1990), Hong, Kim (2000).

gospodinjstev, Koelln et al. (1995), ki se je prav tako lotil analize vzorcev trošenja starejših gospodinjstev pa je ugotovil, da revna starejša gospodinjstva namenjujejo za najosnovnejše dobrine okrog 75 % svojega proračuna in ne uspejo privarčevati praktično ničesar⁵⁵, nasprotno pa naj bi nekatera starejša gospodinjstva živela relativno dobro (in potrjujejo Deatonovo tezo, da starejše osebe kljub vsemu varčujejo⁵⁶, saj se bojijo negotovosti, zdravstvenih težav in morebitne revščine).

Tabela 16: Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev glede na starost nosilca (v %)

Struktura (v %)	Do 30 let		Med 30 in 44 let		Med 45 in 59 let		Nad 60 let	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Delež gospodinjstev, v %	6,5		32,0		29,8		31,7	
01 Hrana in brezalkoholne pijače	17,5	5,3	20,2	30,0	21,2	30,4	28,2	34,3
02 Alkoholna pijača in tobak	2,3	5,9	2,6	32,1	2,7	32,1	2,9	29,9
03 Obleka in obutev	9,7	8,2	9,3	38,3	8,1	32,1	6,4	21,5
04 Stanovanje, elektrika, voda, plin	10,7	6,3	10,6	30,6	10,6	29,6	14,3	33,6
05 Pohištvo, gospodinjstva oprema	7,8	7,4	7,0	32,7	6,9	31,0	7,6	28,8
06 Zdravje	1,3	5,0	1,2	22,6	1,8	32,0	2,7	40,4
07 Promet	18,3	8,0	16,1	34,6	18,3	38,0	11,1	19,5
08 Komunikacije	3,8	8,0	3,3	34,1	3,2	32,4	3,0	25,5
09 Rekreacija in kultura	8,4	6,5	9,3	35,2	8,6	31,5	8,7	26,8
10 Izobraževanje	1,6	13,9	1,4	59,5	0,5	22,5	0,1	4,0
11 Hoteli, kavarne in restavracije	8,0	7,5	8,7	39,8	8,1	36,0	4,4	16,6
12 Raznovrstne dobrine in storitve	10,7	7,1	10,2	33,3	10,0	31,5	10,6	28,1
Skupaj	100,0		100,0		100,0		100,0	

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: A – podatki se nanašajo na strukturo gospodinjstev znotraj kvintilnega razreda, B – podatki se nanašajo na strukturo vseh gospodinjstev.

Veliko izsledkov zgoraj navedenih študij lahko potrdimo tudi na primeru slovenskih gospodinjstev. Tako gospodinjstva z nosilcem, starejšim od 60 let, porabijo absolutno najmanj za življenjske potrebe (1.366.983 SIT letno), takoj za njimi po višini izdatkov pa so najmlajša gospodinjstva (kot je na primeru celotne EU-25 pokazal že Puente (2005)). Starejši relativno⁵⁷ več kot preostala gospodinjstva namenjujejo za osnovne dobrine kot so hrana, stanovanje in zdravje, manj pa za obleko, promet in komunikacije, izobraževanje ter prehrano izven doma. Najmlajša gospodinjstva z nosilcem starim do 30 let nasprotno porabijo relativno najmanj sredstev prav za hrano (17,5 %) in zdravje (le 1,3 %), največ pa za obleko in obutev (9,7 %), promet (18,3 %) in izobraževanje (1,6 %).

Povprečna nagnjenost k potrošnji v Sloveniji pada s starostjo nosilcev gospodinjstev (slika 10). Pri najstarejših gospodinjstvih (kjer je najnižja – 0,96) potrjuje Deatonovo

*... kar sem
uspela potrditi
tudi na primeru
slovenskih
gospodinjstev*

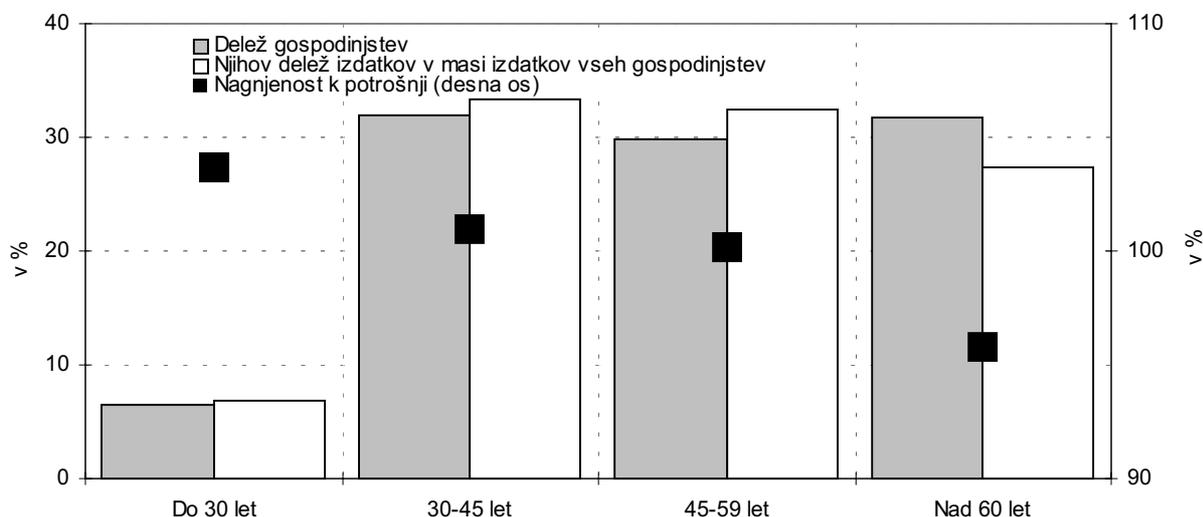
⁵⁵ Preživeti si pomagajo celo s prihranki, tujo pomočjo ali zadolževanjem, s čimer potrjujejo teoriji življenjskega cikla in trajnega dohodka.

⁵⁶ Da gospodinjstva v starosti oz. z odhodom v pokoj ne prenehajo z varčevanjem pa je pred tem potrdilo še nekaj empiričnih študij: Mirer (1979,1980), Davues (1981), Danziger et al (1982-83), Stoller in Stoller (1978), Torrey in Tauber (1986), Hurd (1987), Hogard (1989), Wilcox (1991), za več glej Koelln et al. (1995).

⁵⁷ Tudi če primerjamo absolutne zneske porabe omenjenih dobrin pridemo do povsem enakega sklepa. Starejša gospodinjstva absolutno največ na ekvivalentnega odraslega porabijo za hrano, stanovanje in zdravje (1,3-krat več kot povprečno slovensko gospodinjstvo), najmanj pa za promet (le 60 % zneska povprečnega gospodinjstva), komunikacije, rekreacijo in kulturo (80 %), izobraževanje (10 %), hotele in restavracije (50 %) ter raznovrstne dobrine (90 %).

tezo o previdnostnem obnašanju starejše populacije, ni pa povsem v skladu s teorijo življenjskega cikla, po kateri bi morala biti bistveno višja. V skladu s slednjo pa se obnašajo mlada gospodinjstva z nosilcem v starosti do 30 let, saj porabijo več, kot imajo na voljo sredstev (nagnjenost 1,04).

Slika 10: Porazdelitev gospodinjstev in njihovih izdatkov glede na starost nosilca (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Izdatki gospodinjstev naraščajo s številom delovno aktivnih članov, vendar ne enakomerno

2.4.5 Potrošnja glede na število delovno aktivnih članov

Število delovno aktivnih članov bistveno vpliva na raven potrošnje gospodinjstev in na razlike v vzorcih trošenja. Puente (2005) je za gospodinjstva EU-25 pokazal, da njihovi izdatki za življenjske potrebščine sicer naraščajo s številom delovno aktivnih članov, vendar ne enakomerno, kar pomeni, da je dohodek ostalih članov manj pomemben pri razlagi gibanja izdatkov kot dohodek prvega (najpomembnejšega) aktivnega člana. Paulin (1995), Hong in Kim (2000), Lee in Huh (2004) in pred njimi že Rubin et al. (1990) so v svojih ekonometričnih študijah podobno uspeli dokazati, da je število delovno aktivnih članov ena od spremenljivk pri določanju vzorcev trošenja. Walden (2002), ki je proučeval prav razlike v vzorcih trošenja med gospodinjstvi glede na različno število delovno aktivnih članov, pa je prišel celo do sklepa, da gospodinjstva z dvema delovno aktivnima članoma v primerjavi z gospodinjstvi z le enim zaposlenim porabijo več sredstev za tržne in bolj luksuzne dobrine, manj pa za najnujnejše osnovne dobrine kot so hrana doma, zdravje in stanovanje. Pred njim so različni avtorji⁵⁸ nasprotno vztrajno dokazovali, da po izvzetju vpliva dohodka ni bistvenih razlik med vzorci trošenja gospodinjstev glede na število delovno aktivnih, edino Bryant (1988, v Walden 2002) je trdil, da porabijo gospodinjstva z zaposleno žensko več za dobrine, ki omogočajo izdatnejše družinsko udobje.

Absolutna primerjava izdatkov za življenjske potrebščine na ekvivalentnega odraslega kaže naraščanje izdatkov z naraščanjem števila delovno aktivnih članov od nobenega (1.321.781 SIT letno) do treh (1.759.958 SIT), pri štirih in več pa raven potrošnje ponovno upade (na 1.581.020 SIT).

⁵⁸ Strober (1977), Strober in Weinberg (1977), Foster et al. (1981), Bellante in Foster (1984).

Tabela 17: Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev glede na število delovno aktivnih članov (v %)

Struktura (v %)	0 del. aktivnih		1 del. aktiven		2 del. aktivna		3 del. aktivni		4 in več	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Delež gospodinjstev, v %	29,7		24,2		37,1		6,9		2,0	
01 Hrana, brezalkoholne pijače	28,4	31,2	22,3	23,8	19,6	35,9	20,5	7,0	22,6	2,0
02 Alkoholna pijača in tobak	3,0	27,5	3,0	26,8	2,4	36,5	2,5	7,3	2,6	2,0
03 Obleka in obutev	6,1	18,5	7,8	23,0	9,7	49,0	7,8	7,4	8,4	2,1
04 Stanovanje, električna, voda	15,3	32,6	12,1	24,9	9,9	35,0	8,8	5,8	9,4	1,6
05 Pohištvo, gospodinj. oprema	7,7	26,6	6,9	23,2	7,3	42,0	5,9	6,3	6,6	1,9
06 Zdravje	2,8	38,2	1,7	22,7	1,4	32,3	1,3	5,5	1,2	1,3
07 Promet	10,6	16,9	15,7	24,1	17,1	45,0	23,1	11,4	19,8	2,6
08 Komunikacije	2,9	24,1	3,1	25,8	2,9	40,9	2,8	7,2	3,0	2,1
09 Rekreacija in kultura	8,5	23,8	8,9	24,2	9,4	43,7	7,7	6,6	7,1	1,6
10 Izobraževanje	0,1	1,6	0,9	26,8	1,2	62,3	0,7	7,4	0,7	1,9
11 Hoteli, kavarne, restavracije	4,3	14,7	7,2	23,7	8,9	50,1	8,9	9,3	7,8	2,2
12 Raznovrstne dobrine in storitve	10,4	25,0	10,4	24,3	10,2	41,1	10,0	7,4	10,9	2,2
Skupaj	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0	

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

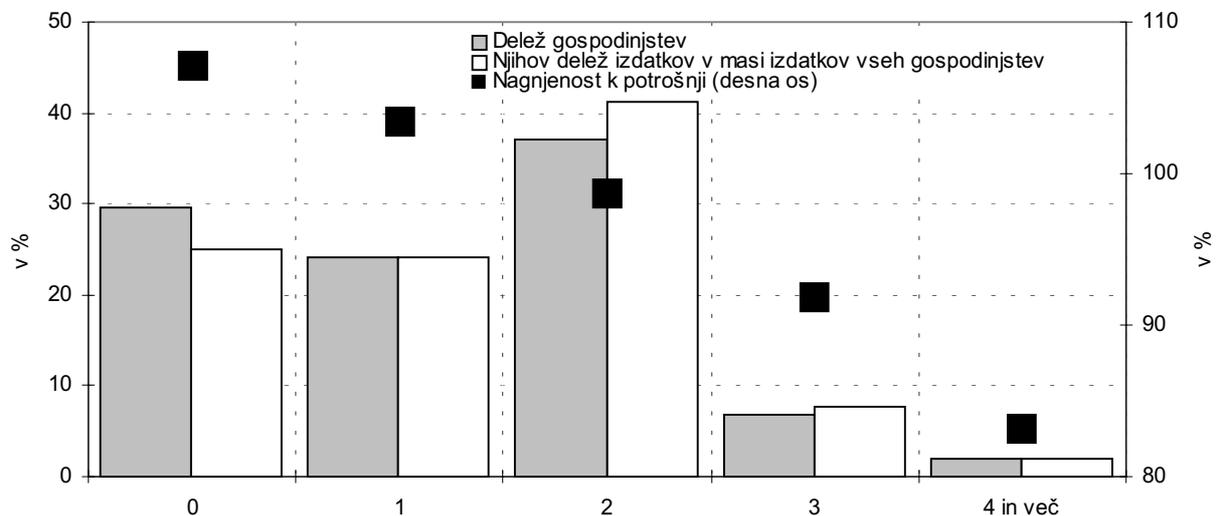
Opomba: A – podatki se nanašajo na strukturo gospodinjstev znotraj kvintilnega razreda, B – podatki se nanašajo na strukturo vseh gospodinjstev.

Rezultati slovenske APG ponujajo sklepe, zelo podobne Waldenovim, saj porabijo gospodinjstva brez delovno aktivnih članov relativno največ za hrano in stanovanje (kar 43,7 % svojega proračuna), gospodinjstva z dvema zaposlenima npr. pa le 29,5 %. Slednja imajo v nasprotju veliko večje deleže pri izdatkih za promet, rekreacijo in kulturo, izobraževanje in hotele ter kavarne (skupaj namenjajo zanje 36,6 % svojega proračuna), gospodinjstva brez delovno aktivnih pa le 23,5 % (tabela 17).

Povprečna nagnjenost k potrošnji pada z naraščanjem števila delovno aktivnih. Gospodinjstva brez delovno aktivnih in z enim zaposlenim porabijo več kot zaslužijo, pri dveh zaposlenih nagnjenost že pade pod mejo 1 in se nato niža vse do vrednosti 0,83, ki jo dosegajo gospodinjstva s štirimi in več delovno aktivnimi člani (slika 11).

Nagnjenost k trošenju pada z naraščanjem števila aktivnih

Slika 11: Porazdelitev gospodinjstev in njihovih izdatkov glede na število delovno aktivnih članov (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

*Večja
gospodinjstva
porabijo več kot
manjša,
obstajajo pa
razlike med
enako velikimi
gospodinjstvi*

2.4.6 Potrošnja po tipih gospodinjstev

Na splošno porabijo večja gospodinjstva več kot manjša, kljub temu pa obstajajo razlike tudi znotraj enako velikih gospodinjstev. Tako tista z dvema odraslima in brez otrok običajno porabita več kot enostarševsko gospodinjstvo z enim otrokom, gospodinjstva s tremi odraslimi in brez otrok pa manj kot tista z dvema odraslima in otrokom (Puente, 2005). Gospodinjstva z otroki običajno več porabijo za obleko in obutev, promet pa tudi za rekreacijo in kulturo, manj pa za stanovanje in zdravje (Consumers in Europe, 2001, str. 30). Lee (2001) in pred njo že Paulin (1995) sta uspela dokazati pozitiven odnos med velikostjo gospodinjstev in njihovimi celotnimi izdatki, Lee in Huh (2004) pa sta z ekonometrično študijo pozneje še enkrat dokazali pozitivno zvezo med velikostjo gospodinjstva in ravnijo njihove potrošnje. Hong in Kim (2000), Lino (2002) in Weagley (2004) so se neodvisno drug od drugega lotili proučevanja posameznih skupin izdatkov (prva dva za rekreacijo in kulturo ter prosti čas, drugi izdatkov za otroke in zadnji izdatkov za zdravje) in vsi prišli do sklepa, da velikost oziroma tip gospodinjstva pomembno določa vzorce trošenja gospodinjstev.

Glede na tip gospodinjstva v Sloveniji absolutno največ na ekvivalentnega odraslega porabijo gospodinjstva dveh odraslih oseb z otroki (1.740.506 SIT letno), nekaj manj gospodinjstva dveh odraslih (1.625.813 SIT letno), najmanj pa največja (s tremi odraslimi in otroki; 1.446.556 SIT) in samska gospodinjstva (1.471.321 SIT). Pri posameznih skupinah izdatkov slika ni enoznačna, v večini primerov pa absolutno spet največ porabijo gospodinjstva dveh odraslih brez (hrana, stanovanje, zdravje) in z vzdrževanimi otroci (obleka, pohištvo, promet, rekreacija in kultura, hoteli in restavracije in raznovrstne dobrine). Slednja torej tudi pri nas v skladu z Linovimi

Tabela 18: Horizontalna in vertikalna struktura izdatkov gospodinjstev glede na tip gospodinjstva (v %)

Struktura (v %)	Samsko gospodinjstvo		Enostarševsko gospodinjstvo		2 odrasla		2 odrasla z otroki		3 in več odraslih		3 in več odraslih z otroki	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Delež gospodinjstev, v %	16,6		0,9		23,5		15,1		31,2		12,6	
01 Hrana, brezalkoholne pijače	25,2	17,3	20,5	0,8	24,5	26,2	18,5	13,7	21,6	30,2	23,3	11,9
02 Alkoholna pijača in tobak	2,9	16,7	1,1	0,4	3,0	27,4	1,9	11,7	2,7	31,5	2,9	12,3
03 Obleka in obutev	6,8	12,9	9,6	1,1	7,0	20,9	10,0	20,4	8,4	32,6	8,5	12,1
04 Stanovanje, električna, voda, plin	15,7	20,8	13,7	1,1	12,8	26,5	10,0	14,4	10,1	27,4	10,1	9,9
05 Pohištvo, gospodinjstva oprema	7,6	16,4	5,1	0,6	7,7	25,8	8,4	19,5	6,4	27,9	6,1	9,8
06 Zdravje	2,5	20,9	1,9	0,9	2,4	31,4	1,3	12,1	1,6	26,8	1,3	7,9
07 Promet	9,3	9,2	11,9	0,7	14,4	22,3	16,9	18,1	18,2	36,7	17,8	13,1
08 Komunikacije	3,5	16,7	5,3	1,5	3,1	23,1	3,0	15,5	3,4	32,8	2,9	10,4
09 Rekreacija in kultura	8,8	15,3	9,8	1,0	8,8	23,9	9,7	18,2	8,7	30,8	8,3	10,7
10 Izobraževanje	0,4	7,9	3,9	4,6	0,2	5,7	2,1	45,2	0,6	23,7	0,9	13,0
11 Hoteli, kavarne, restavracije	7,1	14,9	7,9	1,0	5,7	18,7	7,9	15,1	8,1	35,0	7,9	12,4
12 Raznovrstne dobrine in storitve	10,2	15,3	9,4	0,8	10,4	24,5	10,3	16,6	10,3	31,6	10,0	11,2
Skupaj	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0		100,0	

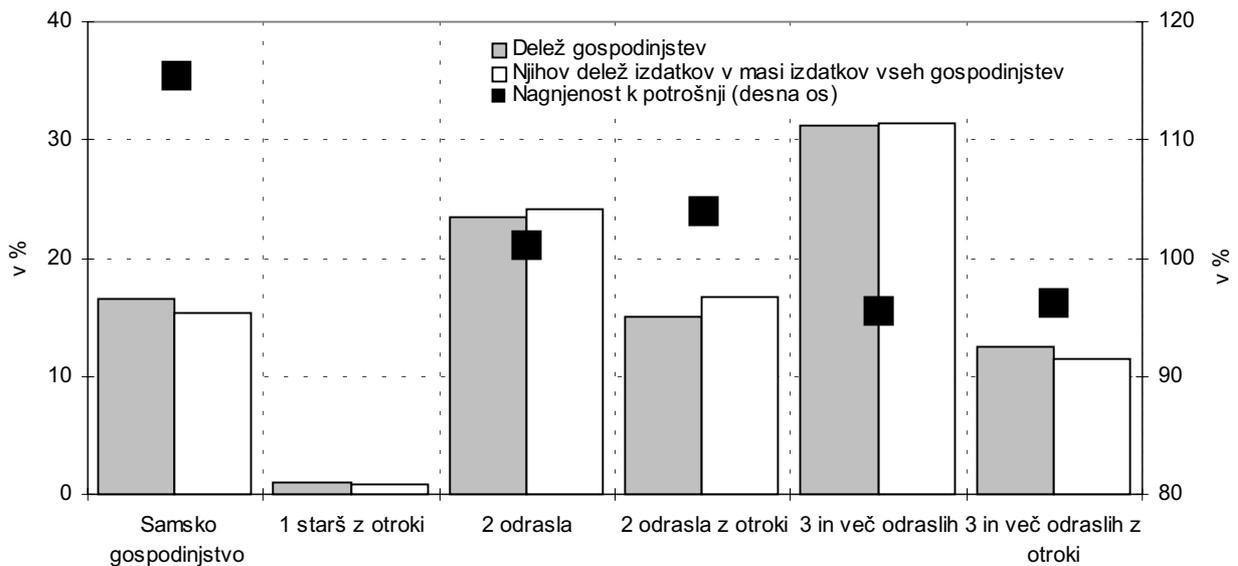
Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: A – podatki se nanašajo na strukturo gospodinjstev znotraj kvintilnega razreda, B – podatki se nanašajo na strukturo vseh gospodinjstev.

ugotovitvami⁵⁹ več porabijo za obleko, izobraževanje (z njim so najbolj obremenjena enostarševska gospodinjstva), promet, potovanja ipd.

Samskim gospodinjstvom predstavljajo največje breme izdatki za hrano in stanovanje (skupaj več kot 40 %), najmanj pa za omenjeni dobrini namenjajo gospodinjstva dveh odraslih z otroki (28,5 %). Izdatki za promet naraščajo s številom članov (relativno najmanj zanj potrošijo samska gospodinjstva – le 9,3 %, največ pa gospodinjstva treh ali več odraslih z otroki, kar 17,8 %). Z izdatki za izobraževanje⁶⁰ in prosti čas so najbolj obremenjena gospodinjstva z otroki, od tega še posebno enostarševska gospodinjstva, ki namenjajo zanje v povprečju skupaj 13,7 % svojega proračuna.

Slika 12: Porazdelitev gospodinjstev in njihovih izdatkov glede na tip gospodinjstva (v %)

Vir: APG 1999–2001, lastni izračuni.

Pri porazdelitvi gospodinjstev in njihovih izdatkov je še največjo (čeprav ta ni velika) neenakost opaziti pri najmanjših in največjih gospodinjstvih; samskih gospodinjstev je v Sloveniji 16,6 %, skupaj pa porabijo 15,4 % vseh izdatkov, na podobno razmerje pa naletimo tudi pri največjih gospodinjstvih. V relativno boljšem položaju nasproti njim so predvsem gospodinjstva dveh odraslih brez otrok in z otroki (slednjih je po podatkih APG 15,1 %, njihov delež v celotni masi izdatkov pa znaša 16,7 %, (slika 12). Največje nagnjenje k trošenju iz razpoložljivega dohodka imajo enostarševska gospodinjstva (1,23), tem sledijo samska (1,16), najmanjše pa imajo največja gospodinjstva.

2.5 Mednarodna primerjava vzorcev trošenja gospodinjstev

Zadnji razpoložljivi podatki na ravni celotne EU ponazarjajo obnašanje gospodinjstev v referenčnem letu 1999, na njih pa temelji mednarodna primerjava anketnih podatkov. Namen tega podpoglavja je analiza vzorcev trošenja evropskih

Potrošniške navade evropskih gospodinjstev se razlikujejo, pristop novih članic pa je te razlike naredil še očitnejše

⁵⁹ Prišel je do zaključka, da prihaja v gospodinjstvih z otroki do ekonomij obsega (saj si otroci lahko delijo sobo in igrače, obleke lahko nosi več otrok zapovrstjo, hrano pa se lahko nabavlja v večjih količinah ipd.). Klasična družina z enim samim otrokom (v primerjavi s tistimi, ki imajo dva) naj bi tako porabila 24 % več za edinca, družina s tremi ali več otroki pa naj bi v povprečju porabila za vsakega otroka 23 % manj kot referenčno gospodinjstvo z dvema otrokoma.

⁶⁰ V času vodenja dnevnika je imelo te izdatke presenetljivo malo samskih (3,1 %) in gospodinjstev z dvema odraslima oseba (4,5 %).

gospodinjstev in umestitev slovenskih gospodinjstev mednje. Kot je zapisal Puente (2005) se potrošniške navade evropskih gospodinjstev med članicami razlikujejo, na kar vpliva veliko dejavnikov⁶¹, ki se med državami in znotraj njih samih precej razlikujejo, pristop novih članic leta 2004 pa je te razlike naredil le še očitnejše.

V nadaljevanju najprej opisujem nekatera podatkovna in metodološka izhodišča analize ter od tu izhajajoče omejitve mednarodne primerjave, osrednji del podpoglavja pa prikazuje mednarodno primerjavo strukture in ravni izdatkov gospodinjstev za življenjske potrebščine; po namenu porabe in glede na različne skupine gospodinjstev.

2.5.1 Izhodišče mednarodne primerjave

Kot podatkovno osnovo za mednarodno primerjavo obnašanja gospodinjstev na ravni EU sem uporabila dva vira; (1) za Slovenijo pretežno lastne izračune na podlagi zbirne APG 2000 in le izjemoma⁶² Eurostatove podatke, (2) za preostale članice EU pa podatke Eurostata⁶³, ki se nanašajo na zadnji vseevropski krog izvajanja APG z referenčnim letom 1999. Za Slovenijo se podatki, ki temeljijo na lastnih izračunih, nanašajo na leto 2000, ponekod pa so, da bi bila primerjava bolj verodostojna, namenoma navedeni tudi Eurostatovi podatki za leto 1999. Lastne rezultate (za Slovenijo, čeprav se nanašajo na leto 2000) namesto že objavljenih Eurostatovih največkrat uporabljam zato, ker mi omogočajo več možnosti primerjav, saj Eurostat za nove članice EU na marsikaterem področju APG ni objavil podrobnejših rezultatov⁶⁴.

Mednarodna primerjava vzorcev trošenja je statična in se nanaša na referenčno leto 1999⁶⁵. Rezultati so večinoma prikazani le za tri oz. štiri kategorije držav EU: stare članice (oznaka EU-15), nove članice (NMS-10) in znotraj njih še posebej za Slovenijo, ponekod pa je dodana še celotna raven EU-25. Razlog za takšno oženje analize tiči v dejstvu, da bi sicer ta postala preveč izčrpna in nejasna, saj se vzorci trošenja gospodinjstev med državami kljub vsemu le ne razlikujejo tako močno, da bi jih bilo smiselno (in sploh mogoče dovolj strokovno) obravnavati ločeno po državah.

Mednarodna primerjava vzorcev trošenja, ki se iz podobnega razloga nanaša le na najosnovnejšo strukturo izdatkov gospodinjstev za življenjske potrebščine, se sooča s tremi omejitvami:

- Prva je neupoštevanje pripisanih najemnin v določenih (novih) članicah EU. S tem, ko nacionalne APG med izdatke gospodinjstev ne uvrščajo pripisanih najemnin, ki predstavljajo pomemben delež vseh izdatkov gospodinjstev, rušijo celotno strukturo izdatkov, onemogočajo pa tudi povsem verodostojno mednarodno primerjavo strukture potrošnje in življenjske ravni gospodinjstev v različnih državah. Sama primerjavo kljub tej omejitvi prikazujem, saj to počnejo tudi Eurostatovi raziskovalci in statistiki, potrebna je le dodatna previdnost pri razlagi rezultatov. Kjer je to le možno, so izdatki gospodinjstev

Omejitve mednarodne primerjave trošenja gospodinjstev

⁶¹ Kultura, tradicija, raven dohodka in struktura gospodinjstev, pa tudi stopnja urbanizacije ipd.

⁶² Od tam sem povzela predvsem izdatke slovenskih gospodinjstev po kupni moči.

⁶³ New Cronos Database.

⁶⁴ Vseh deset novih članic je v anketnem krogu 1999 le delno in poskusno sodelovalo in so bile Eurostatu dolžne dostaviti le najpomembnejše zbirne tabele z dokaj skopimi osnovnimi informacijami. Razlika enega leta na primeru Slovenije ne bi smela predstavljati bistvene ovire za primerjavo, saj se vzorci trošenja kljub vseeno ne spreminjajo tako hitro.

⁶⁵ Kljub temu, da gre za dogajanje v preteklosti (leto 1999), v analizi ves čas uporabljam sedanji čas.

za končno potrošnjo držav EU-15 očiščeni pripisanih najemnin (na ta način dobimo bolj primerljivo osnovo), sicer bi bile razlike med gospodinjstvi novih in starih članic v življenjski ravni in samih vzorcih trošenja še neprimerno večje.

- Na drugo – (ne)dostopnost podatkov – sem naletela pri izboru meril (na podlagi katerih analiziram trošenje gospodinjstev) in držav, ki sem jih vzela pod drobnogled. Tako lahko raven potrošnje primerjam med vsemi državami EU, vzorce trošenja pa lahko proučujem le za staro petnajsterico EU in slednje primerjam s slovenskimi. Pri petnajsterici držav sem se nato srečala še z omejitvijo meril, saj je dostopna le struktura izdatkov gospodinjstev glede na dohodek, starost nosilca, število delovno aktivnih in tip gospodinjstva (ne pa tudi glede na izobrazbo in formalni status).
- Tretja omejitev izhaja iz parcialnega obravnavanja vzorcev trošenja, saj sem se statistične analize vzorcev trošenja na mednarodni ravni, podobno kot na primeru Slovenije, lotila parcialno in vsakokrat z drugim merilom, pri tem pa vsakokrat zanemarila vpliv vseh preostalih socialno-ekonomskih značilnosti gospodinjstev.

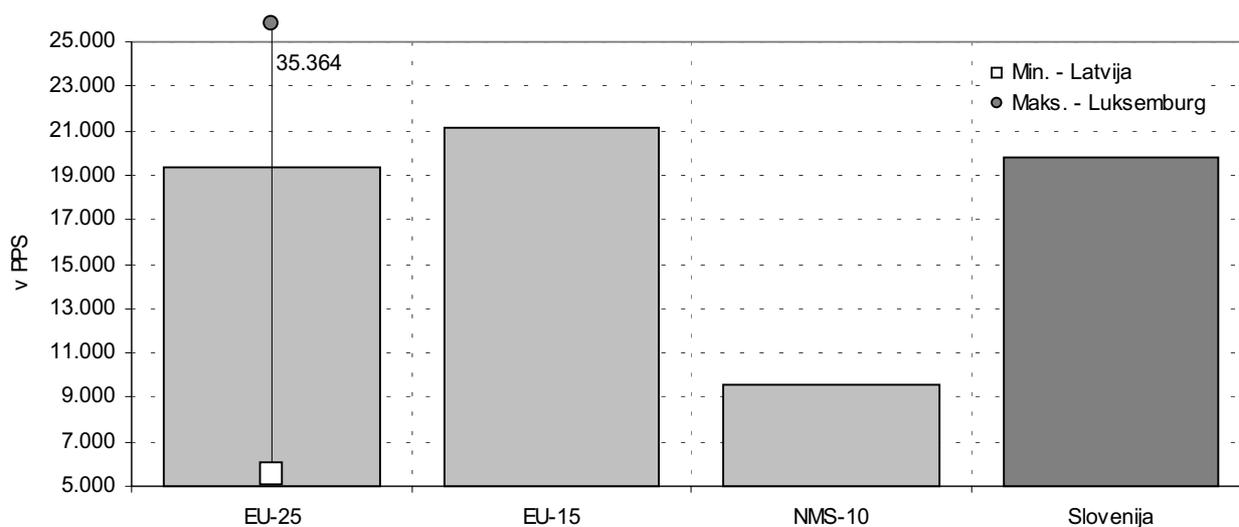
2.5.2 Povprečni izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo

Potrošniške navade evropskih gospodinjstev se med posameznimi državami znotraj EU razlikujejo. Razpoložljivi dohodek in raven blaginje imata odločilen vpliv na raven potrošnje, dejavniki kot so kultura, tradicija in stopnja urbanizacije pa posredno tudi vplivajo na potrošniške navade gospodinjstev (Winqvist, 1999 str. 1, Puente, 2005, str. 1).

Eno od meril življenjskega standarda prebivalstva so tudi izdatki gospodinjstev za življenjske potrebščine. Razmerja kupne moči prebivalstva med državami, merjena z izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo⁶⁶, kažejo (slika 13): da slovenska gospodinjstva presegajo raven celotne EU-25, da gospodinjstva v EU-15 porabijo v povprečju dobrih 21.000 PPS, v novih članicah pa več kot dvakrat manj (9.547

Slovenska gospodinjstva po kupni moči, merjeni z izdatki gospodinjstev, močno presegajo povprečje novih članic, v primerjavi s starimi pa dosega 84 % njihove ravni

Slika 13: Povprečni izdatki za končno potrošnjo na gospodinjstvo, Slovenija in EU* (v PPS)

Vir: Eurostat HBS 1999, lastni izračuni.

Opomba: *Izračun za države EU-15 brez pripisanih najemnin.

⁶⁶ S predpostavko, da nobena od novih članic v strukturi izdatkov nima upoštevanih pripisanih najemnin, so le te izvzete tudi državam EU-15. S tem dobimo bolj verodostojno primerjavo, saj njihov delež v strukturi izdatkov ni zanemarljiv, brez izvzetja pa bi bile razlike med novimi in starimi članicami veliko večje.

PPS). Naša gospodinjstva se po kupni moči, merjeni z izdatki gospodinjstev za življenjske potrebščine (19.814 PPS), uvrščajo precej visoko, saj močno prekašajo skupno povprečje novih članic (višje se uvrščajo le ciperska in malteška gospodinjstva), v primerjavi s starimi pa po kupni moči dosegajo 84 % ravni njihovega povprečja. Od skupnega povprečja za EU-25 (19.390 PPS) navzgor zelo izstopajo luksemburška gospodinjstva, navzdol pa so najnižjo vrednost zabeležila latvijska (5.545 PPS).

Kot sem omenila že v uvodu tega podpoglavja, za Slovenijo večinoma upoštevam rezultate lastne analize zbirne APG 2000, saj mi dopuščajo veliko več primerjav kot Eurostatovi podatki. Da pa uporabo lastnih rezultatov (namesto Eurostatovih) vsaj delno upravičim, je v tabeli 19 podana primerjava med obojimi. Med obema viroma podatkov je leto dni razlike v zajetju, kljub temu pa je iz njih razvidno, da se strukturi izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo relativno zelo dobro ujemata, kar mi dovoljuje nadaljno uporabo lastnih rezultatov.

Tabela 19: Primerjava strukture izdatkov za končno potrošnjo slovenskih gospodinjstev

Struktura (v %)	Slovenija Eurostat, 1999	Slovenija APG, 2000
Hrana in brezalkoholne pijače	24,0	22,5
Alkoholna pijača in tobak	2,9	2,7
Obleka in obutev	8,6	8,1
Stanovanje, elektrika, voda, plin in drugo gorivo	10,7	11,6
Pohištvo, gospodinjstva oprema	7,0	7,2
Zdravje	1,7	1,8
Promet	17,6	15,6
Komunikacije	2,4	3,2
Rekreacija in kultura	8,7	8,9
Izobraževanje	0,7	0,8
Hoteli, kavarne in restavracije	5,8	7,3
Raznovrstne dobrine in storitve	9,8	10,3

Vir: Eurostat HBS 1999, APG 1999–2001, lastni izračuni.

***Problem
pripisanih
najemnin –
vzorci trošenja
evropskih
gospodinjstev z
najemninami
in brez njih***

Preden se lotim vzorcev trošenja povprečnega gospodinjstva v EU, kar je osrednji namen te točke, moram opozoriti še na problem pripisanih najemnin in njihov vpliv na rezultate same primerjave. Zaradi nepripisovanja najemnin v novih članicah sem zaradi večje primerljivosti podatkov te iz celotnih izdatkov izvzela tudi vsem starim članicam, v tabeli 20 pa namenoma objavljam obe vrsti podatkov; originalne in preračunane (za EU-15 in posledično za celotno EU-25). Kako pomemben del izdatkov in življenjske ravni gospodinjstev so pripisane najemnine, nam kaže primerjava med tretjim in četrtem stolpcem v tabeli. Gospodinjstva starih članic v povprečju največji delež izdatkov namenjajo za stanovanje (27,8 %), hrano (13,8 %) in promet (13,4 %), po izvzetju pripisanih najemnin iz stanovanjskih izdatkov pa se njihov vzorec trošenja nekoliko spremeni (kar za 12,7 odstotne točke se zmanjša delež izdatkov za stanovanje, hrana zavzame podobno kot v novih članicah EU največji delež v proračunu gospodinjstev (16,4 %), proporcionalno pa se povečajo tudi deleži vseh ostalih izdatkov).

Najvidnejše razlike med vzorci trošenja gospodinjstev vseh treh skupin držav so: (1) gospodinjstva novih članic porabijo v povprečju precej več za najosnovnejše

Tabela 20: **Struktura izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo, Slovenija in EU (v %)**

Struktura (v %)	EU-25	EU-25*	EU-15	EU-15*	NMS-10	Slovenija
Hrana in brezalkoholne pijače	16,4	18,5	13,8	16,4	30,4	22,5
Alkoholna pijača in tobak	2,8	3,2	2,7	3,1	3,6	2,7
Obleka in obutev	6,3	7,2	6,1	7,2	6,9	8,1
Stanovanje, električna, voda, plin in drugo gorivo	26,3	15,5	27,8	15,1	18,2	11,6
Pohištvo, gosp. oprema	6,7	7,7	6,8	8,0	6,4	7,2
Zdravje	3,2	3,7	3,1	3,7	3,4	1,8
Promet	12,9	14,9	13,4	15,7	10,1	15,6
Komunikacije	2,5	2,9	2,4	2,8	3,2	3,2
Rekreacija in kultura	9,4	10,9	9,9	11,5	7,6	8,9
Izobraževanje	0,9	1,0	0,8	1,0	1,0	0,8
Hoteli, kavarne in restavracije	5,6	6,6	6,1	7,2	2,8	7,3
Raznovrstne dobrine in storitve	6,9	7,9	7,0	8,3	6,5	10,3

Vir: Eurostat HBS 1999, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: * - izračun brez pripisanih najemnin.

dobrine, kot sta hrana in stanovanje, kar odraža njihovo nižjo življenjsko raven; (2) gospodinjstva starih članic porabijo nasprotno relativno veliko več za vse bolj luksuzne dobrine, kot so rekreacija in kultura, restavracije in hoteli, nakup vozil, obleka in pohištvo; (3) vzorec trošenja slovenskih gospodinjstev je bolj podoben zahodno- kot vzhodnoevropskemu; (4) od obeh skupin primerjanih držav izstopamo po nizkem deležu izdatkov za stanovanje⁶⁷ in zdravje⁶⁸.

2.5.2.1 Izdatki za življenjske potrebščine po namenu porabe⁶⁹

Z izdatki gospodinjstev za življenjske potrebščine se meri tudi življenjska raven prebivalstva, pri čemer višja raven izdatkov kaže višji standard. Ob tem vemo, da niti dva gospodinjstva ne porabita svojega dohodka na povsem enak način, kljub temu pa so študije gospodinjstev proračunov pokazale, da obstaja neka predvidljiva zakonitost, kako gospodinjstva razdelijo svoje izdatke med hrano, obleko in ostale dobrine. Tako naj bi revnejša gospodinjstva svoj dohodek porabila pretežno za najnujnejše dobrine, kot sta hrana in stanovanje. Prebivalstvo povečano kupno moč potem, ko zadovolji te osnovne potrebe, bolj usmerja v nakup drugih, bolj luksuznih dobrin in ne živil, saj je pri porabi hrane tudi fiziološko omejeno (Kovač, 2001, str. 13). Z naraščanjem dohodka gospodinjstev se tako med drugim povečujejo njihovi izdatki za prosti čas, kamor sodijo izdatki za rekreacijo in kulturo, počitnice ter avtomobile, večja pa se tudi varčevanje gospodinjstev. Na sliki 14 prikazujem razmerje med življenjskim standardom (izdatki za končno potrošnjo na gospodinjstvo po kupni moči) in deležem izdatkov, ki ga gospodinjstva namenjajo najosnovnejši dobrini – hrani.

Delež izdatkov gospodinjstev za hrano kaže močno negativno korelacijo (-0,81) z ravnino njihovih celotnih izdatkov za končno potrošnjo; višja ko je raven dohodka in posledično potrošnja, nižji je delež hrane v strukturi izdatkov. Osnovne potrebe

*Najvidnejše
razlike med
vzorci starih in
novih članic*

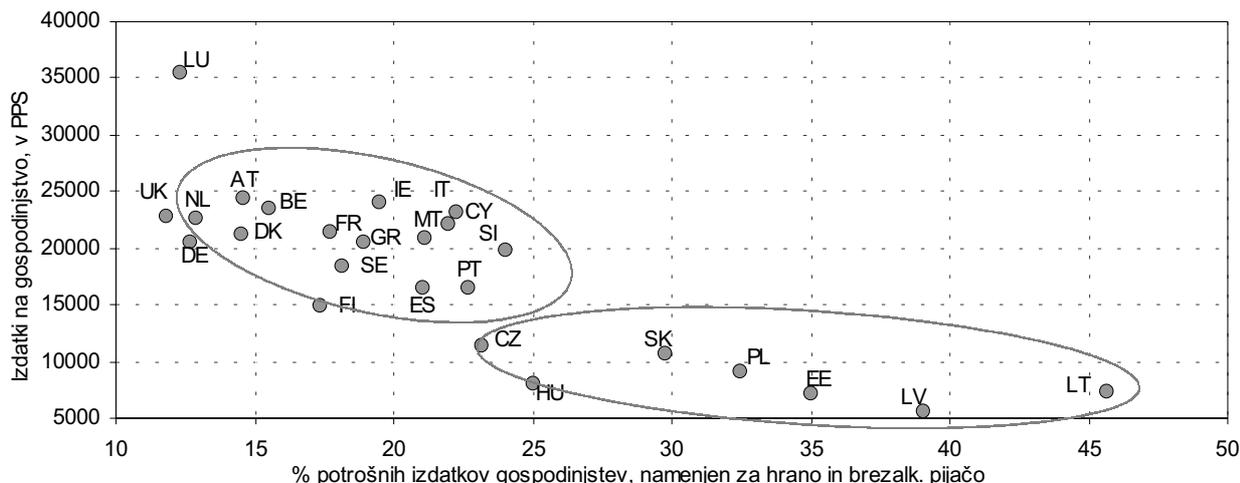
*Izdatki
gospodinjstev so
eno od meril
življenjske ravni
prebivalstva...*

⁶⁷ Razloge gre mogoče iskati v visokem deležu lastniških stanovanj v Sloveniji, ki bistveno vpliva na višino pripisanih najemnin, te pa so iz analize žal izzete.

⁶⁸ Med članicami EU obstajajo velike razlike v sistemih socialnega in zdravstvenega varstva. Pri nas je uveljavljen neposredni sistem financiranja zdravstvenega varstva, ki dokaj dobro deluje, zato imajo gospodinjstva mogoče majhne izdatke za zdravje iz lastnega žepa.

⁶⁹ V celotnem podpoglavju podatki za EU-15 ne vsebujejo pripisanih najemnin. Zaradi že navedene nedostopnosti vseh podatkov, raven potrošnje primerjam med vsemi državami EU, vzorce trošenja pa le med članicami stare petnajsterice in Slovenijo.

Slika 14: Porazdelitev držav EU* glede na potrošnjo gospodinjstev po kupni moči** in deležem njihovih izdatkov za hrano

Vir: Eurostat HBS 1999, APG 1999-2001, lastni izračuni.

Opomba: Legenda kratic držav EU na str. 8, * – za EU-15 izvezete pripisane najemnine, ** – povprečni izdatki za končno potrošnjo na gospodinjstvo (v PPS).

... višja ko je raven potrošnje, nižji je delež porabe najnужnejših dobrin

gospodinjstev so namreč ob višjem življenjskem standardu prej in bolje zadovoljene, zato si lahko privoščijo več prestižnejših dobrin. Gospodinjstva celotne unije so se glede na omenjeni merili na sliki z nekaj redkimi izjemami samodejno porazdelila v dve skupini, in sicer v skupino starih in novih članic. Od novih se je le Malti, Cipru in Sloveniji uspelo uvrstiti v skupino razvitejših zahodnoevropskih držav, gospodinjstva ostalih novih članic pa po kupni moči močno zaostajajo za prvo skupino (in nasprotno veliko večji delež svojih izdatkov namenjajo le za hrano).

Izdatki za hrano

Hrana⁷⁰ spada med najpomembnejše potrošne dobrine, saj zadovoljuje osnovno fiziološko potrebo človeka po hrani in pijači. V vseh državah EU, z izjemo Nemčije, Danske in Nizozemske, predstavlja največjo skupino izdatkov, evropska gospodinjstva pa so zanjo v letu 1999 namenila od 2.301 PPS v Latviji do 7.004 PPS na Irskem. Deleži izdatkov za hrano med državami EU precej nihajo, najvišje pa zasledimo v državah z najnižjo kupno močjo (v novih članicah⁷¹ in na jugu stare petnajsterice⁷², slika 26).

Glede na različna socialno-ekonomska merila je povsod v Evropi zaslediti, da predstavlja hrana relativno največje breme gospodinjstvom, ki so najbolj podvržena revščini. Tako porabijo zanjo gospodinjstva najnižjega kvartilnega razreda v EU-15 23,9 %⁷³, gospodinjstva najvišjega pa le 15,0 %. V Sloveniji je neenakost med omenjenima skupinama še višja, saj porabijo gospodinjstva spodnjega kvartilnega razreda zanjo 33,1 % svojega proračuna, gospodinjstva najvišjega pa le 19,1 %. Podobno kot pri nas⁷⁴ namenjajo v stari petnajsterici za hrano relativno veliko tudi

Hrana predstavlja povsod v EU največje breme gospodinjstvom, ki so najbolj podvržena revščini

⁷⁰ Skupaj hrana in brezalkoholne pijače in alkohol ter tobak. Prva predstavlja v EU-25 18,5 % vseh izdatkov gospodinjstev, alkohol in tobak pa 3,2 %. Najvišjo porabo alkohola in tobaka imajo na Irskem (9,7 %), nadpovprečno pa tudi na Madžarskem (5,1 %), v Litvi, Estoniji, Grčiji in na Danskem (nad 4 %).

⁷¹ Na Poljskem, v Estoniji in Latviji nad 40 %.

⁷² V Španiji, Italiji, Grčiji in na Portugalskem; okrog 24 %.

⁷³ Znotraj EU-15 srečamo največjo neenakost na Portugalskem, v Grčiji in Španiji, najmanjšo pa na Švedskem, Danskem in Irskem.

⁷⁴ V Sloveniji potrošijo gospodinjstva brez delovno aktivnih članov za hrano 31,4 % vseh izdatkov, večja gospodinjstva 26,2 %, gospodinjstva z nosilcem starejšim od 60 let pa 31,3 %.

gospodinjstva brez delovno aktivnih (18,8 % vseh izdatkov) ter večja in starejša gospodinjstva (primerljiva deleža sta 17,4 % in 18,8 %).

Izdatki za obleko in obutev

Za obleko absolutno največ namenjajo luksemburška gospodinjstva (2.568 PPS), najmanj pa latvijska (skoraj sedemkrat manj). Obleka je ena tistih dobrin, ki jo obenem lahko uvrstimo med najnujnejše dobrine, lahko pa se zanjo zapravi tudi mnogo več, kot je nujno potrebno. Z naraščanjem dohodka naj bi delež izdatkov za obleko kot nujno dobrino upadal, kljub temu pa so tako v Sloveniji kot v vseh državah EU-15 gospodinjstva najvišjega kvartilnega razreda zanjo (9,9 % pri nas in 7,5 % v EU-15) porabila več kot gospodinjstva najnižjega (5,7 % in 6,4 %). Nadpovprečno veliko za obleko poleg najpremožnejših povsod porabijo še gospodinjstva z otroki ter tista z mlajšimi in zaposlenimi nosilci.

Izdatki za stanovanje in pohištvo

Izdatki za stanovanje in pohištvo predstavljajo v EU-15 največji delež izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo (34,6 %, če ne izvzamemo pripisanih najemnin, sicer 23,3 %), v novih članicah pa so s 24,6-odstotnim deležem na drugem mestu. Članice EU za vzdrževanje stanovanj namenjajo od 930 PPS (Latvija) do več kot 7.000 PPS (Luksemburg). Na splošno izdatki za stanovanje bolj bremenijo samska gospodinjstva in tista, katerih nosilci so upokojeni oz. brezposelni, ter najrevnejša gospodinjstva. Samska gospodinjstva v EU-15 zanje v povprečju odštejejo 22,8 % (v Sloveniji 15,7 %), gospodinjstva brez delovno aktivnih 19,9 % (pri nas 15,3 %), tista z nosilcem starejšim od 60 let pa 17,9 % oz. 14,3 % v Sloveniji. Za pohištvo absolutno največ porabijo luksemburška gospodinjstva (3.558 PPS), najmanj pa latvijska (277 PPS), znotraj EU-15 pa nadpovprečno veliko za tovrstne dobrine namenjajo najpremožnejša (9,2 %), najstarejša (8,7 %) in gospodinjstva dveh odraslih oseb (8,8 %).

Izdatki za zdravje

Višina izdatkov za zdravje iz lastnega žepa gospodinjstev se med državami zelo razlikuje, kar je posledica različnih zdravstvenih sistemov. Gospodinjstva za zdravje namenjajo med 143 PPS na gospodinjstvo v Estoniji in 1.468 PPS v Grčiji. Delež izdatkov za zdravje se v celotni porabi gospodinjstev v EU-25 giblje na ravni dobrih 3 %, najvišji je v Grčiji (7,2 %), najnižji na Nizozemskem in v Veliki Britaniji (1,2 oz. 1,4 %), Slovenija pa se z 1,8-odstotnim deležem nahaja v spodnjem delu razvrstitve držav.

Za zdravje relativno največ povsod porabijo najstarejša gospodinjstva ter tista z najvišjim dohodkom ali brez delovno aktivnih. Povprečni delež izdatkov za zdravje znaša v starih članicah 3,7 %, starejša gospodinjstva in tista brez delovno aktivnih zanj porabijo 5,3 % (pri nas 2,7 % oz. 2,8 %), najpremožnejša pa 4,1 % svojega proračuna (v Sloveniji 1,9 %). Nasprotno za zdravje podpovprečno malo porabijo gospodinjstva najnižjega kvartilnega razreda (v EU-15 3,0 %, pri nas 1,6 %), mlada gospodinjstva z nosilcem starim do 30 let (2,3 %, pri nas pa gospodinjstva z nosilcem starim med 30 in 44 let; 1,2 %) in tista s tremi ali več delovno aktivnimi člani (v EU-15 3,0 %, pri nas 1,2 %).

Izdatki za promet

Gospodinjstva za promet porabijo od 421 PPS na gospodinjstvo v Latviji in šestkratnikom tega zneska v Luksemburgu. Podobno kot pri obleki tudi prometne

Višina izdatkov za zdravje iz lastnega žepa gospodinjstev se med državami zelo razlikuje...

... relativno največ povsod zanje porabijo najstarejša gospodinjstva

Za promet nadpovprečno veliko povsod v EU namenjajo najpremožnejša gospodinjstva in tista, katerih nosilci so zaposleni, najmanj pa upokojenska, samska in brezposelna gospodinjstva

izdatke lahko delimo na nujno potrebne kot na zelo prestižne. Izdatki gospodinjstev za promet znašajo v povprečju držav EU okrog 15 % vseh njihovih izdatkov, najvišji pa so na Finskem, v Luksemburgu in Cipru (nad 17 %), kjer porabijo gospodinjstva tudi največ sredstev za nakup vozil (Tršelič, 2001, str. 43). Najmanj za promet namenjajo estonska, latvijska in litvanska gospodinjstva (dobrih 6 oz. 7 % vseh izdatkov), slovenska pa se s 15,6-odstotnim deležem uvrščajo precej visoko.

Za promet nadpovprečno veliko povsod namenjajo najpremožnejša, večja gospodinjstva in tista katerih nosilci so zaposleni, najmanj pa upokojenska (najstarejša) in samska gospodinjstva ter tista z brezposelnim nosilcem. Gospodinjstva petega kvartilnega razreda v stari petnajsterici porabijo za promet v povprečju 19,2 % svojih izdatkov (v Sloveniji 20,1 %), medtem ko najrevnejših 20 % gospodinjstev le 10,5 % (pri nas pa 9,8 %); največje razlike med primerjanima deležema so na Finskem, v Nemčiji in Veliki Britaniji (15, 12 oz. 11 odstotnih točk), najmanjše pa na Irskem in v Španiji (2,1 oz. 2,7). Relativno malo v EU-15 za promet (okrog 12,4 % vseh izdatkov) porabijo najstarejša gospodinjstva (v Sloveniji 11,1 %), tista brez delovno aktivnih članov (le 11,2 % oz. 10,6 % pri nas) in samska (12,0 %, pri nas pa 9,3 %).

Izdatki za komunikacije

Za drugo polovico devetdesetih let prejšnjega stoletja je bil za Slovenijo kot za vso Evropsko unijo značilen relativno hiter razvoj informacijske družbe, kar se je odrazilo tudi v strukturi izdatkov gospodinjstev, saj je delež izdatkov za komunikacije dosegel raven 3 %. Največ na gospodinjstvo za komunikacije porabijo luksemburška gospodinjstva (914 PPS), najmanj pa litvanska (166 PPS). Deleži v strukturi izdatkov so med državami zelo različni in se gibljejo med 1,7 % na Cipru in 4,3 % v Latviji, slovenska gospodinjstva pa se s 3,2-odstotnim deležem nahajajo v sredini razvrstitve. Relativno največ (pri nas in v EU-15) za komunikacije namenjajo enostarševska (5,3 % oz. 3,6 %), samska (3,5 %), najmlajša (3,8 % oz. 3,2 %) in najrevnejša gospodinjstva (3,5 % oz. 3,3 %).

Izdatki za rekreacijo in kulturo

Gospodinjstva za rekreacijo in kulturo, ki spadata med bolj prestižne dobrine, porabijo med 316 PPS v Latviji in dvanajstkratnikom tega zneska v Luksemburgu. Na ravni celotne EU znaša delež izdatkov za tovrstne dobrine dobrih 10 %, v Sloveniji pa smo z 8,9 % nekoliko pod tem povprečjem, vendar krepko nad povprečjem desetih novih članic, ki skupaj dosegajo 7,6-odstotni delež. Deleži izdatkov naraščajo z večanjem dohodka, in tako najpremožnejša gospodinjstva v EU-15 porabijo za rekreacijo in kulturo 13,0 % svojega proračuna (v Sloveniji 10,2 %), najrevnejša pa le 9,2 % (pri nas 7,3 %). Prav tako relativno precej več kot ostale skupine gospodinjstev za prosti čas namenjajo še gospodinjstva z dvema aktivnima (pri nas 9,4 %, v stari petnajsterici pa 12,1 %) ter gospodinjstva z nosilci v srednjih letih (okrog 9 % oz. 12 %).

Izdatki za izobraževanje

Raven in delež izdatkov za izobraževanje gospodinjstev iz lastnega žepa se, podobno kot pri izdatkih za zdravje, zelo razlikujejo med državami (tudi na račun različnih ureditev šolskega sistema in plačevanja tovrstnih storitev). Absolutno najmanj za izobraževanje porabijo litvanska gospodinjstva (43 PPS na gospodinjstvo), največ pa ciparska (996 PPS), relativno najmanj pa švedska in luksemburška (0,1 % svojega proračuna), največ pa ponovno ciparska (3,4 %) in grška (2,7 %). Slovenska gospodinjstva se s porabo 139 PPS in z 0,8-odstotnim deležem nahajamo pod

Deleži izdatkov za rekreacijo in kulturo naraščajo z večanjem dohodka

povprečjem novih članic in EU-25 (1,0 %); prav tak delež kot mi pa beležijo gospodinjstva stare petnajsterice.

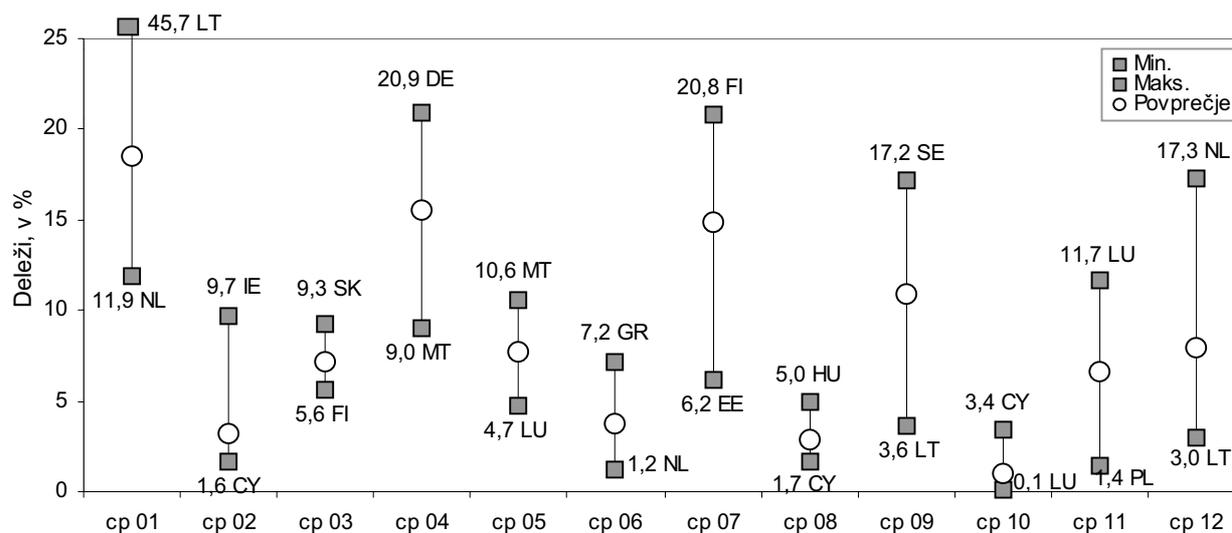
Za izobraževanje nadpovprečno veliko pri nas in v starih članicah EU porabijo najbogatejša gospodinjstva (1,0 % oz. 1,2 %), tista z dvema aktivnima (1,2 % oz. 1,3 %) in z otroki (v Sloveniji še najmlajša gospodinjstva (1,6 %), v EU-15 pa tista z nosilcem v starosti med 45 in 59 let – 1,4 %), nasprotno pa najmanj zanj porabijo najrevnejša (0,3 % oz. 0,8 %) in najstarejša gospodinjstva (0,1 % oz. 0,5 %) ter gospodinjstva brez delovno aktivnih (0,1 % oz. 0,5).

Izdatki za hotele in restavracije

Za hotele in restavracije evropska gospodinjstva namenjajo med 128 PPS in 4.156 PPS na gospodinjstvo, kar pomeni, da so ti izdatki v precejšnji povezavi z njihovo kupno močjo. Delež namenjen tovrstnim izdatkom v EU-25 znaša 6,6 %, najvišje deleže srečamo v starih članicah; Luksemburgu in Španiji (nad 11 %), najnižje pa po pričakovanjih v novih članicah (povprečje znaša 2,8 %, od njega pa Slovenija s 7,3-odstotnim deležem močno izstopa).

Za izobraževanje nadpovprečno veliko porabijo najpremožnejša gospodinjstva, tista z dvema aktivnima in z otroki, najmanj pa najrevnejša in najstarejša gospodinjstva

Slika 15: Razponi deležev izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo po namenu porabe, EU-25* (v %)

Vir: Eurostat HBS 1999, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: Legenda kratic držav EU na str. 8, * – izračun za države EU-15 brez pripisanih najemnin.

Za konec te točke so na sliki 15 prikazani razponi v strukturnih deležih izdatkov gospodinjstev po posameznih skupinah dobrin. Relativno največje razpone med državami srečamo pri izobraževanju, hotelih in restavracijah, zdravju, raznovrstnih dobrinah, rekreaciji in kulturi, pa tudi pri hrani in še zlasti pri alkoholu, kjer močno vodijo irska gospodinjstva.

2.5.3 Vzorci in raven trošenja gospodinjstev EU glede na različna socialno-ekonomska merila

V tej točki so prikazani vzorci trošenja evropskih gospodinjstev glede na različna merila, ki so v literaturi največkrat navedena kot najpomembnejše spremenljivke, ki določajo obnašanje gospodinjstev v smislu odločanja kaj in koliko česa bodo potrošila. Naj samo še enkrat opozorim, da sem pri izboru meril, na podlagi katerih analiziram

Mednarodna primerjava kaže pozitivno povezanost med ravnijo izdatkov in dohodka gospodinjstev

Vzorec trošenja med istimi primerjanimi skupinami

trošenje gospodinjstev, in držav, ki sem jih vzela pod drobnogled, naletela na določeno nedostopnost zelenih podatkov. Tako v nadaljevanju raven potrošnje primerjam med vsemi državami EU, vzorce trošenja pa le med članicami stare petnajsterice in Slovenijo.

2.5.3.1 Vpliv dohodka na trošenje gospodinjstev

Odnos med dohodkom in potrošnjo lahko preko izdatkov gospodinjstev po kvintilnih razredih spremljamo le na ravni stare petnajsterice EU in tega primerjamo s položajem pri nas. V skladu s potrošnimi teorijami in izsledki različnih empiričnih študij se v vseh predstavljenih državah kaže pozitivna povezanost med ravnijo izdatkov gospodinjstev in njihovim dohodkom.

Razmerje med izdatki najvišjega in najnižjega kvintilnega razreda gospodinjstev (zadnji stolpec tabele 21) nam kaže neenakost v porazdelitvi izdatkov med gospodinjstvi. Na Irskem in v skandinavskih državah je ta sorazmerno majhna (razmerja so nižja ali enaka dvakratniku), na jugu petnajsterice (v Španiji, Grčiji in na Portugalskem) pa izjemno velika⁷⁵. Gospodinjstva petega kvintilnega razreda porabijo npr. na Portugalskem za potrošnjo 3,8-krat več sredstev kot gospodinjstva prvega razreda, slovenska gospodinjstva pa se nahajajo v enakomernejšem delu porazdelitve in pod povprečjem EU-15.

Na sliki 16 sta prikazana vzorca trošenja dveh ekstremnih skupin gospodinjstev po merilu dohodka, najpremožnejših in najrevnejših, in sicer v Sloveniji in EU-15. Med

Tabela 21: **Ekvivalentni izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo po kvintilnih razredih, Slovenija in EU-15 (v PPS*)**

Izdatki (v PPS)	1	2	3	4	5	Razmerje 5:1
Irska	13.157	13.499	14.640	17.174	19.548	1,5
Švedska	10.774	13.274	13.930	15.682	19.084	1,8
Danska	10.693	12.650	14.692	17.246	21.310	2,0
Nizozemska	11.642	13.299	15.864	19.103	24.325	2,1
Belgija	11.130	14.182	15.899	18.441	24.101	2,2
Avstrija	11.258	14.060	15.402	16.888	24.778	2,2
Finska	7.591	9.338	11.659	13.317	17.509	2,3
Italija	10.089	12.730	14.913	17.446	24.306	2,4
Francija	9.612	11.999	14.275	17.393	23.265	2,4
Slovenija	1.005	1.308	1.470	1.702	2.434	2,4
Luksemburg	15.643	20.750	25.319	30.085	38.407	2,5
EU-15	9.266	11.922	14.237	17.029	23.854	2,6
Španija	6.060	7.718	9.136	11.044	15.987	2,6
Nemčija	8.929	12.003	14.218	17.060	24.758	2,8
Velika Britanija	9.496	12.898	16.443	19.873	28.894	3,0
Grčija	6.864	9.157	11.605	15.039	22.104	3,2
Portugalska	4.827	6.823	8.934	11.175	18.296	3,8

Vir: Eurostat HBS 1999, APG 1999–2001, lastni izračuni.

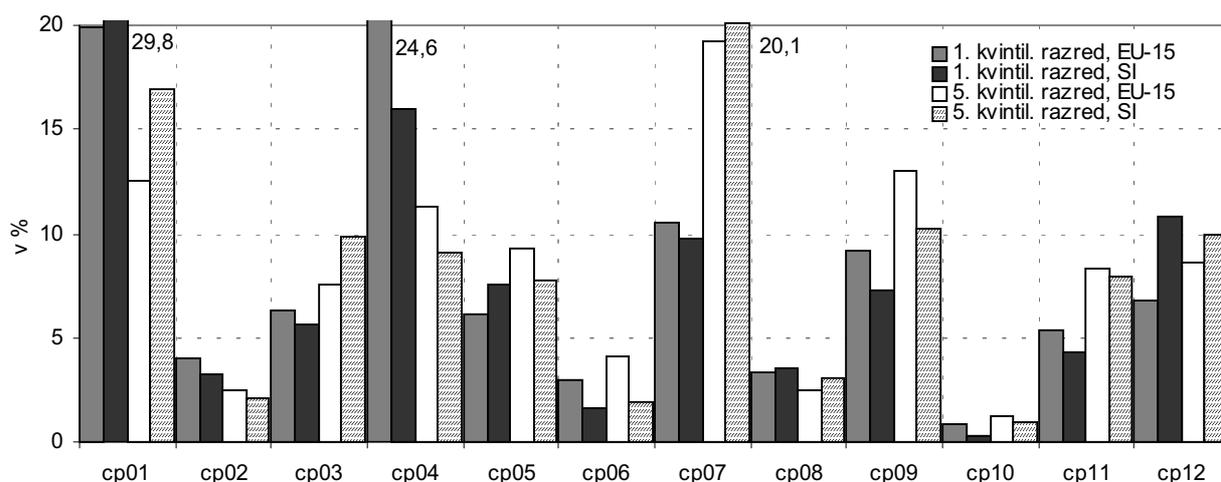
Opomba: *Za Slovenijo je podatek v 1.000 SIT, za EU-15 pa podatek vsebuje tudi pripisane najemnine, saj jih ni bilo mogoče izločiti.

⁷⁵ Podobni rezultati, kjer gospodinjstva z juga EU dosegajo najvišjo neenakost v porazdelitvi tako njihovega dohodka kot izdatkov za končno potrošnjo, so objavljeni tudi v Consumers in Europe, 2001, str. 18-19).

istima skupinama je (v petnajsterici in pri nas) opaziti podoben vzorec trošenja, kljub temu pa se med njima odraža vpliv večje kupne moči zahodnoevropskih gospodinjstev. Pri nas in v EU-15 porabijo najrevnejši relativno precej manj kot najbogatejši za promet, rekreacijo, hotele in restavracije ter izobraževanje, kljub temu pa namenjajo slovenska gospodinjstva za te dobrine še nekoliko manj kot zahodnoevropska. Nasprotno sliko najdemo pri izdatkih za hrano, saj porabijo zanjo najrevnejša gospodinjstva (v EU-15 in pri nas) relativno precej več kot najpremožnejša gospodinjstva, kljub temu pa je delež tovrstnih izdatkov pri revnejših gospodinjstvih v Sloveniji izrazito večji kot v EU-15.

gospodinjstev v EU-15 in pri nas je podoben, kljub temu je opazen vpliv večje kupne moči zahodnoevropskih gospodinjstev

Slika 16: Vzorci trošenja gospodinjstev glede na dohodkovni položaj, Slovenija in EU-15* (v %)

Vir: Eurostat HBS 1999, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: Legenda izdatkov gospodinjstev po namenu porabe na str. 8, * – za EU-15 izvzete pripisane najemnine.

2.5.3.2 Število delovno aktivnih članov kot dejavnik potrošnje gospodinjstev

Število delovno aktivnih članov bistveno vpliva na raven in razlike v vzorcih trošenja gospodinjstev, na kar so v svojih ekonometričnih študijah uspeli pokazati mnogi avtorji. Puente (2005) je npr. z APG podatki na primeru EU-25 potrdil, da izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo naraščajo s številom delovno aktivnih članov, vendar ne proporcionalno, saj je dohodek ostalih članov primerljivo manj pomemben pri razlagi ravni izdatkov kot dohodek prvega (najpomembnejšega) aktivnega člana. To njegovo ugotovitev potrjujejo rezultati v tabeli 22, od koder je razvidno, da izdatki gospodinjstev naraščajo z naraščanjem števila delovno aktivnih, vendar mejni prispevek vsakega naslednjega aktivnega pada.

Mejni prispevek (k potrošnji) vsakega naslednjega aktivnega pada

Tabela 22: Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo* glede na število delovno aktivnih, Slovenija in EU** (v PPS)

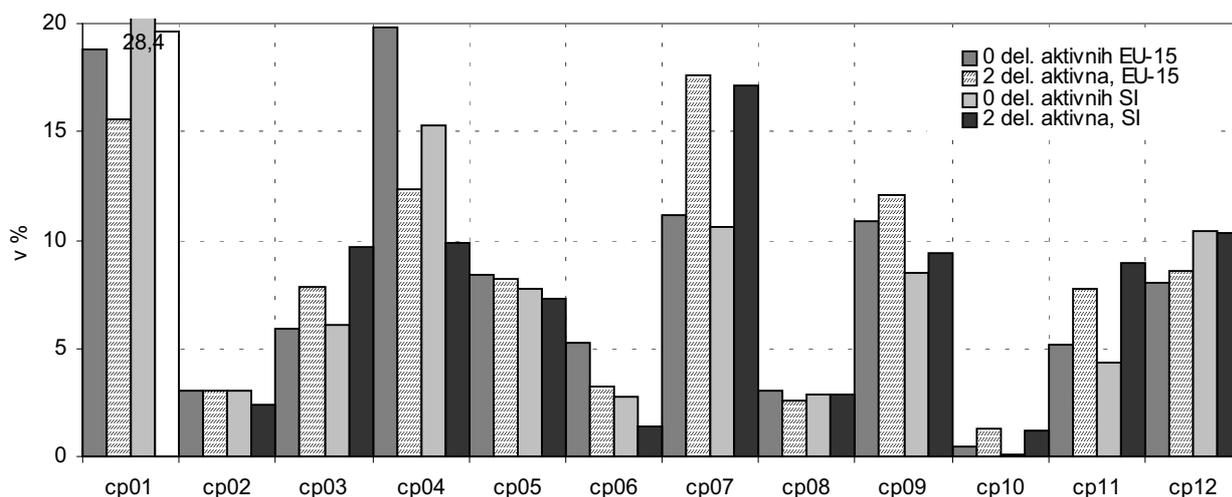
Izdatki glede na št. aktivnih (v PPS)	0	1	2	3 in več
EU-25	16.370	22.059	28.350	31.486
EU-15	17.509	23.724	32.700	37.802
NMS-10	6.089	9.012	11.831	12.833
Slovenija	12.008	17.541	24.242	27.053

Vir: Eurostat HBS 1999.

Opomba: * - na gospodinjstvo, ** - za EU-15 niso izvzete pripisane najemnine.

Življenjska raven gospodinjstev v novih članicah je veliko nižja kot v starih⁷⁶, saj porabijo slednja v povprečju okrog 2,8-krat več izdatkov na gospodinjstvo, največjo neenakost med novimi in starimi članicami pa je zaslediti pri gospodinjstvih brez aktivnih in s tremi ali več (razmerje 2,9). Raven potrošnje slovenskih gospodinjstev je približno dvakrat višja od primerljive ravni gospodinjstev novih članic, v primerjavi s celotno unijo pa dosegamo dobrih 80 % njihove življenjske ravni.

Slika 17: Vzorci trošenja gospodinjstev glede na število delovno aktivnih članov, Slovenija in EU-15* (v %)

Vir: Eurostat HBS 1999, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: Legenda izdatkov gospodinjstev po namenu porabe na str. 8, * – za EU-15 izvzete pripisane najemnine.

Primerjava vzorcev med gospodinjstvi Slovenije in EU-15

Če primerjamo slovenski in zahodnoevropski vzorec trošenja dveh skupin gospodinjstev (tistih brez delovno aktivnih in z dvema aktivnima) opazimo, da namenljajo gospodinjstva z dvema aktivnima (v Sloveniji in v EU-15) relativno precej več za obleko, promet, rekreacijo in kulturo, izobraževanje, hotele in restavracije ter za raznovrstne dobrine (manj pa za hrano, stanovanje, pohištvo in zdravje). Razlika v življenjski ravni (ki je v povprečju višja na zahodu kot pri nas) pa se zrcali v veliko višjem deležu izdatkov naših gospodinjstev za hrano, manj sredstev pa jim ostane npr. za preživljanje prostega časa. Slovenska gospodinjstva v povprečju manj porabijo tudi za stanovanje, pohištvo in zdravje, zelo izenačeni z gospodinjstvi petnajsterice pa so pri komunikacijah, prometu in izobraževanju (slika 17).

2.5.3.3 Struktura trošenja glede na starost nosilca

Primerjava ravni trošenja gospodinjstev glede na starost nosilca potrjuje teorijo življenjskega cikla, saj absolutno najmanj v vseh skupinah držav porabijo najstarejša gospodinjstva, tem sledijo najmlajša, največje izdatke povsod pa imajo gospodinjstva z nosilcem v srednjih letih (tabela 23). Razmerja med ravni trošenja najstarejših gospodinjstev (ki porabijo najmanj) in ravni tistih, ki dosegajo najvišje izdatke se med državami razlikujejo; največjo neenakost v porazdelitvi srečamo v NMS-10 (razmerje 1,7) vključno s Slovenijo (1,8), najmanjšo pa v EU-15 (1,5).

Življenjska raven (merjena z izdatki gospodinjstev) je v stari petnajsterici neprimerno višja kot v novih članicah, pri tem pa je potrebno vedeti, da izdatki gospodinjstev

*Analiza potrjuje
teorijo življenjskega cikla;
absolutno najmanj povsod
porabijo najstarejša gospodinjstva, tem sledijo najmlajša*

⁷⁶ Pri tem je potrebno opozoriti, da podatek za EU-15 vsebuje tudi pripisane najemnine (posledično je življenjski standard zahodnoevropskih gospodinjstev še izrazito večji), zaradi česar primerjava ni povsem korektna. Žal ni na voljo dezagregiranih podatkov, ki bi dopuščali izločitev pripisanih najemnin.

držav EU-15 vključujejo tudi pripisane najemnine, ki drugod niso zajete, kar kaže razlike v življenjskem standardu med omenjenimi skupinami držav še večje kot dejansko so⁷⁷.

Tabela 23: Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo* glede na starost nosilca, Slovenija in EU** (v PPS)

Izdatki glede na starost nosilca (v PPS)	Do 30 let	30–44 let	45–59 let	Nad 60 let
EU-25	19.818	24.956	26.411	17.838
EU-15	21.595	27.632	29.587	19.369
NMS-10	9.755	10.995	10.709	6.617
Slovenija	21.020	22.451	23.010	12.866

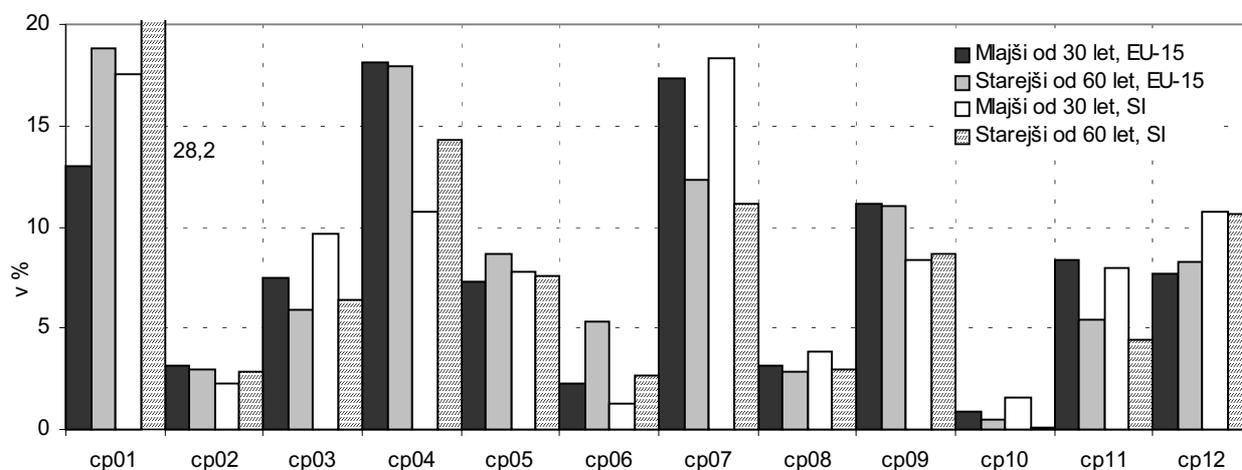
Vir: Eurostat HBS 1999.

Opomba: * - na gospodinjstvo, ** - za EU-15 niso izvzete pripisane najemnine.

Primerjava vzorcev trošenja med najstarejšimi in najmlajšimi gospodinjstvi pri nas in v EU-15 kaže, da so ti (glede na starost) zelo podobni. Tako najmlajša gospodinjstva povsod relativno veliko več porabijo za obleko, promet, komunikacije, izobraževanje in hotele ter restavracije, starejša gospodinjstva pa predvsem za hrano in zdravje, kot so v svojih empiričnih študijah ugotovili že Chung in Magrabi (1990), Blisard in Blaylock (1994), Hong in Kim (2000) ter drugi.

Primerjava vzorcev med najstarejšimi in najmlajšimi gospodinjstvi

Slika 18: Vzorci trošenja gospodinjstev glede na starost nosilca, Slovenija in EU-15* (v %)

Vir: Eurostat HBS 1999, APG 1999-2001, lastni izračuni.

Opomba: Legenda izdatkov gospodinjstev po namenu porabe na str. 8, * - za EU-15 izvzete pripisane najemnine.

2.5.3.4 Potrošnja po tipih gospodinjstev

Na splošno velja, da potrošijo številčnejša gospodinjstva več od manjših⁷⁸, kljub temu pa obstajajo razlike tudi znotraj enako velikih gospodinjstev. Tako porabijo samska gospodinjstva v vseh državah EU⁷⁹ absolutno najmanj, gospodinjstva z

Samska gospodinjstva porabijo povsod absolutno najmanj

⁷⁷ Izdatki gospodinjstev stare petnajsterice proti novim članicam so v povprečju za 2,5-krat večji. Pri tem so mlada gospodinjstva novih članic v relativno boljšem položaju kot starejša gospodinjstva, saj neenakost v porazdelitvi narašča s starostjo nosilca (od razmerja 2,2 za najmlajša gospodinjstva proti 2,9 za najstarejša).

⁷⁸ Pozitivno zvezo med velikostjo gospodinjstva in ravnijo njihove potrošnje so med drugim potrdili Paulin (1995), Hong ter Kim (2000), Lee (2001), Lino (2002), Lee in Huh (2004 ter, Weagley (2004).

⁷⁹ Z izjemo Madžarske in Slovaške, kjer absolutno najmanj na gospodinjstvo porabijo gospodinjstva treh in več odraslih.

dvema odraslima in brez otrok običajno potrošijo več kot enostarševsko gospodinjstvo z otrokom, gospodinjstva s tremi ali več odraslimi in brez otrok pa manj kot tista z dvema odraslima in otrokom, kar je razvidno tudi iz tabele 24.

Razlike v življenjski ravni med starimi in novimi članicami EU, merjeno z izdatki gospodinjstev, se odražajo tudi pri delitvi gospodinjstev po tipu, zopet pa je potrebna previdnost pri razlagi rezultatov, saj izdatki v državah stare petnajsterice vsebujejo pripisane najemnine, s čimer ta gospodinjstva dosegajo nesorazmerno višjo življenjsko raven kot vsa ostala.

Tabela 24: Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo* glede na tip gospodinjstev, Slovenija in EU** (v PPS)

Izdatki glede na tip (v PPS)	Samsko gospodinjstvo	Enostarševsko gospodinjstvo	Dva odrasla	Dva odrasla z otroki	Trije in več odraslih	Trije in več odraslih z otroki
EU-25	14.028	18.022	23.244	28.321	28.123	27.753
EU-15	14.767	20.725	24.956	32.356	32.613	37.489
NMS-10	5.312	8.149	8.832	11.414	10.481	11.510
Slovenija	9.540	17.876	16.051	23.884	22.698	26.039

Vir: Eurostat HBS 1999, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: * - na gospodinjstvo, ** - za EU-15 niso izvzete pripisane najemnine.

Primerjava vzorcev trošenja po tipu

Pri primerjavi vzorcev trošenja med slovenskimi in zahodnoevropskimi gospodinjstvi je opaziti nekaj podobnosti: (1) samska gospodinjstva so povsod relativno najbolj obremenjena s stanovanjskimi izdatki, delež pa nato pada z velikostjo gospodinjstev; (2) za zdravje največ porabijo samska gospodinjstva in gospodinjstva dveh odraslih (gospodinjstva brez otrok); (3) delež izdatkov za promet povsod narašča z velikostjo gospodinjstva, tako relativno najmanj za promet namenjajo samska gospodinjstva, največ pa tista s tremi ali več odraslimi in otroci; (4) izdatki za izobraževanje predstavljajo pri nas in v EU-15 relativno največje breme enostarševskim in dvostarševskim gospodinjstvom; slovenska gospodinjstva pa nasprotno porabijo (ne glede na tip) relativno precej več sredstev kot zahodnoevropska za hrano in obleko, manj pa za stanovanje, pohištvo, zdravje in rekreacijo ter kulturo (tabela 25).

Tabela 25: Struktura izdatkov za končno potrošnjo glede na tip gospodinjstev, Slovenija in EU-15* (v %)

Struktura (v %)		cp01	cp02	cp03	cp04	cp05	cp06	cp07	cp08	cp09	cp10	cp11	cp12
EU-15	Samsko gospodinjstvo	14,8	2,9	6,1	22,8	7,6	4,0	12,0	3,5	11,1	0,4	6,9	7,8
	Enostarševsko	16,4	3,0	7,8	21,4	7,0	2,7	10,8	3,6	10,9	2,0	6,1	8,2
	Dva odrasla	16,5	3,2	6,6	14,8	8,8	4,3	15,8	2,6	11,9	0,3	6,8	8,2
	Dva odrasla in otroci	16,6	3,0	8,1	12,5	8,1	3,2	17,0	2,6	11,7	1,7	7,0	8,5
	Trije in več odrasli	17,4	3,6	7,1	12,1	7,8	3,7	17,5	2,7	11,6	0,6	7,6	8,3
SI	Samsko gospodinjstvo	25,2	2,9	6,8	15,7	7,6	2,5	9,3	3,5	8,8	0,4	7,1	10,2
	Enostarševsko	20,5	1,1	9,6	13,7	5,1	1,9	11,9	5,3	9,8	3,9	7,9	9,4
	Dva odrasla	24,5	3,0	7,0	12,8	7,7	2,4	14,4	3,1	8,8	0,2	5,7	10,4
	Dva odrasla in otroci	18,5	1,9	10,0	10,0	8,4	1,3	16,9	3,0	9,7	2,1	7,9	10,3
	Trije in več odrasli	21,6	2,7	8,4	10,1	6,4	1,6	18,2	3,4	8,7	0,6	8,1	10,3

Vir: Eurostat HBS 1999, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: Legenda izdatkov gospodinjstev po namenu porabe na str. 8, * - za EU-15 izvzete pripisane najemnine.

3 Ekonometrično preverjanje vpliva socialno-ekonomskih spremenljivk na potrošnjo gospodinjstev

Namen tega poglavja je s preprostimi ekonometričnimi enačbami potrditi veljavnost teoretičnih predpostavk o vplivu dohodka in drugih socialno-demografskih spremenljivk na izdatke gospodinjstev in dodatno potrditi rezultate statistične analize vzorcev trošenja gospodinjstev iz podpoglavij 2.4.2 do 2.4.6.

Kot teoretični okvir analize sem uporabila neoklasično teorijo povpraševanja, v kateri so izdatki gospodinjstev opredeljeni kot funkcija njihovega dohodka, okusov in želja, teorija pa obenem dodaja, da gospodinjstva porazdeljujejo svoja omejena sredstva med različne dobrine tako, da pri tem dosega čim večjo koristnost (Bryant, 1990, v Lee in Huh, 2004, str. 511). Kot podatkovni temelj za analizo sem uporabila povsem isto zbirko APG 1999–2001 kot v drugem poglavju. Gre za presečne podatke iz vzorca 3.806 gospodinjstev. Vsi vrednostni podatki so uteženi in preračunani na ekvivalentnega odraslega. Ker je namen pridobiti le grobe in enostavne ocene enačb potrošnje gospodinjstev, sem jih vse ocenjevala v multivariatni linearni regresijski obliki, in sicer z metodo najmanjših kvadratov. Pri opredelitvi enačb potrošnje in pri odločanju o vključitvi posameznih pojasnjevalnih spremenljivk vanje, sem se opirala na študije tujih avtorjev, kot so Fareed in Riggs (1982), Lee (2001), Lee in Huh (2004), Paulin (2001), Hong in Kim (2000), Koelln et al. (1995).

V enačbah nastopa skupaj trinajst neodvisnih spremenljivk, in sicer celotni izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo in vseh dvanajst skupin izdatkov gospodinjstev po klasifikaciji COICOP. Kot pojasnjevalne spremenljivke sem, na podlagi razpoložljivih podatkov in že navedenih empiričnih študij, v analizo vključila osem spremenljivk, med drugim neto razpoložljivi dohodek gospodinjstev (opredeljen v podpoglavju 2.3.3) oziroma celotne izdatke gospodinjstev (ki naj bi bili dober približek za trajni dohodek gospodinjstev⁸⁰), ter vrsto drugih demografskih spremenljivk, kot so velikost gospodinjstva, število otrok in število delovno aktivnih članov, preostale neodvisne spremenljivke pa v enačbah nastopajo kot nepravne spremenljivke (starost, izobrazba in formalni status zaposlitve nosilca). V enačbe je vključena tudi regresijska konstanta, ki nam pove vrednost izdatkov v primeru, ko so vse pojasnjevalne spremenljivke enake nič.

Kot neodvisne spremenljivke (vse izražene na ekvivalentnega odraslega) v enačbah nastopajo:

- *IZDATKI* – celotni izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo,
- *C01* – izdatki gospodinjstev za hrano,
- *C02* – izdatki gospodinjstev za alkohol in tobak,
- *C03* – izdatki gospodinjstev za obleko in obutev,
- *C04* – izdatki gospodinjstev za stanovanje,
- *C05* – izdatki gospodinjstev za pohištvo,
- *C06* – izdatki gospodinjstev za zdravje,
- *C07* – izdatki gospodinjstev za promet,
- *C08* – izdatki gospodinjstev za komunikacije,
- *C09* – izdatki gospodinjstev za rekreacijo in kulturo,

⁸⁰ Teoretično naj bi odražali ne le sedanji dohodek gospodinjstev, temveč tudi pričakovanja o njihovem prihodnjem dohodku (Houthakker in Taylor, 1970, v Paulin, 2001, str. 177), poleg tega pa naj bi bila gospodinjstva bolj nagnjena k podcenjevanju ali neporočanju dohodka kot izdatkov.

Po neoklasični teoriji so izdatki gospodinjstev funkcija njihovega dohodka, okusov in želja

Neodvisne spremenljivke

**Pojasnjevalne
spremenljivke**

- *C10* – izdatki gospodinjstev za izobraževanje,
- *C11* – izdatki gospodinjstev za hotele in restavracije,
- *C12* – izdatki gospodinjstev za raznovrstne dobrine.

Med različne potencialne dejavnike celotnih izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo in posameznih kategorij izdatkov sem se odločila v enačbah testirati naslednje spremenljivke:

- *DOH* – neto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na ekvivalentnega odraslega,
- *IZDATKI* – celotni izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo na ekvivalentnega odraslega,
- *CLANI* – velikost gospodinjstva oziroma število članov gospodinjstva,
- *OTROCI* – število otrok,
- *AKTIV* – število delovno aktivnih članov,
- *MLADI* – neprava spremenljivka za starost nosilca (pri mlajših od 30 let ima vrednost 1, sicer 0),
- *STARI* – neprava spremenljivka za starost nosilca (pri starejših od 60 let ima vrednost 1, sicer 0),
- *OS* – neprava spremenljivka za izobrazbo nosilca (pri končani največ osnovni šoli ima vrednost 1, sicer 0),
- *UNIV* – neprava spremenljivka za izobrazbo nosilca (pri vsaj visoko izobraženih ima vrednost 1, sicer 0),
- *ZAP* – neprava spremenljivka za status nosilca (pri zaposlenih in samozaposlenih ima vrednost 1, sicer 0),
- *BREZP* – neprava spremenljivka za formalni status nosilca (pri brezposelnih ima vrednost 1, sicer 0),
- *UPOKOJ* – neprava spremenljivka za formalni status nosilca (pri upokojenih ima vrednost 1, sicer 0).

V enačbah nastopajo vse pojasnjevalne spremenljivke, ki izhajajo iz teoretičnega modela in iz njih niso izključene, četudi so neustrezne z vidika ujemanja predznaka regresijskega koeficienta s teorijo, oziroma so glede na pripadajoče *t*-statistike statistično neznačilne. Izdatke gospodinjstev za končno potrošnjo, gledano v celoti in parcialno za vseh 12 kategorij potrošnje, sem tako ocenjevala s preverjanjem vpliva naslednjih socialno-ekonomskih spremenljivk:

$$\begin{aligned} \text{IZDATKI} = & \alpha + \beta_1 * \text{DOH} + \beta_2 * \text{CLANI} + \beta_3 * \text{OTROCI} + \beta_4 * \text{AKTIV} + \\ & \beta_5 * \text{MLADI} + \beta_6 * \text{STARI} + \beta_7 * \text{OS} + \beta_8 * \text{UNIV} + \beta_9 * \text{ZAP} + \\ & \beta_{10} * \text{BREZP} + \beta_{11} * \text{UPOKOJ} + \mu, \end{aligned}$$

kjer α pomeni regresijsko konstanto, β_1 do β_{11} regresijske koeficiente, μ pa napako modela. Podrobni rezultati vseh ocenjevanih enačb so prikazani v tabeli 26.

**Pričakovanja o
vplivu
posameznih
spremenljivk na
potrošnjo
gospodinjstev**

Skladno s teoretičnimi izhodišči pričakujem nesporno pozitiven vpliv dohodka (oziroma celotnih izdatkov gospodinjstev, ki nastopajo pri pojasnjevanju posameznih skupin izdatkov kot približek za trajni dohodek gospodinjstev) na vse kategorije izdatkov gospodinjstev. Izdatki naj bi naraščali tudi z velikostjo gospodinjstva⁸¹, številom otrok in delovno aktivnih članov (čeprav mejni dohodek na aktivnega z večanjem števila aktivnih v gospodinjstvu upada), medtem ko naj bi imele vse preostale (neprave) spremenljivke, ki določajo okus in želje gospodinjstev, ambivalen-

⁸¹ Ker pa so izdatki izraženi na ekvivalentnega odraslega in tako že vključujejo ekonomijo obsega, pričakujem, da bodo izdatki večjih gospodinjstev (na ekvivalentnega odraslega) nižji.

ten vpliv na raven posameznih kategorij izdatkov (s starostjo npr. nekatere vrste izdatkov naraščajo, medtem ko druge upadajo ipd., več o vplivu posameznih spremenljivk na trošenje gospodinjstev v podglavljih 2.4.2 do 2.4.6).

V tabeli 26 sta prikazani dve vrsti rezultatov. V prvi so ocene regresij, kjer kot pojasnjevalna spremenljivka posameznih izdatkov gospodinjstev nastopa njihov razpoložljivi dohodek, v drugi pa se namesto njega kot regresor pojavlja »trajni dohodek« oziroma celotni izdatki gospodinjstev. Želela sem preveriti vpliv obeh spremenljivk na potrošnje posameznih dobrin, izkazalo pa se je, da sem uspela z izdatki gospodinjstev pojasniti bistveno večji delež variance pri vseh dvanajstih kategorijah izdatkov gospodinjstev, le pri izdatkih za izobraževanje ne. Obe spremenljivki imata po pričakovanih pozitivni in statistično značilen vpliv na vse kategorije izdatkov gospodinjstev.

Pri ocenjevanju ravni celotnih izdatkov gospodinjstev za končno potrošnje mi je z vsemi pojasnjevalnimi spremenljivkami uspelo pojasniti 52,8 % variance celotnih izdatkov gospodinjstev. Statistično značilnih je šest spremenljivk (vključno z regresijsko konstanto, ki je v skladu s teorijo večja od nič). Vpliv dohodka na raven izdatkov gospodinjstev je v skladu s teorijo pozitiven (kratkoročna nagnjenost k potrošnji iz dohodka znaša 0,6875), prav tako izdatki (na ekvivalentnega odraslega) po pričakovanih padajo z naraščanjem števila članov gospodinjstev, vendar pa je padeč ublažen s prisotnostjo otrok. Enačba prav tako v skladu s pričakovanji kaže, da porabijo starejša gospodinjstva v povprečju manj sredstev za življenjske potrebščine kot gospodinjstva srednjih let, podobno pa tudi gospodinjstva z neizobraženim nosilcem manj v primerjavi s tistimi s srednje izobraženim nosilcem.

Pri pojasnjevanju ravni posameznih kategorij izdatkov gospodinjstev, kjer sem z neodvisnimi spremenljivkami uspela pojasniti od 8 % do 49 % variance odvisne spremenljivke (najmanj pri izdatkih za hotele in restavracije, največ – več kot 40 % – pa pri izdatkih za hrano, obleko, stanovanje, promet, rekreacijo in kulturo ter raznovrstne dobrine) so se kot statistično značilne izkazale različne pojasnjevalne spremenljivke. Vpliv dohodka oziroma »trajnega dohodka«, ki je v enačbah nastopal prek spremenljivke celotnih izdatkov gospodinjstev, je bil v vseh primerih pozitiven, vendar različno močan (najvišje regresijske koeficiente je ta dosegel pri pojasnjevanju izdatkov za hrano (0,119 oziroma 0,149) in promet (0,120 oziroma 0,229), najnižje pa pri izdatkih za izobraževanje (0,008 v obeh primerih).

Kot pomembni in v večini primerov enačb statistično značilni pojasnjevalni spremenljivki sta se izkazali velikost gospodinjstev in število otrok, njun vpliv na potrošnje gospodinjstev pa je pričakovan (izdatki večjih gospodinjstev – na ekvivalentnega odraslega – so nižji, z večanjem števila otrok pa je padeč izdatkov praviloma skoraj povsod manjši). Precej manj pogosto so se kot statistično značilne pojavljale nepravne spremenljivke, ki so opredeljevale formalni status nosilca ter število delovno aktivnih članov, medtem ko je izobrazba nosilcev statistično značilno pojasnjevala skoraj vse kategorije izdatkov gospodinjstev, in sicer v skladu s pričakovanji. Tako naj bi gospodinjstva s formalno neizobraženim nosilcem (v primerjavi s tistimi s srednje izobraženim nosilcem) porabljala več sredstev za hrano, manj pa za obleko, zdravje, promet in rekreacijo ter kulturo, gospodinjstva z visoko izobraženim nosilcem pa nasprotno manj za hrano in stanovanje, več pa za obleko, komunikacije, rekreacijo in kulturo, izobraževanje ter raznovrstne dobrine. Smiselne in statistično značilne rezultate sta pokazali tudi nepravni spremenljivki, ki sta opredeljevali starost nosilcev, še zlasti za starejša gospodinjstva. Ta naj bi tako več sredstev (kot gospodinjstva z nosilcem v srednjih letih) porabljala za hrano (mladi po pričakovanih manj) in stanovanje, manj pa za promet, komunikacije, izobraževanje in hotele ter restavracije, kar je v skladu z izsledki drugih študij, ni pa

Dohodek in »trajni dohodek« kot regresorja potrošnje gospodinjstev

Ocenjevanje celotne ravni izdatkov gospodinjstev

Ocenjevanje posameznih kategorij izdatkov

Tabela 26: Rezultati ocenjenih enačb izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo

reg. koeficient (t-statistika) #	Odvisne spremenljivke												
	IZDATKI	C01	C02	C03	C04	C05	C06	C07	C08	C09	C10	C11	C12
POJASNJEVALNE SPREMNJIVKE													
CONST	1190437 (5,70)**	382125 (7,61)**	51507 (4,97)**	27446 (1,66)	228294 (10,14)**	90987 (3,10)**	12117 (1,64)	68422 (1,08)	64551 (5,21)**	83950 (3,66)**	-4736 (-1,06)	91376 (2,90)**	94397 (5,20)**
DOH	0,6875 (7,02)**	0,11892 (7,12)**	0,01887 (6,89)**	0,06917 (9,92)**	0,06437 (6,24)**	0,04635 (3,80)**	0,01669 (5,33)**	0,12002 (4,02)**	0,01916 (4,53)**	0,07424 (9,13)**	0,00793 (6,22)**	0,05711 (4,98)**	0,07465 (9,75)**
CLANI	-185580 (-6,00)**	-40880 (-6,66)**	-3788 (- 2,78)**	-9140 (-3,42)**	-37135 (- 10,49)**	-23053 (-4,88)**	-2827 (-2,39)**	-8681 (-0,86)	-8204 (-5,49)**	-15828 (-4,95)**	-1997 (-2,68)**	-16464 (-3,86)**	-17579 (-5,97)**
OTROCI	150131 (4,60)**	34595 (5,20)**	-514 (-0,35)	15852 (4,13)**	24546 (6,51)**	23168 (4,86)**	-495 (-0,35)	5287 (0,41)	2916 (1,62)	14750 (3,42)**	12408 (8,50)**	4621 (1,03)	12995 (3,57)**
AKTIV	10999 (0,40)	-11697 (-1,91)*	-2433 (-1,61)	1459 (0,51)	-12675 (-3,59)**	6102 (0,42)	-3474 (-3,15)**	24049 (2,123)*	25 (0,01)	-3197 (-0,98)	406 (0,46)	10149 (2,65)**	2284 (0,76)
MLADI	7005 (0,12)	-38650 (-2,85)**	-5264 (-1,45)	15008 (1,24)	1090 (0,11)	-10007 (-1,09)	-3482 (-3,16)**	23242 (0,85)	6012 (1,32)	-11828 (-1,29)	10905 (1,65)	-10592 (-1,00)	15082 (1,41)
STARJI	-109156 (-2,02)**	44872 (3,20)**	-5628 (-1,44)	-10887 (-1,78)	11179 (1,58)	-2429 (-0,33)	3758 (0,83)	-74700 (-3,00)**	-10285 (-2,63)**	-371 (-0,03)	-4807 (-3,91)**	-38233 (-2,69)**	-14045 (-1,71)
OS	-135263 (-2,99)**	39369 (3,36)**	11485 (3,37)**	-22785 (-4,67)**	-5376 (-0,90)	21165 (1,50)	-10091 (-4,21)**	-86632 (-5,76)**	-2827 (-1,17)	-31307 (-6,00)**	-216 (-0,19)	-14909 (-1,49)	-9542 (-1,72)
UNIV	-24064 (-0,32)	-80623 (-5,69)**	-21221 (-5,85)**	54641 (5,20)**	-32194 (-3,36)**	13799 (1,07)	3704 (0,73)	-8879 (-0,28)	4068 (1,04)	48062 (4,47)**	8039 (2,58)**	-25151 (-1,61)	4293 (0,46)
ZAP	-112335 (-1,53)	-83222 (-2,33)*	-23017 (-2,73)**	-1428 (-0,18)	-20275 (-1,73)	2655 (0,21)	13404 (3,34)**	41764 (1,73)	-17342 (-2,08)*	-17359 (-1,15)	1303 (0,46)	-31926 (-1,41)	11965 (1,22)
BREZP	-66922 (-0,95)	-89158 (-2,49)**	-21006 (-2,41)*	25394 (3,19)**	-10297 (-0,96)	2655 (0,21)	3298 (0,97)	20560 (0,92)	-14699 (-1,71)	-470 (-0,03)	6994 (2,18)*	7224 (0,31)	2580 (0,28)
UPOKOJ	-118072 (-0,92)	-100840 (-2,47)**	-12428 (-1,28)	14278 (1,21)	-7422 (-0,46)	9713 (0,40)	965 (0,25)	30325 (0,68)	-11482 (-1,11)	-5440 (-0,35)	3213 (0,89)	-33092 (-1,32)	-5861 (-0,47)
R ²	0,52781	0,33407	0,11512	0,34426	0,30989	0,14081	0,12850	0,14439	0,21068	0,33607	0,11406	0,08444	0,35497
Prilagojeni R ²	0,52644	0,33213	0,11255	0,34236	0,30789	0,13831	0,12597	0,14191	0,20839	0,33415	0,11149	0,08179	0,35310
F-statistika	385,534	173,023	44,871	181,075	154,879	56,523	50,854	58,206	92,061	174,588	44,403	31,812	189,811
Verjetn.(F-stat.)	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000

- Nadaljevanje na naslednji strani.

Tabela 26: Rezultati ocenjenih enačb izdatkov gospodinjstev za končno potrošnje - nadaljevanje

reg. koeficient (t-statistika) #	Odvise spremenljivke											
	IZDATKI	C01	C02	C03	C04	C05	C06	C07	C08	C09	C10	C11
CONST	242646 (5,21)**	33014 (3,12)**	-51686 (-3,43)**	162512 (7,18)**	-18261 (-0,82)	-13657 (-1,71)	-291299 (-7,17)**	42680 (4,18)**	6533 (0,30)	-7312 (-1,35)	-126801 (-1,10)	21631 (0,82)
IZDATKI	0,14897 (10,38)**	0,02232 (7,44)**	0,08593 (15,65)**	0,07712 (7,81)**	0,07790 (9,02)**	0,02315 (7,46)**	0,22947 (17,73)**	0,02378 (10,17)**	0,08951 (12,58)**	0,00751 (3,80)**	0,12618 (2,72)**	0,08816 (9,57)**
CLANI	-19797 (-3,37)**	-1046 (-0,76)	2791 (1,29)	-27334 (-8,55)**	-5734 (-1,83)	1159 (0,93)	48906 (8,08)**	-4907 (-4,72)**	-4267 (-1,47)	-1706 (-2,27)*	18732 (1,05)	-6798 (-1,86)
OTROCI	17483 (2,93)**	2744 (-1,85)	6164 (1,78)	16579 (4,25)**	9182 (2,36)*	-3723 (-2,51)**	-41173 (-4,75)**	239 (0,17)	5354 (1,43)	12164 (7,55)**	-23752 (-1,55)	4226 (1,08)
AKTIV	-7827 (-1,54)	-1502 (-1,04)	3883 (1,63)	-9737 (-3,29)**	2842 (0,89)	-3470 (-3,16)**	8933 (1,21)	701 (0,64)	57 (0,02)	1248 (1,32)	-1126 (-0,10)	5997 (2,13)*
MLADI	-41791 (-3,41)**	-5868 (-1,65)	13122 (1,24)	-891 (-0,10)	5849 (0,51)	-3742 (-1,34)	26433 (1,22)	5489 (1,31)	-14071 (-1,67)	10500 (1,60)	-7709 (-0,69)	12680 (1,37)
STARI	64736 (6,37)**	-2423 (-0,66)	696 (0,12)	22073 (3,61)**	-3075 (-0,37)	6454 (1,45)	-57888 (-2,95)**	-7077 (-1,99)*	12171 (1,18)	-3383 (-2,86)**	-30926 (-2,60)**	-1359 (-0,20)
OS	53155 (5,74)**	13146 (3,96)**	-15055 (-3,78)**	680 (0,13)	10883 (1,74)	-7259 (-3,25)**	-41045 (-4,04)**	-692 (-0,36)	-24098 (-5,57)**	-269 (-0,24)	13582 (1,14)	-3026 (-0,60)
UNIV	-62977 (-4,61)**	-17683 (-4,78)**	65311 (7,05)**	-20672 (-2,27)*	16905 (1,63)	4921 (1,09)	-35501 (-1,54)	7032 (2,08)*	61037 (6,18)**	10581 (3,04)**	-47326 (-1,45)	18369 (2,01)*
ZAP	-68028 (-2,20)*	-20839 (-2,64)**	7281 (0,89)	-12671 (-1,20)	23211 (2,02)*	15932 (3,97)**	71066 (2,91)**	-14933 (-1,81)	-8490 (-0,61)	1887 (0,64)	-14985 (-0,68)	20559 (2,57)**
BREZP	-81204 (-2,60)**	-19942 (-2,44)**	29913 (3,72)**	-6521 (-0,65)	8747 (0,78)	4752 (1,44)	40523 (1,74)	-13450 (-1,59)	3969 (0,33)	7158 (2,15)*	19286 (0,90)	6768 (0,88)
UPOKOJ	-84854 (-2,59)**	-10135 (-1,12)	23443 (2,14)*	580 (0,04)	19610 (0,99)	3622 (0,96)	61085 (1,79)	-8947 (-0,96)	3894 (0,27)	3830 (1,00)	-15315 (-0,64)	3184 (0,33)
R ²	0,48675	0,16215	0,48255	0,39881	0,30141	0,20605	0,41854	0,29414	0,45497	0,11365	0,29859	0,48571
Prilagojeni R ²	0,48527	0,15972	0,48105	0,39707	0,29938	0,20375	0,41686	0,29209	0,45339	0,11108	0,29656	0,48421
F-statistika	327,107	66,749	321,650	228,803	148,810	89,511	248,271	143,728	287,920	44226	146,830	325,737
Verjetn. (F-stat.)	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000

Vir: Lastni izračuni.

Opombe: * - ocena parametra je statistično značilno različna od nič pri 95-odstotnem intervalu zaupanja, ** - ocena parametra je statistično značilno različna od nič pri 99-odstotnem intervalu zaupanja, # - t-statistika je izračunana na podlagi robustnih standardnih napak glede na heteroskedastičnost.

mi uspelo potrditi v tujini že večkrat obranjene teze o tem, da porabijo starejša gospodinjstva relativno več kot preostala gospodinjstva za zdravstvene izdelke in storitve.

Ocenjevanje funkcij izdatkov gospodinjstev je, kljub zelo preprostem modeliranju, ponudilo kar nekaj smiselnih in statistično značilnih rezultatov o vplivu dohodka in nekaterih drugih socialno-demografskih spremenljivkah na trošenje gospodinjstev, kar je bil moj osnovni namen. Zavedam se, da bi se dalo uporabljeno metodo ocenjevanja funkcije potrošnje še precej nadgraditi in rezultate ocenjenih enačb preveriti z različnimi testi, vendar v danem trenutku to presega okvir zastavljenega delovnega zvezka, zato mi to ostaja izziv za prihodnje delo.

4 Primerjava anketnih informacij z drugimi viri podatkov

S primerjavami anketnih podatkov z drugimi statističnimi viri lahko ovrednotimo kakovost same APG. V okviru tega poglavja zato v grobem primerjam dve vrsti anketnih informacij: (1) strukturo izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo kot je ugotovljena z APG, s strukturo izdatkov gospodinjstev na domačem trgu iz nacionalnih računov in (2) demografske podatke⁸² APG o gospodinjstvih oziroma njegovih članih z zadnjimi popisnimi podatki prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj iz leta 2002. Podobnih primerjav anketnih informacij v slovenskem prostoru so se lotili tudi že nekateri domači raziskovalci, Stanovnik⁸³ (1993), Kuzmin⁸⁴ (2000) in Rodica ter Stanovnik⁸⁵ (2001), rezultate njihovih analiz pa bom, če bo to možno, sproti primerjala s svojimi.

4.1 Primerjava strukture izdatkov gospodinjstev

Pri primerjavi strukture izdatkov gospodinjstev izhajam iz rezultatov lastne analize zbirne APG 2000, ki jih nato primerjam s podatki nacionalnih računov, predstavljam pa le grobo primerjavo strukture (ne pa tudi ravni) trošenja gospodinjstev v tem letu.

Iz podatkov APG in konceptualne osnove obeh virov izhajata dve omejitvi primerjave informacij, ki se jih moramo pri tolmačenju rezultatov zavedati in ki jih v nadaljevanju na kratko opisujem. Med izdatki gospodinjstev naj bi bil v obeh virih poleg denarnih izdatkov vključen tudi njihov nedenarni del. Po ESR 95 sodijo vanj dohodek v naravi, vrednost lastne proizvodnje gospodinjstev in pripisana najemnina. Na tem mestu še enkrat opozarjam, da slednja v naši APG ni dostopna⁸⁶ (je pa v statistiki nacionalnih računov), s čimer je močno okrnjena možnost neposredne primerjave med obema viroma. Anketno strukturo izdatkov sem zato primerjala s strukturo izdatkov po nacionalnih računih dvakrat, enkrat s pripisano najemnino in drugič brez nje. Druga ovira za povsem korektno primerjavo obeh statističnih virov podatkov pa je konceptualne narave, saj APG temelji na konceptu izdatkov rezidenčnih gospodinjstev⁸⁷, medtem ko statistika nacionalnih računov temelji bodisi na domačem⁸⁸ ali nacionalnem konceptu⁸⁹. Za povsem korektno izvedbo primerjave bi bilo treba podatke enega od virov prilagoditi drugemu (npr. izdatkom gospodinjstev po APG odšteti izdatke v tujini), kar pa zaradi narave surovo pridobljenih podatkov obeh virov ni mogoče. V nadaljevanju tako primerjam

S primerjavami anketnih podatkov lahko ovrednotimo kakovost same APG

Omejitvi primerjave izdatkov gospodinjstev po APG in NR

⁸² V tem okviru primerjam velikostno, starostno, izobrazbeno, zakonsko in formalnostatusno strukturo gospodinjstev ter površino njihovih stanovanj.

⁸³ Primerjal je število delavcev, upokojencev in prebivalstva s podatki ZPIZ in Statističnega Letopisa Slovenije ter velikost gospodinjstev z uradnimi statističnimi podatki iz Rezultatov Raziskovanj.

⁸⁴ V svoji analizi se je lotil primerjave izdatkov in razpoložljivih sredstev gospodinjstev tako, da je APG informacije primerjal s podatki statistike nacionalnih računov.

⁸⁵ Rodica in Stanovnik sta primerjala dvoje vrst anketnih informacij s podatki drugih statističnih virov; strukturo dohodka gospodinjstev iz APG sta primerjala s strukturo dohodka zavezancev za dohodnino, starostno strukturo članov gospodinjstva pa sta primerjala s strukturo, dobljeno iz registra prebivalstva.

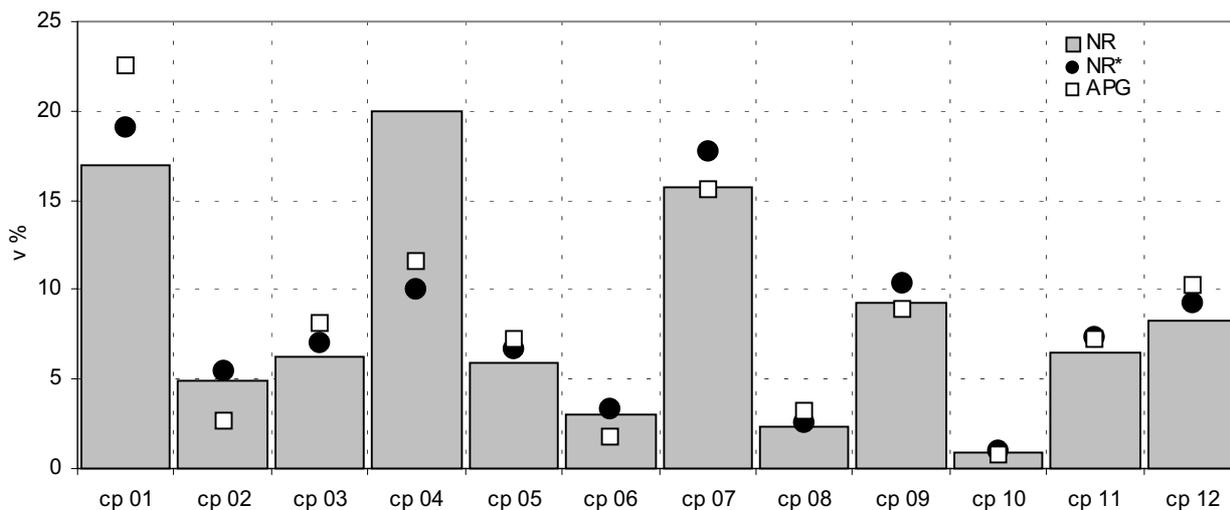
⁸⁶ Zaradi nezanesljivosti je ne objavljajo in ne dajejo na voljo uporabnikom APG.

⁸⁷ Vključuje vse izdatke slovenskih rezidenčnih gospodinjstev, tudi tiste v tujini.

⁸⁸ Vključuje le izdatke slovenskih rezidenčnih gospodinjstev na domačem trgu.

⁸⁹ Poleg izdatkov rezidenčnih gospodinjstev na domačem trgu vključuje še izdatke slednjih v tujini, tem pa so odšteti izdatki tujih gospodinjstev na našem ozemlju.

Slika 19: Primerjava strukture izdatkov gospodinjstev, APG in nacionalni računi, leto 2000 (v %)

Vir: Statistični letopis 2005 SURS, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: Legenda kratic izdatkov gospodinjstev po namenu porabe na str. 8, NR* – brez pripisanih najemnin.

Strukturi izdatkov se relativno dobro ujemata

APG celotne izdatke rezidenčnih gospodinjstev za končno potrošnjo z izdatki rezidenčnih gospodinjstev za končno potrošnjo na domačem trgu po sistemu nacionalnih računov.

Strukturi izdatkov gospodinjstev se po obeh virih in ob upoštevanju zgoraj navedenih omejitev, z nekaj izjemami, relativno dobro ujemata (slika 19). Pri prvi primerjavi s podatki nacionalnih računov⁹⁰, ki vključujejo pripisane najemnine, je iz že povedanega razloga najvidnejše odstopanje opaziti predvsem pri postavki stanarin, manjša odstopanja pa tudi pri izdatkih za hrano in raznovrstne dobrine. Z izločitvijo pripisanih najemnin (druga primerjava podatkov nacionalnih računov) dosežemo, da se deleža pri postavki stanarin po obeh virih praktično izenačita, anketni strukturni deleži pa se izredno dobro približajo tistim iz statistike nacionalnega računovodstva tudi na drugih področjih izdatkov. S prilagoditvijo dobimo namreč slabšo sliko le pri postavkah promet ter rekreacija in kultura, povsod drugod pa se deleži po obeh virih močno približajo ali ostanejo vsaj na približno enaki ravni.

Iz opisane in res le grobo deskriptivne primerjave anketnih izdatkov gospodinjstev s tistimi iz statistike nacionalnih računov, ki velja za referenčni vir vseh makroekonomskih agregatov vključno s potrošnjo gospodinjstev, sklepam, da je APG na nacionalni ravni relativno dober pokazatelj vzorca trošenja gospodinjstev.

4.2 Primerjava demografskih informacij

Omejitev primerjave demografskih podatkov APG in popisnih podatkov

Pri primerjavi demografskih podatkov izhajam iz lastnih rezultatov zbirne APG 2000, kot referenčni vir pa uporabljam Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj iz leta 2002. Edina omejitev te primerjave sta različni obdobja opazovanja, kar pa naj ne bi bistveno vplivalo na rezultate, saj dveletni presledek pri spremenljivkah demografske narave ne pomeni veliko. Ker je namen primerjave dobiti le grobo sliko ustreznosti in reprezentativnosti APG na nacionalni ravni, nisem uporabljala drugih registrov demografskih podatkov, ki bi mi dali ustrezne informacije prav za leto 2000 (vseh pa na letni ravni niti nimamo). Na tem mestu je smiselno omeniti še

⁹⁰ Med prvo in zadnjo oceno nacionalnih računov za leto 2000 ni opaziti bistvenih razlik, zato je na sliki 13 prikazana le slednja.

to, da se anketni demografski podatki na ravni posameznikov nanašajo na člane gospodinjstev, starejše od 15 let⁹¹.

Tabela 27: **Struktura gospodinjstev glede na število članov (v %)**

Struktura glede na velikost (v %)	APG 2000	Popis 2002
1	16,6	18,6
2	24,2	21,5
3	21,9	21,4
4	25,1	24,7
5	8,0	8,4
6	2,9	3,6
7	1,1	1,2
8+	0,2	0,7

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Iz zadnjega popisa prebivalstva izhaja, da je bilo leta 2002 v Sloveniji 684.847 zasebnih gospodinjstev, ki so v povprečju štela 2,8 člana. Primerljivi podatki zbirne APG 2000 kažejo na natanko 3,0 člane, zadnja razpoložljiva anketna ocena števila gospodinjstev pa je na voljo iz leta 1999 (636.575 gospodinjstev), od takrat naprej pa je SURS ne objavlja več.

Tabela 28: **Struktura gospodinjstev glede na velikost njihove stanovanjske površine (v %)**

Struktura glede na površino (v %)	APG 2000	Popis 2002
do 34 m ²	3,8	8,2
35–59 m ²	20,9	26,9
60–89 m ²	39,3	36,7
90–129 m ²	26,0	21,2
nad 130 m ²	9,9	7,1

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Anketna struktura gospodinjstev se glede na število članov odlično ujema s popisno statistiko iz leta 2002, saj je vrstni red velikostnih skupin po obeh virih podatkov povsem enak. Prevladujejo štiri-, dvo- in tričlanska gospodinjstva (tabela 27), najmanj je po pričakovanjih velikih gospodinjstev, odstopanja med primerjanimi deleži pa so minimalna.

Tudi pri površini stanovanj je ujemanje obeh virov dokaj dobro (tabela 28), kljub temu da so razlike med primerjanimi deleži nekoliko večje. Iz obeh statistik se zrcali normalna porazdelitev gospodinjstev, kjer živi najmanj gospodinjstev v izjemno majhnih oziroma velikih prostorih, največ njih pa v stanovanjih, velikih 60–89 m².

Pri primerjavi dosežene izobrazbe prebivalstva, starejšega od 15 let, je opaziti, da se obe strukturi (anketna in popisna) zelo dobro ujemata, saj po obeh statističnih virih prevladujeta kategoriji srednje in osnovnošolske izobrazbe, odstopanja med posameznimi deleži pa so minimalna. Tudi izobrazbena struktura prebivalstva po spolu daje povsem enakovredno dobre rezultate (tabela 29).

APG je zelo dober predstavnik nacionalnih demografskih podatkov o gospodinjstvih in prebivalstvu

⁹¹ Razen pri formalnem statusu, kjer sem zaradi pomanjkanja podatkov upoštevala le nosilce gospodinjstev in ne vseh članov.

Tabela 29: Struktura prebivalstva, starejšega od 15 let glede na doseženo stopnjo izobrazbe (v %)

Struktura glede na izobrazbo (v %)	APG 2000			Popis 2002		
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
Brez OŠ	5,9	4,7	7,1	7,0	5,8	8,0
OŠ	28,8	23,6	33,7	26,1	21,1	30,8
Srednja*	55,0	61,9	48,4	54,1	60,6	47,9
Višja**	6,3	6,0	6,5	5,1	4,5	5,6
Univerzitetna in podiplomska	4,0	3,7	4,3	7,9	8,1	7,7

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: * – nižja in srednja poklicna ter splošna srednja in strokovna srednja, * – višja, višješolska in visoka strokovna.

Relativno zelo dobro sliko najdemo tudi pri primerjavi starostne strukture bodisi celotnega prebivalstva oziroma vseh anketnih članov gospodinjstev bodisi dezagregirano po spolu. Kakor koli, najdemo enako zaporedje po obeh virih podatkov, gledano v celoti prevladujeta subpopulaciji v starosti 15–44 let, razlike med primerjanimi deleži pa so resnično minimalne (glej tabelo 30).

Tabela 30: Struktura prebivalstva glede na starost (v %)

Struktura glede na starost (v %)	APG 2000			Popis 2002		
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
do vključno 14 let	15,8	16,5	15,1	15,3	16,1	14,5
15–29 let	21,8	23,0	20,7	21,5	22,6	20,5
30–44 let	23,1	24,0	22,3	22,7	23,6	21,9
45–59 let	20,0	20,7	19,4	20,5	21,3	19,7
60 let in več	19,2	15,8	22,5	20,0	16,4	23,4

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Odlično ujemanje kaže tudi primerjava informacij s področja zakonskega stanu prebivalstva starejšega od 15 let. Največ (okrog 60 %) moških in žensk je po obeh virih podatkov poročenih oziroma v zunajzakonski skupnosti, tretjina moških in slaba četrtina žensk je samskih, preostalih 4–5 % opazovane populacije pa razvezanih ali vdovelih (tabela 31).

Tabela 31: Struktura prebivalstva, starejšega od 15 let glede na zakonski stan (v %)

Struktura glede na zakonski stan (v %)	APG 2000		Popis 2002	
	Moški	Ženske	Moški	Ženske
Samski (a)	33,4	23,7	33,2	24,9
Poročen (a)*	62,6	59,1	61,4	56,4
Vdovec / vdova	2,6	14,4	2,6	14,3
Razvezan (a)	1,5	2,7	2,6	4,2

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: * - ali v zunajzakonski skupnosti.

Na koncu primerjam še formalni status zaposlitve prebivalstva, kjer pa, kot že rečeno popisne podatke primerjam z anketnimi podatki nosilcev gospodinjstev⁹² in ne vseh članov, starejših od 15 let. Kljub tej omejitvi obe statistiki kažeta na prevlado zaposlenih in neaktivnih, kamor sodijo tudi upokojeanci, v nasprotno smer pa nekoliko odstopata le precej nižja deleža samozaposlenih in brezposelnih (tabela 32).

Tabela 32: **Struktura prebivalstva / nosilcev gospodinjstev glede na formalni status (v %)**

Struktura glede na formalni status (v %)	APG 2000	Popis 2002
Zaposlen	48,6	44,4
Samozaposlen	6,4	4,8
Brezposeln	4,6	7,9
Neaktiven	40,4	43,0

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002, APG 1999–2001, lastni izračuni.

Opomba: Pri popisu so upoštevane osebe starejše 15 ali več let.

Na podlagi grobo deskriptivne in hitro predstavljene demografske primerjave anketnih podatkov z zadnjimi popisnimi ocenjujem, da je APG relativno zelo dober predstavnik nacionalnih demografskih podatkov o gospodinjstvih in prebivalstvu.

⁹² Iz popisa izhaja, da je 44,4 % prebivalstva starejšega od 15 let v delovnem razmerju, po APG podatkih pa je zaposlenih 48,6 % nosilcev gospodinjstev.

5 Sklep

Osnovni namen delovnega zvezka je bil analizirati vzorce trošenja (slovenskih) gospodinjstev in ugotoviti vpliv dohodka ter drugih spremenljivk nanje. Moj cilj pri tem je bil pokazati, da se vzorci trošenja med različno opredeljenimi skupinami gospodinjstev razlikujejo, še zlasti med najpremožnejšimi in najrevnejšimi gospodinjstvi, kar mi je prek parcialne statistične analize, katere najvidnejše sklepe v nadaljevanju predstavljam, tudi uspelo:

- V skladu s teorijo in izsledki študij sem na primeru Slovenije uspela dokazati pozitivno povezanost med ravni in vzorcem trošenja gospodinjstev ter njihovim *dohodkom*. Revnejša gospodinjstva porabijo svoj dohodek pretežno za najnujnejše dobrine, kot so hrana in stanovanje, v višjih kvintilnih razredih pa proporcionalni delež porabe teh dobrin upada, povečujejo pa se izdatki gospodinjstev za oblačila, rekreacijo, avtomobile in druge luksuzne dobrine. Na neenakost v ravni trošenja med gospodinjstvi daje slutiti tudi primerjava absolutnih izdatkov na ekvivalentnega odraslega, saj porabi 10 % najrevnejših gospodinjstev manj kot 4 % mase vseh izdatkov, najbogatejših 10 % pa dobrih 22 %.
- Pri analiziranju vzorcev trošenja gospodinjstev glede na *doseženo izobrazbo* nosilcev sem ugotovila, da naraščajo izdatki linearno z višjo doseženo stopnjo izobrazbe nosilca gospodinjstva. Največ na ekvivalentnega odraslega tako porabijo gospodinjstva z univerzitetno izobraženim nosilcem, najmanj pa gospodinjstva z nosilci brez izobrazbe. Opaziti je pozitivno povezavo med naraščanjem izobrazbe nosilca in izdatki gospodinjstev za obleko, zdravje, promet, rekreacijo in kulturo, izobraževanje, hotele in kavarne ter raznovrstne dobrine, z višjo izobrazbo nosilca pa padajo deleži najosnovnejših izdatkov gospodinjstev (hrana in stanovanje). Tudi primerjava izdatkov na ekvivalentnega odraslega kaže, da porabijo najbolj izobražena gospodinjstva za vse skupine dobrin, razen za alkohol in tobak, v povprečju več kot gospodinjstva z najmanj izobraženim nosilcem.
- Glede na *formalni status* pri nas absolutno najmanj na ekvivalentnega odraslega porabijo gospodinjstva z neaktivnimi nosilci, največ pa gospodinjstva z zaposlenim in samozaposlenim nosilcem. Slednja porabijo absolutno več kot gospodinjstva z neaktivnimi nosilci tudi v skoraj vseh dvanajstih skupinah potrošnih dobrin. Gospodinjstva, katerih nosilci so brezposelni ali dijaki, študentje, gospodinjke ter osebe, nezmožne za delo, so v najslabšem položaju, če primerjamo deleže najosnovnejših izdatkov, saj namenjajo za hrano in stanovanje več kot tretjino svojih sredstev, za hrano pa namenjajo relativno veliko tudi gospodinjstva z upokojenim nosilcem. Slednja porabijo relativno največ sredstev za zdravje, za luksuzne dobrine, kot so izobraževanje, obleka, hoteli, restavracije in kavarne ter rekreacija in kultura pa gospodinjstva z zaposlenim nosilcem.
- S *staranjem* se ne niža le raven izdatkov, ampak se spremeni tudi vzorec trošenja, kar se kaže tudi na primeru Slovenije, saj porabijo gospodinjstva z nosilcem, starejšim od 60 let, absolutno najmanj za življenjske potrebščine, s starostjo nosilcev gospodinjstev pa pada tudi povprečna nagnjenost k potrošnji. Starejši relativno več kot preostala gospodinjstva namenjajo za najnujnejše dobrine, kot so hrana, stanovanje in zdravje, manj pa za obleko, promet in komunikacije, izobraževanje ter prehrano zunaj doma. Najmlajša gospodinjstva z nosilcem, starim do 30 let, nasprotno porabijo relativno najmanj sredstev prav za hrano in zdravje, največ pa za obleko in obutev, promet in izobraževanje.
- Izdatki za življenjske potrebščine naraščajo tudi s *številom delovno aktivnih članov*, vendar ne proporcionalno, kar pomeni, da je dohodek drugih članov manj pomemben pri razlagi gibanja izdatkov kot dohodek prvega (najpomemb-

nejšega) aktivnega člana. Absolutna primerjava izdatkov gospodinjstev za življenjske potrebščine na ekvivalentnega odraslega kaže naraščanje izdatkov z naraščanjem števila delovno aktivnih članov od nobenega do treh, pri štirih in več pa raven potrošnje spet pade. Gospodinjstva brez delovno aktivnih članov porabijo relativno največ za hrano in stanovanje, gospodinjstva z dvema zaposlenima pa imajo v nasprotju veliko večje deleže pri izdatkih za promet, rekreacijo in kulturo, izobraževanje ter hotele in kavarne.

- Glede na *tip gospodinjstva* porabijo absolutno največ na ekvivalentnega odraslega gospodinjstva dveh odraslih oseb z otroki, nekaj manj gospodinjstva dveh odraslih, najmanj pa največja in samska gospodinjstva. Pri posameznih skupinah izdatkov slika ni enoznačna, v večini primerov pa absolutno spet največ porabijo gospodinjstva dveh odraslih brez otrok (hrana, stanovanje, zdravje) in z vzdrževanimi otroki (obleka, pohištvo, promet, rekreacija in kultura, hoteli in restavracije ter raznovrstne dobrine). Slednja torej tudi pri nas v skladu z Linovimi ugotovitvami več porabijo za obleko, izobraževanje (z njimi so najbolj obremenjena enostarševska gospodinjstva), promet, potovanja ipd. Samskim gospodinjstvom predstavljajo največje breme izdatki za hrano in stanovanje, najmanj za omenjeni dobrini pa namenjajo gospodinjstva dveh odraslih z otroki. Izdatki za promet naraščajo s številom članov, z izdatki za izobraževanje in prosti čas pa so najbolj obremenjena gospodinjstva z otroki, od tega zlasti enostarševska gospodinjstva.

Z *mednarodno primerjavo* rezultatov APG sem želela pokazati, da se potrošniške navade evropskih gospodinjstev med posameznimi skupinami držav znotraj EU razlikujejo, kot se razlikujejo tudi življenjski standard prebivalstva oz. njegova kupna moč, in da so si obenem vzorci trošenja istih primerjanih skupin gospodinjstev (pri nas in EU) precej podobni, kar sem tudi dosegla. Najvidnejše razlike med vzorci trošenja gospodinjstev starih in novih članic EU lahko strnem v štiri točke: (1) gospodinjstva novih članic porabijo v povprečju precej več za najosnovnejše dobrine, kot sta hrana in stanovanje; (2) gospodinjstva stare petnajsterice porabijo nasprotno relativno veliko več za bolj luksuzne dobrine, kot so rekreacija in kultura, restavracije in hoteli, nakup vozil, obleka ter pohištvo; (3) vzorec trošenja slovenskih gospodinjstev je bolj podoben zahodno- kot vzhodnoevropskemu; (4) od obeh skupin primerjanih držav pa izstopamo po nizkem deležu izdatkov za stanovanje in zdravje.

Veljavnost teoretičnih predpostavk o vplivu dohodka in drugih socialno-demografskih spremenljivk na izdatke gospodinjstev mi je uspelo v tretjem poglavju potrditi tudi s preprostimi *ekonometričnimi enačbami*.

- Pri ocenjevanju ravni celotnih izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo mi je z vsemi pojasnjevalnimi spremenljivkami uspelo pojasniti 52,8 % variance celotnih izdatkov gospodinjstev. Vpliv dohodka na raven izdatkov gospodinjstev je v skladu s teorijo pozitiven (kratkoročna nagnjenost k potrošnji iz dohodka znaša 0,6875), prav tako izdatki (na ekvivalentnega odraslega) po pričakovanjih padajo z naraščanjem števila članov gospodinjstev, vendar pa je padec ublažen s prisotnostjo otrok. Enačba prav tako v skladu s pričakovanji kaže, da porabijo starejša gospodinjstva v povprečju manj sredstev za življenjske potrebščine kot gospodinjstva srednjih let, podobno pa tudi gospodinjstva z neizobraženim nosilcem manj v primerjavi s tistimi s srednje izobraženim nosilcem.
- Pri pojasnjevanju ravni posameznih kategorij izdatkov gospodinjstev, kjer sem z neodvisnimi spremenljivkami uspela pojasniti od 8 % do 49 % variance odvisne spremenljivke, so se kot statistično značilne izkazale različne pojasnjevalne spremenljivke. Vpliv dohodka oziroma »trajnega dohodka«, ki je v enačbah nastopal prek spremenljivke celotnih izdatkov gospodinjstev, je

bil v vseh primerih pozitiven, vendar različno močan. Kot pomembni in v večini primerov enačb statistično značilni pojasnjevalni spremenljivki sta se izkazali tudi velikost gospodinjstev in število otrok, njun vpliv na potrošnjo gospodinjstev pa je pričakovan. Precej manj pogosto so se kot statistično značilne pojavljale nepravne spremenljivke, ki so opredeljevale formalni status ter število delovno aktivnih članov, medtem ko je izobrazba nosilcev statistično značilno pojasnjevala skoraj vse kategorije izdatkov gospodinjstev. Tako naj bi gospodinjstva s formalno neizobraženim nosilcem (v primerjavi s tistimi s srednje izobraženim nosilcem) porabljala več sredstev za hrano, manj pa za obleko, zdravje, promet in rekreacijo ter kulturo, gospodinjstva z visoko izobraženim nosilcem pa nasprotno manj za hrano in stanovanje, več pa za obleko, komunikacije, rekreacijo in kulturo, izobraževanje ter raznovrstne dobrine. Smiselne in statistično značilne rezultate je pokazala tudi nepravna spremenljivka za starejša gospodinjstva, ki naj bi (več kot gospodinjstva z nosilcem v srednjih letih) porabljala za hrano (mladi nasprotno manj) in stanovanje, manj pa za promet, komunikacije, izobraževanje in hotele ter restavracije.

Povsem na koncu delovnega zvezka sem se lotila še *primerjave anketnih podatkov z drugimi statističnimi viri*, s čimer sem poskušala ovrednotiti kakovost same APG. Primerjala sem dve vrsti anketnih informacij, in sicer strukturo izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo, kot je ugotovljena z APG, s strukturo izdatkov gospodinjstev na domačem trgu iz nacionalnih računov in demografske podatke APG o gospodinjstvih oziroma njegovih članih z zadnjimi popisnimi podatki prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj iz leta 2002. Na podlagi obeh primerjav sklepam, da je APG na nacionalni ravni relativno dober pokazatelj vzorca trošenja gospodinjstev in zelo dober predstavnik nacionalnih demografskih podatkov o gospodinjstvih in prebivalstvu.

6 Literatura

- 1) Abdel-Ghany M., Sharpe D. (1997). Consumption patterns among the young-old and old-old. *The Journal of Consumer Affairs*, 31(1), 90–112.
- 2) Ambrožič Počkar Marija, Počkar Gregor (1988). *Življenjska raven v Sloveniji in Jugoslaviji ter v državah članicah Evropske skupnosti*. Možnosti primerjalne, analize v gospodarstvih. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- 3) Cirman Andreja, Stanovnik Tine. (2000). *Izdatkovna struktura revnejših slovenskih gospodinjstev*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- 4) Fareed A. E., Riggs G. D. (1982). Old-Young Differences in Consumer Expenditure Patterns. *The Journal of Consumer Affairs*. B. k., 152–160.
- 5) Hong Gong-Soog, Kim Yeon. (2000). Out-of-Pocket Health Care Expenditure Patterns and Financial Burden across the Life Cycle Stages. *The Journal of Consumer Affairs*, 34(2), 291–313.
- 6) Koelln Kenneth et al. (1995). Vulnerable Elderly Households – Expenditures on Necessities by Older Americans. *Social Science Quarterly*, 76 (3), 619-633.
- 7) Kuzmin Franc.(2002). *Spremembe v strukturi osebne potrošnje kot dejavnik konjunktornih gibanj*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- 8) Lee Yoon G. (2001). Consumption Patterns of Elderly households: Are They Different Between Younger And Older Elderly In Korea? How Do They Differ Between Korea And The US? *Consumer Interest Annual*, 47 ,1–11.
- 9) Lee Yoon G., Huh Eunjeong (2004). Consumption and Saving Behavior of Older and Younger Baby Boomers in Korea. *Journal of Family and Economic Issues*, 507–526.
- 10) Lino Mark (2002). Expenditures on children by Families. *Family Economics and Nutrition Review*, 14 (2), 3–10.
- 11) Paulin Geoffrey D. (1995). A Comparison of Consumer Expenditures by Housing Tenure. *The Journal of Consumer Affairs*, 29 (1), 165–198.
- 12) Puente Antonio: (2005). The European consumer in the enlarged Union. *Statistics in Focus: Population and social conditions*, 2, str. 7. Luxembourg: Eurostat.
- 13) Rodica Marinka, Stanovnik Tine (2001). Nekaj primerjav podatkov iz anket o porabi gospodinjstev z drugimi statističnimi viri. *IB revija*, 35 (1), 30–38.
- 14) Stanovnik Tine, Stropnik Nada (2002). Boj proti revščini in socialni izključenosti: Primer Slovenije. (2. knjiga). Budimpešta: Mednarodna organizacija dela.
- 15) Stanovnik Tine (1993). Analiza *socialnoekonomskega položaja slovenskih gospodinjstev v letih 1978, 1983 in 1988*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- 16) Stanovnik Tine (2001). Dohodki, dohodkovna neenakost in trg dela v Sloveniji: pred tranzicijo in tranzicija. *IB revija*, 35 (1), 14–29.
- 17) Stropnik Nada (2002). *Življenjski pogoji spodnjega srednjega razreda*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- 18) Škrlec Šinkovec Mojca (2002). Merjenje vrednosti proizvodnje stanovanjskih storitev v Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 19) Škrlec Šinkovec Mojca (2003). Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo in revizija. Zbornik Statistični dnevi. Ljubljana: Statistični urad RS.
- 20) Šumi Janez (1980). *Razvrstitev potrošnikov v potrošniške kategorije in prikaz strukture potrošniških kategorij v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- 21) Tršelič Ana (2001). *Analiza obnašanja gospodinjstev v obdobju 1997–2000* (na podlagi podatkov APG). Delovni zvezek št. 8. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- 22) Walden Michael L. (2002). Absolute and Relative Consumption of Married U. S. Households in 1960 and 1996: The Cleavers Meet the Taylors. *The Journal of Consumer Affairs*, 36(1), 77–98.
- 23) Weagley Robert O., Huh Eunjeong (2004). Leisure Expenditures of Retired and Ner-Retired Households. *Journal of Leisure Research*, 36(1), 101–127.

7 Viri

- 1) Anketa o porabi gospodinjstev 1999–2001. Zbirna datoteka. Ljubljana: Statistični urad RS.
- 2) Eurostat, New Cronos Database. URL naslov: <http://epp.eurostat.ec.eu.int/>.
- 3) Interna gradiva Statističnega urada RS.
- 4) Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, Slovenija, 31. marca 2002. *Statistične informacije*, št. 92. Ljubljana: Statistični urad RS.
- 5) Statistični letopis RS 2004. Ljubljana: Statistični urad RS.
- 6) Statistični letopis RS 2005. Ljubljana: Statistični urad RS.

Izšlo v zbirki Delovni zvezki*:

Letnik X, leto 2001

- št. 1. Motivi in strategije tujih investorjev v Sloveniji / Motivation and Strategic Considerations of Foreign Investors in Slovenia, Matija Rojec, Miroslav Stanojević
- št. 2. Sektorska analiza poslovanja gospodarskih družb v obdobju 1995–2000, mag. Rotija Kmet, Gorazd Kovačič, Mojca Koprivnikar Šušteršič, Jure Povšnar, Eva Zver, Mateja Kovač, Janez Kušar, mag. Brigita Lipovšek
- št. 3. Ocenjevanje in projekcija izobrazbenih tokov in izobrazbene sestave prebivalstva, Tomaž Kraigher
- št. 4. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2000, Judita Mirjana Novak
- št. 5. Industrijska politika v Republiki Sloveniji (D - predelovalne dejavnosti), Gorazd Kovačič
- št. 6. Regionalni vidiki razvoja Slovenije (in poslovanje gospodarskih družb v letu 2000), Janja Pečar
- št. 7. Povezava med realnim deviznim tečajem in razlikami med realnimi obrestnimi merami (SIT in DEM ter USD), mag. Boštjan Vasle
- št. 8. Analiza obnašanja gospodinjstev v Sloveniji v obdobju 1997–2000 (na podlagi podatkov APG), Ana Tršelič
- št. 9. Razvoj informacijske družbe v Evropi in Sloveniji, mag. Rotija Kmet.
- št. 10. Razvoj analize in diagnoze nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije, Pavle Gmeiner et al.

Letnik XI, leto 2002

- št. 1. Turistična politika in analiza slovenskega turizma v obdobju 1995–2001, Mojca Koprivnikar Šušteršič
- št. 2. Industrijska politika in državne pomoči v Evropski uniji in v Sloveniji, mag. Ana Murn
- št. 3. Primarna dejavnost - Politika in stanje v Sloveniji v primerjavi z EU, Mateja Kovač
- št. 4. Sektorska analiza poslovanja gospodarskih družb v obdobju 1995–2001, mag. Rotija Kmet, Gorazd Kovačič, Mojca Koprivnikar Šušteršič, Jure Povšnar, Eva Zver, Mateja Kovač, Janez Kušar, mag. Brigita Lipovšek
- št. 5. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2001, Judita Mirjana Novak
- št. 6. Celovit pristop k razumevanju in zajemanju mednarodne menjave storitev, dr. Metka Stare
- št. 7. Regionalni vidiki razvoja Slovenije (in poslovanje gospodarskih družb v letu 2001), Janja Pečar
- št. 8. Industrijska politika v Sloveniji, merjena z državnimi pomočmi in javnofinančnimi odhodki, mag. Ana Murn
- št. 9. Dejavnost raziskovanja in razvoja v Sloveniji, mag. Ana Vidrih
- št. 10. Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letih 2001 in 2002, mag. Rotija Kmet Zupančič, Gorazd Kovačič, Jure Povšnar, Andreja Poje, Eva Zver, Mateja Kovač, Janez Kušar

Letnik XII, leto 2003

- št. 1. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2002, J.M. Novak
- št. 2. Strukturne spremembe v predelovalnih dejavnostih v Sloveniji, G. Kovačič, mag. R. Kmet Zupančič, J. Kušar
- št. 3. Poslovanje in finančni viri javnih zavodov v letih 2001 in 2002, E. Zver
- št. 4. Kultura kot razvojni dejavnik države in regij, mag. B. Lipovšek
- št. 5. Izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, J. Pečar

*Indeks izdanih Delovnih zvezkov je v celoti dosegljiv na UMAR-jevi spletni strani.

Letnik XIII, leto 2004

- št. 1. Productivity growth and functional upgrading in foreign subsidiaries in the slovenian manufacturing sector, M. Rojec, B. Majcen, A. Jaklič, S. Radošević
- št. 2. Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letih 2002 in 2003, mag. R. Kmet Zupančič, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, G. Kovačič, J. Kušar, J. Povšnar, E. Zver
- št. 3. An Analysis of Past and Future GDP Growth in Slovenia, E.L.W. Jongen / (izšlo skupaj z DZ št. 4/2004)
- št. 4. Future GDP Growth in Slovenia: Looking for Room for Improvement, E.L.W. Jongen / (izšlo skupaj z DZ št. 3/2004)
- št. 5. On the Possibility of Negative Effects of EU Entry on Output, Employment, Wages and Inflation in Slovenia, A. Brezigar
- št. 6. Razvoj malih in srednje velikih podjetij v Sloveniji in Evropski uniji, L. Žakelj

Letnik XIV, leto 2005

- št. 1. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2003, J. M. Novak
- št. 2. Značilnosti finančnih ukrepov industrijske politike v Sloveniji, dr. A. Murn
- št. 3. Regulirane cene v Sloveniji 1992–2004, mag. B. Vasle / (izšlo skupaj z DZ št. 4/2005)
- št. 4. Vpliv cene nafte na inflacijo, M. Hafner / (izšlo skupaj z DZ št. 3/2005)
- št. 5. Učinki vstopa Slovenije v EU na gospodarska gibanja v letu 2004, uredila: mag. M. Bednaš. Avtorji prispevkov: B. Ferk, M. Hafner, S. Jurančič, J. Kondža, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, mag. G. Kovačič, T. Kraigher, mag. J. Markič, J. Povšnar, dr. M. Rojec, mag. B. Vasle / (izšlo skupaj z DZ št. 6/2005)
- št. 6. Izzivi makroekonomskih politik do prevzema evra, mag. B. Vasle, mag. M. Bednaš, dr. J. Šušteršič, dr. A. Kajzer / (izšlo skupaj z DZ št. 5/2005)
- št. 7. Analiza ekonomske upravičenosti začasne uvedbe vinjet v Sloveniji, J. Povšnar (nosilec), M. Ferjančič, J. Kušar / (izšlo skupaj z DZ št. 8/2005)
- št. 8. Analiza stroškov ob uvedbi dvojnega označevanja cen in pri prevzemu evra, M. Koprivnikar Šušteršič, mag. B. Vasle / (izšlo skupaj z DZ št. 7/2005)
- št. 9. Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, J. Pečar
- št. 10. Srednjeročna in dolgoročna projekcija demografskega razvoja Slovenije in njegovih socialno-ekonomskih komponent, T. Kraigher
- št. 11. Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letu 2004, Janez Kušar, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, mag. G. Kovačič, J. Povšnar, mag. A. Vidrih, E. Zver
- št. 12. Izhodišča za ciljni razvojni scenarij Strategije razvoja Slovenije, urednici: mag. M. Bednaš, dr. A. Kajzer
- št. 13. Analiza uspešnosti napovedi UMAR, M. Ferjančič
- št. 14. Pojem fleksibilnosti trga dela in stanje na trgu dela v Sloveniji, dr. A. Kajzer

Letnik XV, leto 2006

- št. 1. Ključni sektorji slovenskega gospodarstva: Kvantitativen in kvalitativen pristop s poudarkom na primeru predelovalnih dejavnosti, mag. G. Kovačič, dr. T. Jagrič
- št. 2. Does Exporting Boost Capital Investments? The Evidence from Slovenian Manufacturing Firms' Balance Sheets, M. Ferjančič, A. Burger
- št. 3. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2004, J.M. Novak
- št. 4. Podjetniška aktivnost in podjetniško okolje v Sloveniji, L. Žakelj
- št. 5. Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995–2005, Uredila dr. A. Kajzer, avtorji prispevkov: A. Kajzer, T. Kraigher, S. Kovačič, G. Kovačič, F. Klužer, A. Brezigar Masten, T. Čelebič, D. Kidrič
- št. 6. Metodologija izračuna indeksa razvojne ogroženosti za obdobje od 2007 do 2013, J. Pečar, D. Kavaš
- št. 7. Metodološke značilnosti ankete o porabi gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji, mag. A. Tršelič Selan
- št. 8. Vzorci trošenja gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji, mag. A. Tršelič Selan

<p>Zbirka Delovni zvezki</p>	<p>8/2006: Vzorci trošenja gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji, A. Tršelič Selan 7/2006: Metodološke značilnosti ankete o porabi gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji, A. Tršelič Selan 6/2006: Metodologija izračuna indeksa razvojne ogroženosti za obdobje 2007 do 2013, J. Pečar, D. Kavaš 5/2006: Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995–2005, uredila: A. Kajzer 4/2006: Podjetniška aktivnost in podjetniško okolje v Sloveniji, L. Žakelj 3/2006: Poslovanje gospodarskih družb v letu 2004, J.M. Novak 2/2006: Does Exporting Boost Capital Investments? The Evidence from Slovenian Manufacturing Firms' Balance Sheets; M. Ferjančič, A. Burger 1/2006: Ključni sektorji slovenskega gospodarstva: Kvantitativen in kvalitativen pristop s poudarkom na primeru predelovalnih dejavnosti, G. Kovačič, T. Jagrič</p> <hr/> <p>14/2005: Pojem fleksibilnosti trga dela in stanje na trgu dela v Sloveniji, A. Kajzer 13/2005: Analiza uspešnosti napovedi UMAR, M. Ferjančič 12/2005: Izhodišča za ciljni razvojni scenarij Strategije razvoja Slovenije, uredili: M. Bednaš, A. Kajzer 11/2005: Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letu 2004, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, G. Kovačič, J. Kušar, J. Povšnar, A. Vidrih, E. Zver 10/2005: Srednjeročne in dolgoročne projekcije demografskega razvoja Slovenije in njegovih socialno ekonomskih komponent, T. Kraigher 9/2005: Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, J. Pečar 8/2005: Analiza stroškov podjetij ob uvedbi dvojnega označevanja cen in pri prevzemu evra, M. Koprivnikar Šušteršič, B. Vasle 7/2005: Analiza ekonomske upravičenosti začasne uvedbe vinjet v Sloveniji, J. Povšnar, M. Ferjančič, J. Kušar 6/2005: Izzivi makroekonomski politik do prevzema evra, B. Vasle, M. Bednaš, J. Šušteršič, A. Kajzer 5/2005: Učinki vstopa Slovenije v EU na gospodarska gibanja v letu 2004, Uredila: M. Bednaš. Avtorji prispevkov: B. Ferk, M. Hafner, S. Jurančič, J. Kondža, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, G. Kovačič, T. Kraigher, J. Markič, J. Povšnar, M. Rojec, B. Vasle 4/2005: Vpliv cene nafte na inflacijo, M. Hafner 3/2005: Regulirane cene v Sloveniji 1992–2004, B. Vasle 2/2005: Značilnosti finančnih ukrepov industrijske politike v Sloveniji, A. Murn 1/2005: Poslovanje gospodarskih družb v letu 2003, J.M. Novak</p>
<p>Pomladansko / Jesensko poročilo</p>	<p>Pomladansko poročilo 2006 Jesensko poročilo 2005</p>
<p>Zbirka Analize, raziskave in razvoj</p>	<p>Strategija razvoja Slovenije (SRS 2006–2013), 2005 Poročilo o razvoju 2006, 2006 Slovenia – On the Way to the Information Society, 2004 Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU – povzetek Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU (SGRS 2001–2006)</p>
<p>IB revija</p>	<p>IB revija 1-2/2006 VSEBINA: <i>Tomaž Čater:</i> Prepletanje osnov in oblik konkurenčne prednosti podjetja: Kritična ocena primernosti dosedanjih šol. <i>Miroslav Verbič:</i> Analiza izraženih preferenc kot pristop k ekonomskemu vrednotenju okoljskih vrednot ter naravne in kulturne dediščine. <i>Milan Vodopivec:</i> The Evolution and Determination of Slovenia's Wage Structure in the 1990s. <i>Jože P. Damijan, Andreja Jaklič, Matija Rojec:</i> Vpliv zunanjih prelivanj znanja na inovativnost in produktivnost slovenskih podjetij.</p> <p>Posvet o enotni davčni stopnji (EDS) <i>Vito Tanzi:</i> The Economic Role of the State in the 21st Century. <i>Jože Mencinger:</i> Can a Flat Rate Tax Contribute to Growth and Welfare. <i>Andreas Peichl:</i> The Distributional Effects of a Flat Tax Reform in Germany - A Microsimulation Analysis. <i>Richard Murphy:</i> Flat Tax: Not as Simple as They'd Have You Think. <i>Ivo Vanasaun:</i> Experience of Flat Income Tax - the Estonian Case. <i>Ion Ghizdeanu, St. Fănel Videanu, Cristian Stănică, Daniela Plăvicheanu:</i> The Effects of Flat Tax in Romania. <i>Thomas Larsen:</i> A Flat Tax in Denmark? <i>Jean Tesche:</i> Direct Taxation in Southeastern Europe. <i>Alvin Rabushka:</i> A Flat Tax for Slovenia. <i>Tomaž Cajner, Jan Grobovšek, Damjan Kozamernik:</i> Welfare and Efficiency Effects of Alternative Tax Reforms in Slovenia. <i>Gonzalo C. Capriolo:</i> Proportional ("Flat") Personal Income Tax Rate and Competitiveness in Slovenia: Towards Understanding the Policy Issues and Policy Implications</p>

Naročilnica	*Naročilnica obsega en tiskani in en brezplačni izvod v e-verziji (publikacij, ki so na voljo v e-verziji). Vsak naslednji izvod v eni ali drugi verziji se obračuna dodatno. Pri naročilnici na izvod v e-verziji (brez tiskane verzije) imate 10 % popusta.				
Popusti	Na količino – po dogovoru (pri naročilu večjega števila izvodov ene publikacije do 25 %), za naročilo na več mesečnih zbirk (na dve zbirki 20 % in 25 % za naročilo na vsaj tri).				
Naročilo in informacije	UMAR, Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana; telefon 01-478-1043; fax 01-478-1070. Naročene publikacije in račun vam bomo poslali po pošti. E-pošta: publicistika.umar@gov.si ; za informacije o ostalih publikacijah se lahko obrnete na naš spletni naslov: http://www.gov.si/umar/public.php				
Obnavljanje	Naročilo se avtomatično obnavlja za naslednje leto.				
Odpoved	Odpoved naročilnice velja po izteku leta, za katero je bila obnovljena. Odpoved mora biti posredovana pisno, najkasneje do konca koledarskega leta.				
Naziv ustanove in ime kontak. osebe, oz. ime ter priimek naročnika in tel.št.					
Naslov naročnika				E-naslov	
ID za DDV	Zavezanec za DDV	☐ DA	☐ NE	Datum:	
Želim koristiti tudi naslednje brezplačne možnosti:					
prejemati brezplačen e-izvod publikacije na e-naslov (poleg izvoda, ki ga prejmem po navadni pošti)					☐
prejemati geslo na svoj elektronski naslov (ob spremembi gesla)					☐
prejemati obvestila o izdaji novih publikacij					☐
<i>Periodika</i>			Vpišite število izvodov*		
	SIT	EUR	tiskani	e-izvod	
Ekonomsko ogledalo. 11 števil letno. Cena za en izvod 1.500 SIT / 6,26 EUR.	16.000	66,77			
Slovenian Economic Mirror. 11 števil letno. Cena za en izvod 1.500 SIT / 6,26 EUR.	16.000	66,77			
Pomladansko / Jesensko poročilo. Letna naročilnica za eno publikacijo 2.500 SIT / 10,43 EUR.	5.000	20,86			
Spring / Autumn Report. Letna naročilnica za eno publikacijo 3.500 SIT / 14,61 EUR.	7.000	29,21			
Poročilo o razvoju	3.000	12,52			
Development Report	3.000	12,52			
Zbirka Delovni zvezki (za posamezne teme se lahko obrnete na spletno stran oz. gornje naslove in tel. številke; cena po ceniku velja za en izvod).	2.200	9,18			
IB revija. Štiri številke letno. Enojna številka stane 3.000 SIT / 12,52 EUR, dvojna številka stane 4.000 SIT / 16,69 EUR.	10.000	41,73			
Info IMAD / UMAR Info. 1 izvod brezplačno. Koristne informacije o UMAR. Slovensko, angleško.					
V primeru, da ne naročate celotne zbirke, vpišite izbrano publikacijo:					
<i>Knjižne izdaje</i>			Vpišite število izvodov*		
	SIT	EUR	tiskani	e-izvod	
Strategija razvoja Slovenije (SRS 2006–2013)	1.500	6,26			
Slovenian Development Strategy (SDS 2006–2013)	2.000	8,35			
M. Stare, R. Kmet Zupančič, M. Bučar: Slovenia – On the Way to the Information Society , 2004	4.600	19,20			
Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2002–2003 (knjiga in CD).	2.500	10,43			
Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2002–2003 (knjiga ali CD).	1.900	7,93			
Human Development Report Slovenia 2002–2003 (knjiga in CD).	5.000	20,86			
Human Development Report Slovenia 2002–2003 (knjiga ali CD).	4.300	17,94			
Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU (SGRS 2000–2006) – povzetek	1.000	4,17			
Slovenija in the New Decade: Sustainability, Competitiveness, Membership in the EU – summary	1.500	6,26			
Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU (SGRS 2000–2006)	3.500	14,61			
Slovenija in the New Decade: Sustainability, Competitiveness, Membership in the EU	7.000	29,21			
B. Radej, A. Pirc Velkavrh, L. Globevnik: Indikatorji o okolju in razvoju/Indicators on environment and development , 1999	1.880	7,85		/	
J. Seljak: Kazalec uravnoveženega razvoja / Sustainable Development Indicators , 2001	3.000	12,52		/	
Matija Rojec: Prestrukturiranje z neposrednimi tujimi investicijami: Slovenija/Restructuring with foreign direct investment: The Case of Slovenia , 1998.	2.000	8,35		/	
Za ostale knjižne izdaje se lahko obrnete na spletno stran oz. gornje naslove in tel. številke (vpišite izbrano knjižno izdajo):					
Cene v evrih so preračunane po centralnem paritetnem tečaju 1 evro = 239,640 SIT in so informativnega značaja.					
Davek	8,5-odstotni DDV ni vključen v ceni.				1. marec, 2006